

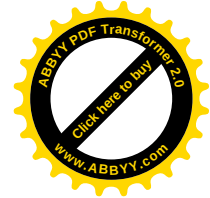
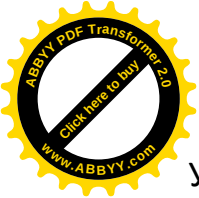
Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка

Бурла О.М., Кудренко А.І., Підлісний В.І.

ЛИЦАРІ БІГОВОЇ ДОРІЖКИ

Нариси про видатних спортсменів Сумщини

Суми
СумДПУ ім. А.С. Макаренка
2010

УДК 82-4:796.422:796.056(477.52)

ББК 84(4Укр-4Сум)6

Б 92

Рекомендовано до друку рішенням редакційно-видавничої ради
Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка

Рецензенти:

Ляной Ю.О. – професор, канд. пед. наук, директор Інституту фізичної
культури СумДПУ ім. А.С. Макаренка;

Осташевський М.Л. – заслужений журналіст України

Бурла О.М., Кудренко А.І., Підлісний В.І.

Б 92 Лицарі бігової доріжки: Нариси про видатних спортсменів
Сумщини. – Суми: Видавництво СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2010. – 106 с.

Сумщина багата спортивними талантами. І легкоатлети, і лижники, і біатлоністи, і важкоатлети, і велогонщики, і борці прославляли наш край на всесоюзних, європейських і міжнародних спортивних форумах. Володимир Куц, Володимир Голубничий, Леонід Жаботинський, Юрій Белоног, Сергій Гаврась, Олександр Кириченко, Михайло Маміашвілі, Тетяна Головченко, Олег Сироїжко – далеко не повний перелік імен, які залишили яскравий слід в історії європейського світового спорту.

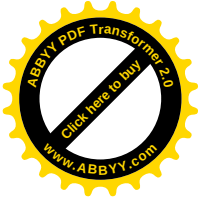
Про них ця книга.

УДК 82-4:796.422:796.056(477.52)

ББК 84(4Укр-4Сум)6

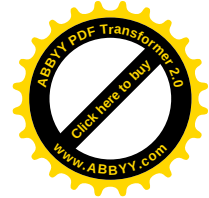
© О.М. Бурла, А.І. Кудренко, В.І. Підлісний

© Видавництво СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2010

ЗМІСТ

Розділ 1. Легка атлетика – королева спорту	4
Розділ 2. Олімпійці народжуються у Білопільлі	26
Розділ 3. Ромни – місто силачів	30
Розділ 4. Він підкорив Мельбурн	33
Розділ 5. Богатир з Успенки	44
Розділ 6. Сторінки спортивного подвигу.....	51
Розділ 7. На спущеному колесі за золотою медаллю!	63
Розділ 8. Перші старти його проходили на рідному Пслі.....	76
Розділ 9. Чемпіон із Конотопу	83
Розділ 10. Скажи хто твій тренер?	95

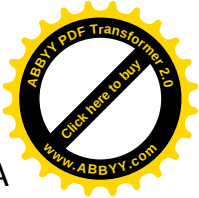
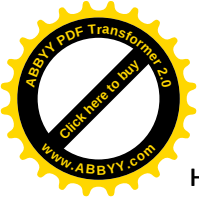
ЛЕГКА АТЛЕТИКА – КОРОЛЕВА СПОРТУ

Розповідати про легку атлетику і легко, і важко. Кому з раннього дитинства не знайомі ходьба й біг, різноманітні стрибки й метання. Це настільки природні, органічні елементи нашого існування, що ми про них і не замислюємося. Чоловік, що біжить до автобуса, жінка, що граціозно йде по вулиці, юнак, що стрибає через кілька сходинок, – щоденні природні рухи людини. Але їй, цій людині, забажалося пробігти швидше, стрибнути вище, метнути далі, і тоді позаду залишається та грань, за якою відкривається захоплюючий світ легкоатлетичного спорту.

Легку атлетику називають «королевою спорту». Титул гучний, але не зовсім точний. Точніше її було б назвати «матір'ю-королевою», бо саме завдяки легкій атлетиці існують більшість видів сучасного спорту, які не можуть обійтися без її «підтримки». За століття свого існування «королева» не застаріла, не стала анахронізмом під тиском прогресу та надсучасних видів спорту, навпаки, нині легка атлетика, як ніколи, потрібна людям. Науково-технічний прогрес подарував людству не лише надзвичайні досягнення, але й справжнього ворога – гіподинамію. Одним із засобів боротьби стала легка атлетика. Спочатку виник біговий бум. Людина, яка біжить, стала звичним атрибутом міського пейзажу. На старт різноманітних пробігів – до марафонських і навіть надмарафонських почали виходити десятки тисяч людей, але не золотих медалей вони прагнули, а зміцнити свій дух. Люди наповнили живим, сучасним змістом олімпійський девіз: «Головне – не перемога, а участь». Мода на біг для багатьох людей переросла в постійну прихильність, біг став частиною їхнього життя, збагативши й урізноманітвивши його.

Скільки років легкій атлетиці? Якщо взяти до уваги твердження істориків про те, що перші ігри давніх греків в Олімпії відбулися у 776 р. до н. е., то «королеві спорту» 2764 роки (фактично вона ще старша). У 776 році до н. е. відбулися перші загальногрецькі Олімпійські ігри, але ще задовго до них спортивні змагання проводилися і в Олімпії, і в інших районах Греції. Основу програми цих змагань становили легкоатлетичні види.

Легку атлетику за традицією продовжують називати видом спорту, хоча насправді це комплекс більш ніж із 50-ти різноманітних видів, а інколи зовсім не схожих одна на одну спортивних дисциплін. Наприклад, що спільного у спринтерського і стаєрського бігу, бігу з перешкодами і без

них? Висоту долають з жердиною і без неї, але чи схожі два цих стрибки? А метання диска, молота чи списа? Якщо ж об'єднати між собою всі види легкої атлетики, схожі один на одного за технікою виконання, або характером функціонального впливу, то таких груп вийде більше 15-ти.

Так чому ж важко розповідати про легку атлетику, якщо вона знайома всім і кожному? А чи легко, наприклад, розповідати про старого знайомого. Нібито знаєш його, але в ньому з'являється щось нове, незвичайне. Те ж відбувається і з «королевою спорту», чий образ, внутрішній світ постійно змінюється, з'являється щось нове.

Легка атлетика – це дійсно цілий світ зі своїми законами, злетами, падіннями, героями та невдахами.

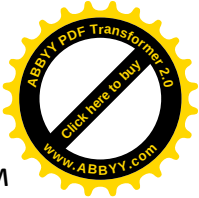
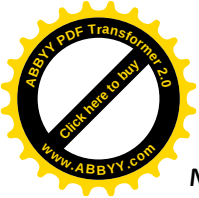
Ще гриміли залпи Другої світової війни, а у звільнених містах і селах країни поступово відновлювалося спортивне життя. У 1944 році з евакуації повертається Сумське артилерійське училище, де інструктором із фізичної підготовки працював на той час Василь Іполітович Поляков, чудовий лижник, легкоатлет, людина, закохана у спорт (він залишить згодом яскравий слід в історії вітчизняного спорту). У 1945 році у м. Суми обласним відділом народної освіти були організовані курси підготовки викладачів із фізичного виховання, які тривали протягом 6 місяців і налічували 75 слухачів.

В.І. Поляков викладав на курсах легку атлетику й лижні перегони. Демобілізувавшись з армії (1947), Василь Іполітович працює штатним тренером з легкої атлетики і лиж. Базами для занять були міський парк (лижі) та спортивний майданчик при КРЗ (легка атлетика).

Згодом був обладнаний непоганий на той час стадіон із справжньою гаревою доріжкою й легкоатлетичними секторами. Із критих спортивних споруд першим у місті був побудований спортивний зал «Динамо».

До 1951 року багато відомих у Сумах і в Україні спортсменів займалися кількома видами спорту: взимку – лижами, ковзанами, хокеєм, а влітку – легкою атлетикою, плаванням, гімнастикою.

У 1952 році в місті був побудований центральний стадіон «Спартак» – чудовий подарунок прихильникам спорту. З ранку й до пізнього вечора на стадіоні тренувалися дорослі й діти. Штатним тренером з легкої атлетики працював і Віталій Фоменко, який тренував стрибунів і

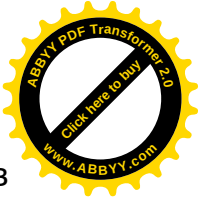
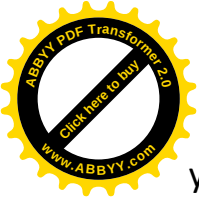
метальників. Один із його учнів – В. Жарий – став у 1964 році призером чемпіонату України з метання молота.

У 1953 році збірна області з легкої атлетики на чемпіонаті України зайняла 8-е місце. Це був великий успіх легкоатлетів Сумщини. Слід відзначити найкращі спортивні досягнення студента Сумського педагогічного інституту – метальника молота Володимира Зимогляда, який на чемпіонаті України в 1954 році посів третє місце. Конотопчанка Лілія Масашина у бігу на 80 м з бар'єрами стала чемпіонкою України. Серед кращих учнів В. Полякова на той час був Василь Кухно, який займався стрибками з жердиною. У 60-ті роки, після закінчення Харківського технікуму фізичної культури, він працював у Шостці тренером із легкої атлетики в ДЮСШ. Зазначимо, що за підготовку чемпіонів і рекордсменів країни, призерів і переможців багатьох всесоюзних і міжнародних змагань Василю Михайловичу Кухно присвоєно звання заслуженого тренера СРСР, як і його тренеру В.І. Полякову.

Серед найсильніших легкоатлетів України у 60-х роках були майстри спорту – сумчани І. Меншаков, В. Коротченко, В. Нікітін, В. Миронов з Охтирки, В. Щербак із Шостки.

У 1971 році у Сумах була відкрита комплексна дитячо-юнацька спортивна школа, яку спеціалісти і прихильники спорту знають як школу Голубничого. Першими призерами юнацьких республіканських змагань з вихованців школи були М. Петровець, О. Бакін, Т. Зінченко, В. Пришипко.

У 1973 році переможцем чемпіонату республіки став Володимир Тарасенко. Ще більшого успіху досягли Іван Меншаков, Тетяна Зінченко та Микола Куніченко, які на першості СРСР стали срібними призерами. Першими майстрами спорту СРСР у дитячо-юнацькій спортивній школі стали Володимир Васильєв (тренер В.А. Яковлев, десятиборство) і Володимир Канавець. У 1974 році чемпіонами України стали Володимир Макаров (марафон) і Володимир Хоменко (спортивна ходьба на 50 км). Володимир Макаров у парі з Володимиром Яценком двічі виграли кубок України з марафонського бігу в командному заліку. У тому ж році Володимир Макаров стає переможцем кубка СРСР і чемпіоном України з марафонського бігу, при цьому встановлює рекорд України з бігу на найдовшу, найвиснажливішу з класичних дисциплін у легкій атлетиці дистанцію – 42 км 195 м. Рекорд В. Макарова – 2 год. 15 хв і 45,2 сек. Він

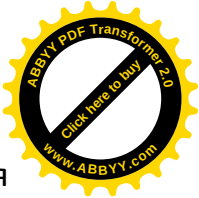
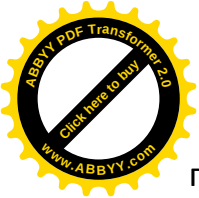

уважався одним із найсильніших бігунів світу, який у списку кращих бігунів СРСР за 1974 рік займав 2-е місце. Понад 20 років В. Макаров брав участь у змаганнях на легкоатлетичній доріжці. Останній раз він змагався на своїй улюбленій дистанції у 37-річному віці. У Москві на чемпіонаті країни В. Макаров показав результат, який перевищував майстерський норматив.

1974 рік узагалі був «урожайним» для легкоатлетів Сумщини. Як жартували тоді газетярі, спортивний 1974 рік був «роком Володимирів». Судіть самі: крім Володимира Голубничого, який черговий раз отримав перемогу над сильнішими ходаками СРСР та Європи, перемоги в республіканських та всесоюзних змаганнях відзначали сумчани Володимир Васильєв та Володимир Канавець, Володимир Яценко і Володимир Макаров, Володимир Тарасенко і Володимир Хоменко. «Легкоатлетичним світом» Сумщини «володіли» Володимири. Лише одному переможцю – Миколі Кривохижі – удалося втиснутися в когорту Володимирів, бо він увійшов у трійку призерів на чемпіонаті країни серед юніорів зі спортивної ходьби.

За період 1975 – 76 рр. у школі був підготовлений майстер спорту Анатолій Бондар. Призерами чемпіонату республіки в ці роки були: Євген Слободенюк, Володимир Васильєв, Ольга Стороженко, Володимир Хоменко й Анатолій Бондар. Спортивні сезони 1977 – 1978 рр. були успішними для багатьох вихованців школи: призерами республіканських змагань стали Володимир Васильєв й Ольга Стороженко, Євген Слободенюк і Володимир Хоменко, майстрами спорту СРСР стали Ольга Стороженко і Микола Кривохижа, призером Спартакіади народів СРСР та переможцем у матчі СРСР – США став Володимир Голубничий.

Рішенням президії Сумської облради ДСТ «Спартак» з грудня 1979 р. у ДЮСШ передано секції з велоспорту, біатлону і лижних гонок. У цьому році на Спартакіаді УРСР призерами фінальних змагань із легкої атлетики стали: Ольга Стороженко, Володимир Голубничий, Володимир Хоменко, Микола Кривохижа, Анатолій Бондар, Євген Слободенюк. У 1980 р. було підготовлено три майстри спорту СРСР: Володимир Гасай (велоспорт), Тетяна Торба і Тетяна Кривохижа (легка атлетика). Тетяна Кривохижа вперше в області серед жінок виконала норму майстра спорту зі спортивної ходьби, установила рекорд СРСР на дистанції 5 км. У квітні 1980 р. Володимир Васильєв установив рекорд УРСР у легкоатлетичному

п'ятиборстві – 3676 очок. З цього року в Сумах почали проводитися змагання з ходьби на приз Голубничого.

У 1981 – 1982 рр. майстрами спорту стали Станіслав Дугін, Людмила Клімас, Катерина Гуринович, Валентина Єльнікова, Микола Давиденко.

Найбільшого ж успіху в ці роки досягла Раїса Синявіна: стала майстром спорту міжнародного класу, виграла чемпіонат УРСР зі спортивної ходьби. З 1983 по 1985 рр. вихованці школи неодноразово ставали переможцями і призерами багатьох республіканських і всесоюзних змагань.

На чемпіонаті СРСР зі спортивної ходьби у м. Черкасах третє місце посіла Раїса Синявіна. На спартакіаді школярів УРСР Вадим Кочі переміг у спортивній ходьбі на 10 км. Раїса Синявіна у 1984 році встановила рекорд УРСР зі спортивної ходьби на 5 км – 21.59,0. Призерами чемпіонату України серед школярів стали ще два сумчанина, вихованці заслуженого майстра спорту Володимира Голубничого – Анатолій Козлов і Володимир Молчанов.

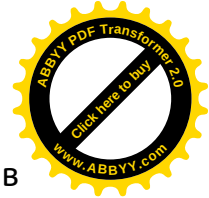
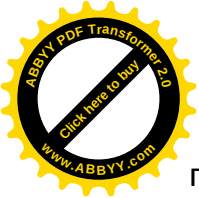
Звання майстра спорту отримали Микола Ямщиков, Тетяна Торба, Володимир Гальченко. На кубку СРСР із ходьби на 10 км у м. Житомир Раїса Синявіна зайняла друге місце, пізніше вона стала й чемпіонкою України. Анатолій Козлов на першості СРСР серед юнаків зайняв третє місце і став переможцем Спартакіади школярів УРСР із ходьби на 10 км.

Тетяна Кравчук зайняла третє місце на зимовій першості УРСР із ходьби на 3 км, а Анатолій Козлов перевищив всесоюзний рекорд із ходьби на 5 км, який належав його тренеру В.С. Голубничому з 1954 року.

Переможницею перших юнацьких ігор України зі спортивної ходьби стала Ірина Норецька, другим призером став Віталій Моїсеєнко. Ігор Петренко, Олександр Погребняк, Євген Колейкін стали переможцями першості УРСР у змаганнях з біатлону (естафетна гонка), а Євген Колейкін переміг й у індивідуальній гонці.

У 1985 році на спортивному небосхилі з'явилася нова зірка – велосипедист Олександр Кириченко, який у тому ж році виконав майстерський норматив.

Цей рік був особливо щасливим для двох сумських спортсменок – Раїси Синявіної і Тетяни Кривохижі, подруг у житті і вихованок ДЮСШ. У цьому пам'ятному для обох році вони відзначилися на Кубку СРСР: Раїса стала переможницею із ходьби на 5 км, Тетяна перемогла на дистанції 10 км. У тому ж сезоні на чемпіонаті УРСР на дистанції 10 км Раїса зайняла

перше місце, Тетяна – друге, при цьому Тетяна вперше виконала норматив майстра спорту СРСР міжнародного класу. Обидві спортсменки ввійшли в десятку сильніших спортсменок світу з ходьби на 10 км.

Не відставали й веловипедисти. Олександр Кириченко став чемпіоном України на треці, а також переможцем першості УРСР у груповій гонці.

У 1985 році в ДЮСШ Голубничого займалося більше 900 учнів. Протягом 1988 року спортсмени ДЮСШ 13 разів ставали призерами республіканських змагань серед дорослих, 12 разів – серед юніорів, 4 рази – серед юнаків.

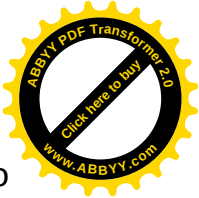
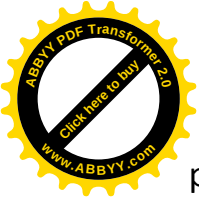
1988 рік був успішним для Олександра Лисенка. Він став переможцем Всесоюзних студентських ігор (200 і 4х100 м), чемпіоном республіки з бігу на 200 м, володарем Кубка УРСР з бігу на 100 і 200 м, а також призером чемпіонату СРСР.

У 1989 – 90-х роках переможцями і призерами республіканських змагань були: Олександр Лисенко, Віталій Чугай, Володимир Молчанов, Ольга Холодова, Ігор Боднарук, Валерій Будник, Владислав Завгородній, Оксана Карпенко, Олександр Кушнір.

Успіхів у бігових дисциплінах останнього десятиріччя минулого століття досягали спринтери: Н. Навродська, С. Філіп'єв, М. Осташевський, Р. Чугай, О. Лисенко, бігуни на середні та довгі дистанції: В. Нікітін, В. Макаров, О. Бондар, В. Яценко, В. Закіров, О. Сироїжко, С. Антоненко, В. Сергієнко, Я. Паляничко, С. Дугін, В. Курочка, І. Гримайло, М. Попова, Т. Вострикова, Ю. Северін, І. Ліфінцев, О. Ярошенко.

Цікава спортивна доля скромного хлопця з Білопілья Миколи Кривохижі. Будучи школярем, він захопився спортивною ходьбою настільки серйозно, що приїжджав по кілька разів на тиждень до Сум, щоб брати уроки у відомого тренера В.І. Полякова. Перший тренер Миколи Уільям Несвіта підтримував прагнення учня і часто разом з учнем був присутній на тренуваннях у Полякова, в якого дійсно було чому повчитися.

Спортивні успіхи Миколи вражали. 1971 рік – восьмикласник Микола Кривохижа стає переможцем всесоюзних змагань на призи Голубничого серед молодших юнаків, 1972 р. – успішні старты у групі старших юнаків, 1973 рік – перші місця в чемпіонаті України серед юніорів і першості Центральної ради ДСТ «Спартак» і бронзова медаль в першості СРСР серед юніорів. У 1974

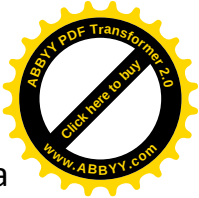
році Микола вступає на природничо-географічний факультет Сумського державного педагогічного інституту ім. А.С. Макаренка. За час навчання в інституті він не раз ставав призером і чемпіоном республіканських і всесоюзних змагань. У 1978 році він виконує майстерський норматив і входить до кращих українських спортсменів.

У 1979 р. Микола Кривохижа ставав чемпіоном всесоюзних змагань на приз В.С. Голубничого, але несподівано для багатьох прихильників його таланту припиняє активні тренування і переходить на тренерську роботу. Ще у студентські роки Микола стає тренером-інструктором з легкої атлетики. Починає перші кроки в тренерській роботі. Серед його перших вихованок Тетяна. Микола закохався у Тетяну, студентку-відмінницю того ж факультету, яка ніколи не займалася спортом, бо вчитися на біологічному факультеті нелегко, вільного часу обмаль. Микола переконав Тетяну всерйоз зайнятися легкою атлетикою: на перших же спільних тренуваннях він виявив у неї природну здібність до роботи на витривалість. У перший же рік спеціальної підготовки Тетяна легко впоралась із тренувальними навантаженнями, типовими для майстрів спорту в цьому нелегкому виді спорту. У 1980 році вона виконала норматив майстра спорту СРСР. Про неї почали говорити як про «зірку, що сходить на спортивному небосхилі» жіночої ходьби.

Дружба, прив'язаність один до одного з часом переросли у більш серйозні почуття: Микола й Тетяна одружилися, але спільні тренування не припиняли. Навпаки, захоплення улюбленою справою стало сімейною пристрастю. Ще вчорашній початківець у спортивній ходьбі, Тетяна за короткий відрізок часу зробила карколомну кар'єру: два роки спортивної підготовки знадобилися їй, щоб увійти до сильніших українських, а потім і радянських ходаків.

У тому ж 1980 р. Тетяна Кривохижа перемагає у змаганнях на приз В.С. Голубничого і встановлює при цьому всесвітній рекорд на дистанції 5 км – 23 хв 24 сек. Феноменальний результат!

«Та бути такого не може! Мабуть, удома, у Сумах Тетяні «допомогли встановити рекорд», – уважали спеціалісти легкої атлетики. Але через певний час, стартуючи вже в Харкові на чемпіонаті ЦР ДСТ «Спартак» «на очах у всіх», як говорять, Тетяна повторює міжнародний рекорд.

З цього часу Тетяна Кривохижа стає лідером серед українських та радянських ходаків. Справжню конкуренцію їй складає лише землячка, сумчанка Раїса Синявіна. Між цими спортсменками з цього часу й почалася боротьба за лідерство в ходьбі.

Протягом десяти років Тетяна Кривохижа входила до найсильніших легкоатлеток держави, до десятки найсильніших спортсменок світу, перемагала на всесоюзних та міжнародних змаганнях, була володаркою Кубка СРСР, брала участь у складі збірної країни в Іграх Доброї Волі.

У щасливій родині Тетяни та Миколи Кривохижів уже двоє дорослих дітей. Тетяна, не припиняючи активних занять спортом, з відзнакою закінчила ще один факультет педагогічного інституту – фізичної культури. Перейшовши на тренерську роботу, вона не залишила спортивну ходьбу. Двічі ставала призером чемпіонату світу з легкої атлетики серед ветеранів. Щаслива спортивна доля спортсменки!

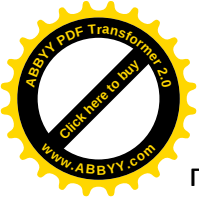
Любов до здорового способу життя, до спорту Микола й Тетяна прищепили своїм дітям. Обидві дочки успадкували твердий, спортивний характер батьків, цілеспрямованість і невичерпну любов до легкої атлетики. Особливо великих успіхів досягла старша дочка Олена, яка у 1998 році стала чемпіонкою України серед юніорів.

Шанувальники легкої атлетики міста Суми були дуже здивовані, коли на традиційних змаганнях побачили матір і дочку, які боролися за приз прославленого олімпійця – В. Голубничого. Рідкісний випадок в історії сумського спорту, приклад, гідний наслідування. Хто знає, можливо, Олена Кривохижа примножить спортивну славу своїх батьків, і ми не раз ще побачимо її серед учасників найбільших міжнародних змагань.

Вагомих результатів у спортивній ходьбі досягла сумчанка Раїса Синявіна на всесоюзних та міжнародних аренах.

Раїса була вже майстром спорту і вважалася однією із найсильніших лижниць України, коли за порадою свого чоловіка, відомого тренера з легкої атлетики Володимира Синявіна, спробувала свої сили в ходьбі по гаревій доріжці.

Більше року знадобилося Раїсі, щоб освоїти техніку нового для неї виду спорту. Не завжди все виходило: засмучувалася до сліз, але тренери Раїси, Володимир Максимович Синявін та Володимир Степанович Голубничий, заспокоювали її, переконуючи, що високий рівень фізичної

підготовки, який Раїса здобула, займаючись лижним спортом, обов'язково допоможе їй і в новому виді спорту.

На чемпіонаті СРСР у липні 1983 року Раїса ввійшла до десятки найсильніших скороходів держави. У наступному році вона вже виграє всесоюзні змагання за приз В.С. Голубничого, а ще через рік завойовує і Кубок України, і Кубок СРСР. У наступному році Раїса Синявіна повторює свій успіх: стала чемпіонкою України і виконала норматив майстра спорту міжнародного класу.

Неодноразово вона входить до десятки найсильніших спортсменок світу, вигравши при цьому найпрестижніші змагання. За спортивні успіхи Раїси Синявіної її тренери – Володимир Максимович Синявін і Володимир Степанович Голубничий – здобули високе звання «Заслужений тренер України».

Нині Раїса Синявіна після закінчення факультету фізичної культури Сумського педагогічного інституту працює тренером у школі вищої спортивної майстерності.

Школу Володимира Синявіна пройшли багато відомих в Україні спортсменів. Прекрасний організатор, досвідчений тренер, Володимир Максимович Синявін намагався в кожному своєму учневі знайти й розвинути до досконалості індивідуальні особливості, які й допомагали його вихованцям перемагати на змаганнях.

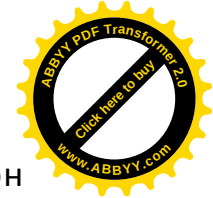
Серед вихованців Синявіна – майстри спорту міжнародного класу: Сергій П'ятаченко, Людмила Єгорова, Олена Мірошніченко, Олексій Шелест, Руслан Лазоркін, Руслан Соляник, Сергій Лобанов та багато інших.

Людмила Єгорова – член збірної команди країни, неодноразовий призер чемпіонатів й універсиади України, учасниця кубка світу, чемпіонка республіканських молодіжних ігор.

Олексій Шелест – багаторазовий чемпіон України, призер універсиади країни, учасник кубків Європи, світу та Олімпійських ігор у Сіднеї. Олексій завоював право представляти Україну зі спортивної ходьби і на Олімпійських іграх у 2008 р. у Пекіні.

Олена Мірошніченко – переможець молодіжних ігор України, призер універсиади України, учасниця кубків Європи та світу.

Руслан Лазоркін – призер молодіжних ігор України, чемпіон України, учасник кубків Європи.

Сергій Лобанов – срібний призер молодіжних ігор країни, чемпіон країни серед юніорів.

Сергій П'ятченко – чемпіон України, призер багатьох республіканських та міжнародних змагань.

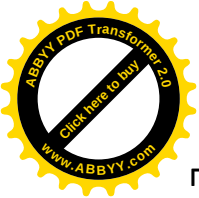
Так уже сталося, що біг і спортивна ходьба стали найпопулярнішими видами спорту серед сумських легкоатлетів. Але й у складно-технічних видах (бар'єрному бігу, легкоатлетичних стрибках, метаннях і багатоборствах) сумчани не раз перемагали на всесоюзних і міжнародних змаганнях.

Найвищих результатів у стрибках у висоту з розбігу досягли вихованці тренера Ігоря Трохимовича Винокурова – Валерій Будник і Людмила Клімас. Їх рекорди – 2 м 16 см і 1 м 91 см – уже понад 10 років залишаються недоступними для сумських стрибунів. Лише 1 см не вистачило Людмилі Клімас до заповітного рубежу – нормативу майстра спорту міжнародного класу.

Сходження до вершин спортивної майстерності двадцятирічна спортсменка із Сум Людмила Клімас почала несподіваною перемогою над найкращими стрибунами України у м. Алушта, де у 1981 році на чемпіонаті республіки стала чемпіонкою. Переможний результат – 1 м 82 см приніс їй звання майстра. Випадковий успіх чи збіг обставин? Бувають у житті кожного спортсмена дні, години, навіть хвилини, коли все тіло «бринить», як натягнута струна, м'язи «рвуться в бій», гармонія всіх систем організму найвища. Вибух, сплеск, рекорд! І як це відбувається, часом важко пояснити навіть самому спортсмену. Мабуть, такий стан душі й тіла і є найвищим виявом готовності спортсмена, станом найвищої спортивної форми.

На превеликий жаль, це відбувається не так часто, як хотілося б спортсменам.

Трапляються іноді й інші випадки: спортсмени, які знаходяться у стані найвищої спортивної форми, не можуть реалізувати свій «потенціал», не можуть, як кажуть психологи, «дати раду нервам». Ламається техніка звичних рухів, порушується просторова орієнтація, спортсмени не можуть упоратися зі своїми емоціями. І тоді поразка, провал. А інколи буває й таке, коли багатомісячна, а то й багаторічна підготовки до найбільших змагань року, яка розрахована по днях і

годинах і спрямована на досягнення найвищої спортивної форми, втрачаються, бо спортсмен «перегорає» за кілька днів, за кілька годин до фінального поєдинку. І все – нічого не виходить, спортсмен не може показати навіть звичний, тренувальний результат.

Проходить певний час, спортсмен заспокоюється, відходить від переживань і на перших же змаганнях перемагає вчорашніх суперників, установлює рекорди.

О, спорт! Ти непередбачуваний! Можливо, цим ти і прекрасний!

Тому особливого «переляку», особливого розчарування найкращі українські стрибуні, програвши на чемпіонаті республіки маловідомій спортсменці із Сум, не відчули: попереду літній спортивний сезон, усе стане на свої місця. І восьме місце Людмили Клімас у Ленінграді на «Меморіалі братів Знаменських» з результатом 175 см ніби й поставило все на місце: так, в Алушті був «спалах», зоряний так би мовити час спортсменки. Але результат 185 см й перше місце в міжнародній матчевій зустрічі збірних команд Україна – Румунія, а потім перемога в першості Уккради ДСТ «Спартак» у місті Чернівцях з рекордними результатами товариства (186 см) дійсно розставили все на свої місця: серед молодих українських стрибунів з'явився лідер.

У наступному році, знову в Алушті, Людмила виграє республіканські молодіжні ігри, а потім і змагання в Донецьку, де зібрався весь олімпійський резерв країни. Людмилу включають кандидатом до збірної СРСР.

І це був не випадковий успіх сумчанки. У Москві на всесоюзних молодіжних іграх, установивши особистий рекорд 188 см, Людмила зайняла четверте місце.

Ще більший успіх чекав Людмилу Клімас на чемпіонаті СРСР у Києві, де вона встановила новий рекорд – 191 см. Попереду передолімпійський рік і радісні надії: спортсменка була в розквіті сил, але вона, як і багато її ровесниць, вийшла заміж (наречений її, відомий сумчанин – багатоборець Ігор Грицай). Людмила на прикрість прихильників її яскравого самобутнього таланту й розчарування тренерів збірної України віддала перевагу простому людському щастю – вийшла заміж за коханого чоловіка, і через деякий час у щасливій родині Людмили та Ігоря Грицаїв з'явилися дві гарненькі донечки.

Людмила Клімас закінчила факультет фізичної культури Сумського педагогічного інституту, зараз працює викладачем середньої школи.

Переможну естафету з бігу на довгих і наддовгих дистанціях з рук Володимира Макарова, Володимира Яценка і Ярослава Поляничка підхопили Анатолій Бондар, Володимир Закіров, Тетяна Вострикова, Ніна Попова, Станіслав Дугін, Сергій Антоненко, Володимир Сергієнко, Ігор Гримайло, Олег Сироїжко, Іван Ліфінцев, Віктор Курочка.

Анатолій Бондар – член збірної команди України, чемпіон ЦР ДСТ «Авангард», призер всесоюзних змагань і змагань на Кубок СРСР з марафонського бігу, учасник багатьох міжнародних змагань. На міжнародному марафоні у м. Дебно Анатолій серед кількох сотень учасників змагань показав шостий результат – кращий результат серед радянських марафонців.

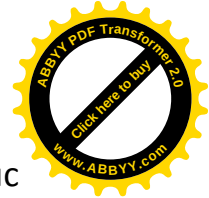
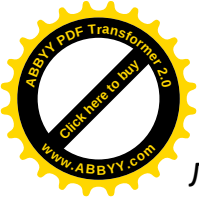
Володимир Закіров – майстер спорту міжнародного класу, член збірної команди України, переможець престижного ужгородського марафону, призер багатьох всесоюзних і міжнародних змагань, призер Спартакіади України.

Його надзвичайний рекорд у марафоні – 2 год. 12 хв і 31 сек., мабуть, ще довго буде «каменем спотикання» для молодих і навіть дуже талановитих бігунів Сумщини.

Крім цих двох відомих в Україні спортсменів, ще два вихованці В. Макарова – Тетяна Вострикова і Ніна Попова – залишили помітний слід в історії сумської легкої атлетики.

Ніна Попова – неодноразова призерка республіканських змагань, призерка чемпіонату України з марафонського бігу. Тетяна Вострикова – член збірної команди України, переможниця міжнародного ужгородського марафону, чемпіонка України. Вражаючи обласні рекорди з бігу на довгі дистанції в різний час установлені сумськими спортсменами. Марафонський біг серед жінок: Н. Попова – 2:46.27.0, серед чоловіків: В. Закіров – 2:12.31.0. Біг на 20 км: серед жінок: хто 1:06.0 і 35.06.0, серед чоловіків: А. Бондар – 1:00.00 і 29:51.0.

У 1980 – 81 роках на факультет фізичного виховання Сумського педінституту вступила велика група студентів, яких об'єднувала одна пристрасть – біг. Валерій Бузовський, Володимир Соловійов, Олег Сироїжко, Володимир Сергієнко, Сергій Антоненко, Ігор Гримайло, Іван

Ліфінцев, Олександр Ярошенко, Надія Навродська, Петро Сайко, Борис Шандиба, Юрій Кучмій увесь вільний від навчання час віддавали спорту. Старшим тренером відділу легкої атлетики в ті роки був кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедрою теорії і методики фізвиховання Олександр Михайлович Бурла.

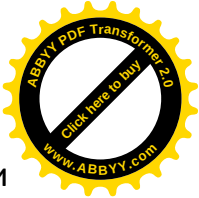
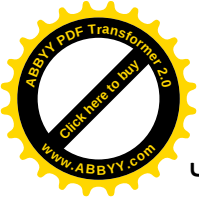
Олександр Михайловичу вдалося зібрати довкола себе відданих легкої атлетиці студентів. З кожним роком група міцніла, зростали спортивні результати: вихованці О. Бурли перемагали на республіканських і всесоюзних змаганнях серед студентів. І що дивно, у групі майже не було спортсменів, які мали великий стаж бігової підготовки. С. Антоненко до вступу в інститут більше займався футболом, В. Сергієнко – лижник і у групу О. Бурли потрапив тільки на другому курсі, І. Ліфінцев до вступу в інститут займався боксом, служив, як і П. Сайко, на флоті, І. Гримайло – кандидат у майстри спорту із велоспорту.

Лише Б. Шандиба та О. Сироїжко до вступу в інститут уважалися в області одними із сильніших юних спортсменів-легкоатлетів.

У той час в інституті навчався, правда не на факультеті фізичного виховання, а на факультеті іноземних мов (потім він закінчить і цей факультет) відомий в Україні стаєр, вихованець майстра спорту В.М. Нікітіна, Станіслав Дугін – член збірної команди України, бронзовий призер чемпіонату СРСР з кросу.

Не пройшло й двох років завзятих тренувань, як прізвища сумських бігунів стали з'являтися у списках найсильніших спортсменів української й центральної рад ДСТ «Буревісник». С. Антоненко, О. Сироїжко, В. Сергієнко, С. Дугін, О. Ярошенко, І. Гримайло, І. Ліфінцев за роки навчання на факультеті фізичного виховання стали відомими в Україні майстрами легкої атлетики.

Сергій Антоненко, Володимир Сергієнко і Станіслав Дугін неодноразово ставали переможцями української ради ДСТ «Буревісник» у бігу на 1500 і 5000 м. Сергій Антоненко двічі виграв чемпіонат Центральної ради Всесоюзного студентського товариства «Буревісник». Успішним для Сергія був 1985 рік, коли, виступаючи на Спартакіаді України на п'ятикілометровій дистанції, де стартували більше десятка відомих майстрів спорту, у тому числі члени збірної команди країни А. Заїка і А. Крохмалюк, він зайняв третє призове місце.

Через 2 роки, у 1987 році, Сергій став чемпіоном Спартакіади України вже на іншій стаєрській дистанції – у бігу на 10000 м, а на Спартакіаді народів СРСР на цій же дистанції він посів четверте місце. Четвертим він був і на чемпіонаті СРСР з кросу на дистанції 12000 м. За результатами виступів Сергій Антоненко був зарахований до збірної Радянського Союзу. Виступаючи у складі збірної країни в Женеві в щорічному міжнародному кросі «Satus», Сергій зайняв перше місце. Цікаво, що поруч із ним, на другій сходинці п'єдесталу пошани, стояв товариш по збірній команді, також випускник Сумського педагогічного інституту Олег Сироїжко. Коли на честь переможців оркестр заграє Гімн Радянського Союзу, Олег і Сергій стояли разом, згадуючи свої рідні Суми, про це вони розповіли вже потім, коли приїхали додому.

У наступному 1991 році на Женевському стадіоні після закінчення традиційного кросу знову на честь переможців звучав Гімн СРСР, але на вищій сходинці п'єдесталу пошани на цей раз стояв Олег Сироїжко, а сходинкою нижче – Сергій Антоненко.

Олег Сироїжко пригадує такий епізод:

– Чи зможете Ви, молодий чоловіче, з такою плоскостопією витримувати великі спортивні навантаження? – питав свого часу Олега лікар Шосткинської поліклініки, підписуючи медичну довідку для вступу до ВНЗ.

– Можливо, Вам краще вступати не на спортивний, а на філологічний або фізмат.

– Ні, я вирішив на спортивний! – твердо сказав Олег.

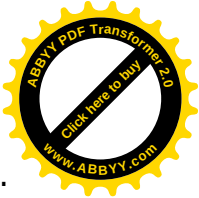
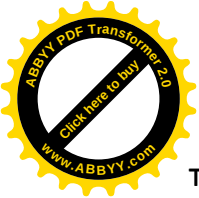
– Важко Вам доведеться на спортивних заняттях. Ночами ноги будуть боліти від перевантажень.

– Нічого, звикну.

Олег вступив на факультет фізичного виховання Сумського педагогічного інституту з твердим переконанням – досягнути в легкій атлетиці високих результатів.

І він їх досягнув, причому на найрізноманітніших дистанціях – від 1500 м і до марафону.

До речі, у групі О.М. Бурли спортсмени, як правило, не мали «вузької спеціалізації». Кожний середньовик в інтересах команди міг виступити і в змаганнях з бігу на довгій дистанції, і в естафетному бігу, кожен стаєр міг замінити на змаганнях середньовика, або, якщо

треба, виступити в кросі чи навіть у бігу на марафонській дистанції. Прикладів такої перебудови складу команди дуже багато. Середньовик Олег Сироїжко часто виступав у естафетному квартеті 4x400 м, а то й 4x200 м, і ні в якій команді не був аутсайдером.

Спеціаліст з бігу на 1500 і 5000 м Сергій Антоненко великих успіхів досягнув на республіканських і всесоюзних змаганнях з бігу по шосе на дистанціях 10 і 20 км. Жодного разу не виступаючи в марафонському бігу, у 1988 році він у складі збірної України стартував на чемпіонаті СРСР у марафоні й показав результат, який набагато перевищував майстерський норматив. У тому ж році він виграв чемпіонат України з бігу на 10000 м, випередивши при цьому найсильніших стаєрів країни: А. Загорулько, В. Тураня, А. Мокринського, показавши відмінний результат – 29.17,0. Це був новий рекорд Сумської області.

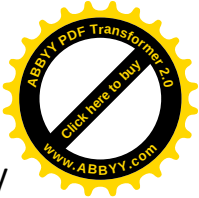
На цьому чемпіонаті середньовик Олег Сироїжко стає чемпіоном з бігу на 5000 м з прекрасним результатом 13.59,0.

У тому ж році Олег виступає вже у складі збірної СРСР на міжнародних змаганнях, «Меморіалі братів Знаменських» у Москві за участі найсильніших бігунів світу показує результат 28.24,38, який виводить його на четверте місце серед п'ятдесяти найсильніших бігунів СРСР за всю історію радянської легкої атлетики. Позаду Олега відомі бігуни світу – Дмитро Дмитрієв (4-е місце на чемпіонаті світу в Гельсінкі), переможець Спартакіади народів СРСР з бігу на 5000 м Валерій Абрамов та інші.

Нарешті, Олег Сироїжко виграє у бігу на 10000 м відбіркові передолімпійські змагання. Попереду – Олімпіада в Сеулі, позаду – десять років завзятої праці. Збулася його мрія: у складі збірної команди країни він їде на Олімпійські ігри.

Але в Сеул Олег Сироїжко не потрапив, бо поїхали (вдвічі більше ніж спортсменів) функціонери від спорту. Це вони завчасно вирішили, що найсильнішим радянським бігунам-стаєрам не отримати медалей на Іграх Олімпіади, а якщо не буде гарантованих медалей, навіщо витратити державні кошти на спортсменів, їм у Сеул можна з'їздити самим і без спортсменів.

Своє право представляти радянський спорт на Іграх в Сеулі Олег довів потім успішними виступами у складі збірної країни на багатьох всесоюзних і міжнародних змаганнях.

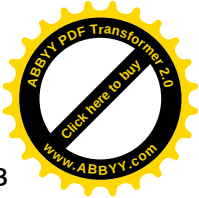
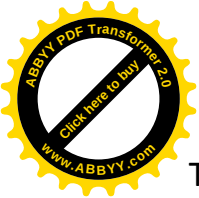

Першокласницю Надію Навродську привів на стадіон батько, у минулому один із найсильніших спринтерів України. У бігу на 100 м по гаревій доріжці Віктор Васильович здобув результат 10,6 сек. І нині це під силу лише обдарованим спортсменам, які біжать, до речі, по доріжках із сучасним синтетичним покриттям. Непоганою багатоборкою була й мати Надії. Мабуть, передалися дочці якісь здібності до спорту від батьків. Принаймі уже після кількох років тренувань Надії Навродській не було в області рівних суперниць в її віковій групі. Але її досвідчений наставник Василь Іполітович Поляков «не квапив події», не поспішав з вузькоспеціалізованими навантаженнями, які б могли швидко привести обдаровану спортсменку до високих результатів. На тренуваннях Надія й бігала, й стрибала, метала легкоатлетичні снаряди для юнаків, освоювала бар'єрний біг. Тренування її нагадували більше гру, ніж виснажувальні заняття бігом.

Минув час, поки Надія зміцніла, оволоділа основами спринту, набрала досвіду у змаганнях. Уже семикласницею входила до збірної області. Навчаючись у 9-му класі Сумської середньої школи № 7, виконала норматив першого спортивного розряду на стометрівці, завоювала звання чемпіонки області. Ставши студенткою факультету фізичного виховання Сумського педагогічного інституту, Надія продовжувала тренування тепер під керівництвом О.Ф. Білодіда та О.М. Бурли. Свої результати помітно покращувала, скидала з них такі важкі десятки і соті долі секунди.

1984 рік для Надії був особливо успішний. Спочатку вона стала чемпіонкою Уккради ДСТ «Буревісник» у закритому приміщенні. Потім у Донецьку на зональних змаганнях на Кубок Радянського Союзу перемогла в бігові на 200 м – 25,5 сек., випередивши олімпійську чемпіонку В. Зюзькову.

У тому ж році вона брала участь у всесоюзних і республіканських змаганнях в Євпаторії, Севастополі, Києві, Дніпропетровську, де показувала результати близькі до майстерської межі і завойовувала призові місця. Так, на студентських республіканських іграх сумчанка виграла біг на дистанціях 100 і 200 м, відповідно показавши результат 11,8 і 24,2 сек. Збулася давня мрія – побитий обласний рекорд

Т. Козирьової, а на всесоюзних змаганнях на приз газети «Известия» в м. Києві, де виступали сильні легкоатлети країни, сумська студентка була під першим номером в естафетній команді республіки, яка стала срібним призером змагання. Нарешті, традиційні змагання легкоатлетів педагогічних інститутів України в Чернігові на приз двічі Героя Радянського Союзу О.Ф. Федорова, де на 200-метровій дистанції Надія показала результат майстра спорту – 23,6 сек.

Сашу Лисенко його майбутній тренер Володимир Васильович Яценко помітив на шкільних змаганнях, де шестикласник легко обіграв більш старших хлопців на дистанції 60 м. Результат цілком пристойний для тринадцятирічного хлопця – 7,9 сек.

Запросив тренуватися легкою атлетикою.

– Не можу я займатися спортом, – відповів Саша.

– У чому ж справа? Погано вчишся?

– Не в цьому річ, музика кожного дня.

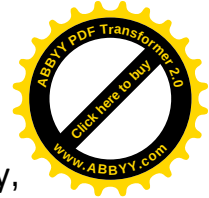
– Музика – це гарне діло, – погодився тренер. – Але ж спорт і музику можна поєднувати, плюс вихідні.

– По вихідних ми з хлопцями ходимо на рибалку.

Довелося Володимирі Васильовичу познайомитися з батьками Саші й пояснити їм, що в їхнього сина є здібності до бігу, які треба реалізувати. Узагалі, хіба може хлопець рости без занять спортом?

Умовив тоді тренер батьків і самого Сашу, але щоб спорт не заважав заняттям музики – поставила умову мати Олександра.

Тренер не помилився в учневі. Уже перший рік тренувань (а це було в 1979 р.) показав, що Саша народжений для бігу. Перші роки займалися багатоборною підготовкою, потім вибрали біг на середні дистанції, на яких молодий Саша Лисенко не раз ставав переможцем юнацьких обласних і навіть республіканських змагань. Іноді в інтересах команди Саша виступав у бігові на 400 м. Восени 1983 року на тренуваннях з бігу на 100 м показав непоганий результат. Через певний час Олександр дебютував на республіканських юнацьких змаганнях і виконав з бігу на короткій дистанції нормативи першого спортивного розряду: на 200 м показав результат 22,4 сек., на стометрівці – 11,0 сек. Тоді сумчанин одержав дві нагороди: срібло – з бігу на 200 м і бронзу – з бігу на 100 м.

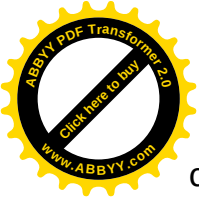

Від старту до старту росли результати Олександра. Наступного року, на початку липня 1984 р., Олександр виконує норматив кандидата у майстри спорту.

У 1985 році Олександру підкорився майстерський норматив. Трапилося це в Сімферополі, де проводилися всесоюзні змагання з легкої атлетики серед юніорів. У перший день змагань Олександр стартував на 100-метровій дистанції і показав майстерський результат – 10,65 сек, на другий день він став переможцем змагань на 200-метровій дистанції, показавши при цьому досить високий результат – 21,38 сек. Обидва ці результати перевищили рекорд Сумської області серед дорослих спортсменів.

Лисенко стає переможцем з бігу на 200 м, а також в естафетному бігу 4x100 м під час зустрічі збірних команд СРСР і НДР з легкої атлетики, яка проводилася в Мінську. Тренер збірної СРСР В.Б. Зеленчонок запрошує Олександра в збірну команду країни. У 1986 році Саша на тренуванні одержав серйозну травму гомілковостопного суглоба, але незважаючи на це, він зайняв 6-е місце на Кубку СРСР, а в матчевій зустрічі збірних команд СРСР – Румунія стає призером на 200-метровій дистанції й переможцем у спринтерській естафеті 4x100 м. Перейшовши в розряд дорослих спортсменів, Олександр Лисенко не загубився серед відомих спортсменів країни. У травні 1987 р. у м. Сочі проходили всесоюзні легкоатлетичні змагання, де зібралися, як завжди, найсильніші спортсмени країни. Олександр на тих престижних змаганнях показав результат 10,43 сек. і став бронзовим призером. Усього 0,8 сек. не вистачило Олександру до нормативу майстра спорту міжнародного класу. На другий день змагань сумчанин стає срібним призером з бігу на 200 м з результатом 21,09 сек. У цьому ж році Олександр у Москві на «Меморіалі братів Знаменських» (ці змагання входять до серії міжнародного розіграшу «Гран-Прі») у бігові на 200 м показав ще вищий результат – 20,97 сек, а в зональних змаганнях у Чернігові за програмою літнього Кубка СРСР показує іще вищий результат – 20,7 сек. Це – результат міжнародного класу.

Наступний сезон 1988 року був не менш успішним для Олександра Лисенка. Він був 3-м на чемпіонаті СРСР з бігу на 200 м і в естафеті 4x100 м,

ставши переможцем всесоюзних студентських ігор. Сумчанин Олександр Лисенко стає лідером радянських спринтерів, спеціалістів з бігу на півкола.

У 1989 році Олександр виграв чемпіонат СРСР у бігові на 200 м. Попереду було багато всесоюзних і міжнародних змагань, Саша готувався до головного старту того року – «Ігор Доброї Волі», але на одному з тренувань знову отримав тяжку травму, яку довго лікував, у форму ввійшов тільки до зимових стартів. У першому старті зимового чемпіонату України з легкої атлетики стартував «позираючи на травму», але все ж таки зайняв високе місце на своїй короткій дистанції – 200 м. Сподівалися разом з тренером, що період травм минув, що попереду будуть нові яскраві перемоги, але, на превеликий жаль, ці надії не здійснилися: одна травма за другою не дозволяли повністю розкритися таланту цього чудового спортсмена.

Нині Олександр після закінчення Сумського педагогічного інституту працює тренером-викладачем Сумського державного університету, передає свій багатий спортивний досвід молодим спортсменам.

Його наставнику Володимиру Васильовичу Яценко присвоєно високе спортивне звання – заслужений тренер України. Серед його вихованців, крім Олександра Лисенка, немало талановитих бігунів: Валерій Боярко, Сергій Ляшенко, Дмитро Тютченко, Людмила Алустенко, Юрій Северін, Дмитро Григоренко, Анна Міщенко.

На одному з міських змагань серед ДЮСШ до відомого не лише на Сумщині, але й в Україні тренера Миколи Трохимовича Філенка підійшла вчитель фізичної культури зі школи № 20 м. Сум.

– Хочете подивитися на майбутнього олімпійця?

– На переможця чи учасника Олімпіади? – набравши жартівливого тону викладача, запитав Микола Трохимович.

– Найімовірніше – на учасника, – цілком серйозно продовжувала викладач, – дівчинка талановита, але весь вільний час віддає музиці.

Майбутня учасниця Олімпійських ігор, тендітна дівчинка тринадцяти років стала поряд з учителькою, спідлоба поглядаючи на високого чоловіка – тренера з паличкою.

– Хочеш займатися легкою атлетикою? – запитав тренер.

– Не знаю, – щиро відповіла дівчинка, і, повернувши голову до вчительки, додала: – Клавдія Петрівна каже, щоб я ходила до Вас на тренування, а в мене – музика.

– А сама ти хотіла б навчитися швидко бігати, високо стрибати, далеко метати м'яча?

– Хотіла б.

– От і домовилися. Завтра ж приходь на тренування, а музику не кидай, музика – це велика справа. Без музики й жити нецікаво. А як тебе звати?

– Олена... Олена Хлусович.

– От і домовилися, Оленочко. Завтра чекаю на тебе після уроків на стадіоні.

На призначену годину майбутня олімпійка з'явилась на стадіоні. Діти побігли по колу на розминку. Побігла з ними й Олена, але, пробігши метрів п'ятдесят, зупинилася й пішла кроком.

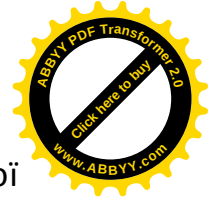
– Оленочко, чому далі не біжиш? – підійшов до неї Микола Трохимович.

– Не можу більше, – чесно зізналась Олена, мабуть, щоб уже зовсім не розчарувати тренера, додала, – я стрибати люблю, а бігати не дуже.

– Ось так розпочалася наша спільна праця з Оленою Хлусович, – розповідав Михайло Трохимович. При рості 176 см і вазі близько 40 кг (такою Олена була у шостому класі) можете уявити її фізичні можливості. Проте було в ній щось «вибухове», що відрізняло її від інших однолітків. Акуратність та працелюбність у всьому, щоб вона не робила, допомогли їй уже через 2 роки тренувань стрибнути у висоту з розбігу на 160 см, а ще через рік – 175 см. Небагатьом молодим стрибунам України вдавалося досягти такого лише в п'ятнадцять років.

За три роки тренувань Олена досягла успіхів у багатьох видах легкої атлетики. Висока на зріст, струнка, вона виділялася серед сумських спортсменок. Закінчивши музичну школу, Олена вступила до музичного училища, але спорт не кинула.

На одному зі змагань її помітив відомий київський тренер Фелікс Бродський і запропонував здібній спортсменці переїхати до Києва тренуватися разом з кращими молодими легкоатлетами України. Філенко на переїзд погодився.

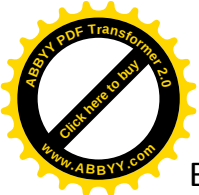
У Києві Олена Хлусович спробувала себе в багатьох видах легкої атлетики: займалась і спринтом, і стрибками в довжину, і у висоту, і потрійним з розбігу, була навіть воротарем у жіночій футбольній команді «Київ».

Остаточний вибір Олена зробила за два роки до Олімпійських ігор в Атланті у 1996 році. За основний свій вид вона обрала потрійний стрибок з розбігу. На чемпіонаті України спортсменка показала в цьому виді результат – 14 м 33 см, який дозволив їй увійти до збірної команди країни й розпочати цілеспрямовану підготовку до Ігор Олімпіади. В Атланті Олена Хлусович успішно пройшла кваліфікаційні відбіркові змагання, стрибнувши на 14 м 37 см, але в першій же фінальній спробі ушкодила ногу. У результаті – одинадцяте місце серед кращих стрибунів світу.

Відносна невдача на Олімпійських іграх не зменшила бажання удосконалюватися у своєму улюбленому виді. Олена – переможець багатьох республіканських і міжнародних змагань. У 1997 році була четвертою на Кубку Європи, четвертою на Універсіаді в Японії.

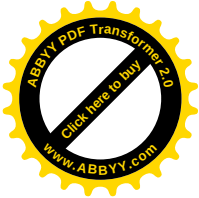
Більше тридцяти років присвятили тренерській справі заслужений тренер України Микола Трохимович Філенко та його дружина Галина Тимофіївна. Їх вихованці, відомі в Україні та за її межами. Серед них – майстер спорту СРСР, чемпіон всесоюзних молодіжних ігор в естафетному бігові 4х400 м, учасник Кубка світу (у складі збірної команди Європи), призер найбільшого міжнародного турніру «Дружба» в бігові на 400 м та естафетному бігові 4х400 м Валерій Козлов; чемпіонка СРСР у метанні диска серед юніорів, учасниця чемпіонату Європи, майстер спорту СРСР Тетяна Луговська; призер України з легкоатлетичного багатоборства, майстер спорту СРСР Олександр Погребняк, а також кандидати в майстри спорту: Тетяна Блюєнко, Тамара Дейнека, Наталя Москаленко, Віктор Твердохліб, Ніна Пархоменко, Микола Гудим, Олена Голуб, Марина Куценко та багато інших.

Не менших успіхів на всесоюзних та міжнародних змаганнях досягли спортсмени-легкоатлети й з інших міст Сумської області. У Конотопі працює прекрасний тренер Аркадій Михайлович Висоцький. Разом із відомим київським тренером Якимчуком він виховав чемпіонку Європи серед юніорів Людмилу Судак. В Охтирці тренер

Валерій Душков разом із харківським спеціалістом з бар'єрного бігу підготували члена збірної команди СРСР, фіналістку чемпіонату Європи, призера чемпіонату світу, майстра спорту міжнародного класу Олену Кудинову (Политико). Немало висококласних легкоатлетів підготував у тій же Охтирці тренер Володимир Ілліч Шимко. Серед них – майстри спорту міжнародного класу – Світлана Мірошник і Світлана Гук. Обидві спортсменки неодноразово брали участь у складі збірних команд України в різних міжнародних змаганнях, у тому числі в чемпіонатах світу, де входили до десятки сильніших бігунів світу.

Багато перемог на рахунку у Людмили Гук, яка стала майстром спорту СРСР, входила до збірної команди України, неодноразово ставала призером республіканських змагань, чемпіонатів України. Призером чемпіонату України була ще одна вихованка В.І. Шимка – Тетяна Стукало. Чемпіоном України серед школярів був Борис Шандиба.

ОЛІМПІЙЦІ НАРОДЖУЮТЬСЯ У БІЛОПІЛЛІ

Багатьох відомих майстрів спорту підготував заслужений тренер України, відмінник і заслужений працівник народної освіти, кавалер ордена «За заслуги» III ступеня – Володимир Павлович Беліков із Білопілья.

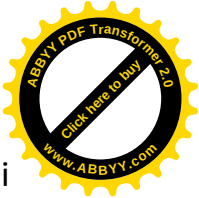
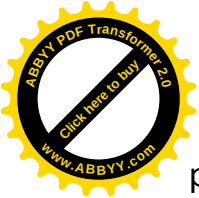
Серед його учнів: Курочка Віктор, біг 800 м, майстер спорту, призер міжнародних змагань; Лазоркін Руслан, спортивна ходьба, майстер спорту, член збірної команди України, учасник кубків Європи (удосконалювався під керівництвом заслужених тренерів України В.М. Синявіна та Р.Ф. Синявіної); Лобанов Сергій, спортивна ходьба, майстер спорту, член збірної команди України (удосконалювався під керівництвом В.М. Синявіна та Р.Ф. Синявіної); Ралка Андрій, біг на 100 і 200 м, майстер спорту, член збірної команди України (удосконалювався під керівництвом О.В. Слюсаря); Лашин Дмитро, біг на 5000 м, майстер спорту, член збірної команди України, чемпіон Європейських юнацьких ігор (Ліньяно, 2004 р.), рекордсмен України і чемпіон серед юнаків (удосконалювався під керівництвом В.М. Приходька); Сегеда Станіслав, штовхання ядра, майстер спорту, член збірної команди України, срібний призер Всесвітньої гімназиadi (Салоніше, 2006 р.), рекордсмен України серед юнаків.

Але найбільших успіхів у міжнародних змаганнях досяг кращий з учнів Белікова – Юрій Белоног. Три роки (з 1983 по 1986) Юрій навчався у ДЮСШ під керівництвом Володимира Павловича. Тренер «бачив» у свого учня здібності майбутнього метальника, але не поспішав. Тренування Юрія не були «спеціалізованими»: поряд з усіма на заняттях він бігав, стрибав, грав і був не останнім у групі і серед майбутніх спринтерів, бар'єристів, стрибунів. Усі учні Белікова, перш ніж обрати спеціалізацію у легкій атлетиці, багато років займалися різнобічною підготовкою.

Отримавши міцну фізичну підготовку у Белікова, засвоївши «ази» легкої атлетики, для продовження тренувань у школі олімпійського резерву Юрій переїжджає із Білопілья до Харкова.

Навчатися і тренуватися у новій школі Юрію подобалося. Він жив у кімнаті разом з Олександром Жировим, добрим та чуйним хлопцем, майбутнім майстром спорту у штовханні ядра. Дуже подобалось Юрію місто-гігант Харків, але довго жити й навчатися в цьому місті не довелося.

Талановитий педагог, заслужений тренер України, Юрій Михайлович Мінаков, під керівництвом якого тренувався Юрій у школі олімпійського

резерву, розумів, що до нього у групу потрапив «діамант». І ріст, і вага, і швидкісні та силові якості – усе свідчило, що в майбутньому це чудовий металник, але для вдосконалення найскладнішого виду легкої атлетики – метання – необхідні відповідні умови, сучасна легкоатлетична база, школа.

Ю. Мінаков знав таку школу – це Херсонська комплексна школа олімпійського резерву, в якій були створені всі умови для підготовки спортсменів високого класу. Зателефонувавши директорів цієї школи – талановитому педагогу та організатору – Леоніду Миколайовичу Барбіному, Юрій Михайлович ухвалив рішення: переїхати з Юрієм до Херсона.

Як виявилось потім, тренер ухвалив правильне рішення, бо за роки спільної праці тренера й учня талант Юрія розкрився повністю. Після закінчення школи Юрій Белоног установив особистий рекорд у штовханні ядра – 19 м 02 см.

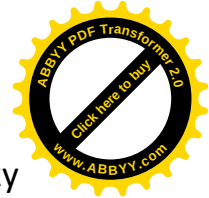
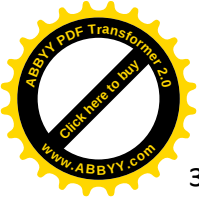
Хто знає, як склалася б спортивна доля Юрія, якби він залишився ще на певний час у Херсоні. На змаганнях Юрія зачарувала краса металниці диска з Одеси Клавдії Корсак. Відтоді втратив спокій майбутній чемпіон. Зустрічі на навчально-тренувальних зборах, змаганнях і розлуки, поїздки на вихідних до Одеси та з Одеси у Херсон ламали жорсткий тренувальний режим члена збірної країни Юрія Белонога, порушували всі плани його наставника Мінакова.

Усе закінчилося тим, що Юрій Михайлович одного разу сказав своєму вихованцю:

– Юрій, якщо ти відчуваєш, якщо ти впевнений, що в Одесі – твоя доля, не ламай себе, їдь туди. В Одесі працює один із кращих тренерів країни з метань, мій друг Євген Валерійович Корсак, батько твоєї «принцеси». Я поговорю з ним. У будь-якому випадку не будеш метатися як човник між Херсоном і Одесою.

У 1993 році Юрій переїжджає до Одеси і вступає до педагогічного інституту. Не кожний тренер передасть іншому наставнику свого кращого учня, але Юрій Михайлович по-іншому зробити не міг. Познайомившись ближче з Ю. Белоногом, Євген Валерійович Корсак сам зізнався, що був «не в захопленні» від незвичайного у світі спорту і зовнішньо, здавалося б, досить вигідної пропозиції – отримати в учні молодого талановитого спортсмена.

Насправді (і Юрій зрозуміє це пізніше) Є. Корсака, який виховав на той час десяток відомих в Україні та за кордоном металників, можна було

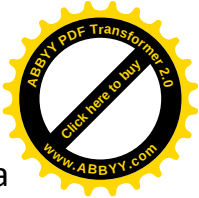
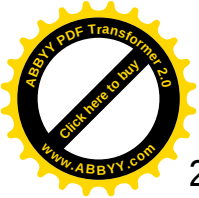
зрозуміти. Одна справа спокійно працювати у ДЮСШ, кожного року виконувати план підготовки розрядників, інша – працювати зі спортсменами високого класу, членами збірної команди країни, коли навіть протягом одного дня доводиться вирішувати десятки питань: проводити дво-, триразові тренування на день, організовувати спеціальне харчування і відновлення учнів, брати участь у численних змаганнях і навчально-тренувальних зборах, бігати по кабінетах і витримувати суперечки зі спортивними чиновниками. Про родину, відпочинок, відпустку у літню пору року – про все забути!

Євген Валерійович чітко уявляв ту відповідальність, яку він брав на себе, ставши наставником Юрія Белонога – чемпіона і рекордсмена України та СРСР серед юнаків, який штовхнув шестикілограмове ядро на 19 м 55 см.

Не відразу налагодилися відносини Юрія з Євгеном Валерійовичем. Протягом двох довгих років приглядалися один до одного учень і наставник. Були моменти повного непорозуміння, і тоді результати Юрія різко знижувалися. Так було і в 1993, і в 1994 р. Після року спільної праці результати Юрія знизилися: ядро не летіло навіть за 18-річну відмітку. Сезон 1993 року Юрій закінчив з результатом лише 17 м 80 см.

1994 рік став переломним: Юрій з результатом 19 м 20 см став переможцем на чемпіонаті світу серед юніорів. У наступному році він став найсильнішим у світі серед однолітків у штовханні ядра. У 1995 році вперше штовхнув ядро за двадцятиметрову відмітку – 20 м 05 см. У 23 роки (1997 рік) став чемпіоном світу на зимовому чемпіонаті з легкої атлетики в Парижі, а на літньому чемпіонаті світу досягнув результату 20 м 24 см. У наступному році на чемпіонаті Європи в Будапешті впритул підійшов до позначки 21 м, показавши результат 20 м 93 см. Саме з цього року Юрій Белоног постійно у десятці найсильніших штовхальників ядра світу.

У 1999 році став першим призером на зимовому чемпіонаті, до речі, показав, що українські штовхальники ядра – найсильніші метальники світу (перше місце на тому чемпіонаті посів український богатир Олександр Богач) та мають непогані шанси на перемогу на майбутніх олімпійських іграх у Сіднеї 2000 року. І дійсно, у Сіднеї Юрію вдалося увійти до шістки найсильніших метальників світу: з результатом 20 м 74 см він посів 5-е місце. У тому ж році йому вдалося в Едмонді перевищити рекорд України –

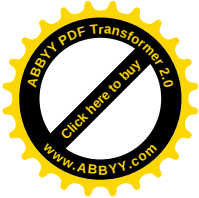
21 м 58 см, який належав В. Кисельову, і показати результат 21 м 67 см, на чемпіонаті світу у тому ж році показав сьомий результат – 20 м 68 см.

У 2002 році на чемпіонаті України встановив новий рекорд – 21 м 88 см, у наступному році на літньому чемпіонаті світу Юрій підтвердив свій високий рейтинг серед провідних металників світу, посівши третє призове місце – 21 м 11 см.

Вершиною спортивної кар'єри Юрія Белонога була перемога на Олімпійських іграх у 2004 році в Афінах – батьківщині перших олімпійських ігор сучасності. Протягом 2005 – 2006 рр. на міжнародних змаганнях з легкої атлетики Юрій постійно знаходився серед лідерів кращих металників світу.

Дружина Юрія Белонога – Клавдія – також відома спортсменка, майстер спорту у метанні диска, закінчила інститут народного господарства. Юрій за спеціальністю педагог, закінчив Київський університет фізичної культури, військовослужбовець, підполковник прикордонних військ України.

У Клавдії та Юрія троє дітей. І у спорті, і у житті Клавдія та Юрій звикли ставити великі цілі й досягати їх. Тому й живуть повноцінним, цікавим життям, і ми сподіваємося, що і спортивні, і творчі успіхи їх ще попереду.

РОМНИ – МІСТО СИЛАЧІВ

Чемпіонка СРСР, рекордсменка України в метанні диска Лариса Михайличенко виросла в Ромнах. Залучив її до занять спортом, а також тренував заслужений тренер України Михайло Єфимович Богданов. Потім Лариса вдосконалювала свою спортивну майстерність у харківського тренера Анатолія Трохимовича Квіткова. Довгі роки спортсменка із Сумщини входила до найсильніших метальників країни.

Досить відоме ім'я ще одного метальника списа з Ромен (істинно місто силачів) Сергія Гаврася, який не раз прославляв своє місто й Сумщину на багатьох всесоюзних та міжнародних змаганнях. Ставши одним із найсильніших метальників світу, він не зрадив своє місто, яке досить відоме серед прихильників легкої атлетики в Україні та колишньому Радянському Союзі.

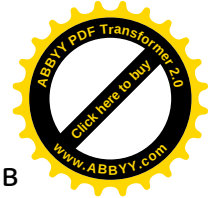
Невідомо, чи є Сергій Петрович Гаврась почесним громадянином м. Ромни, але своїми трудовими, спортивними перемогами він, звичайно, давно заслужив це звання: у багатьох куточках світу про це місто на Сумщині дізналися лише у зв'язку зі спортивними перемогами цього неперевершеного спортсмена.

Близько 20 років прославлений атлет входив до найсильніших радянських і зарубіжних списометальників. Першу свою медаль на чемпіонаті України Сергій завоював у 1980 році, останню (вісімнадцяту) – у 1999 році. Чемпіоном України Сергій був у 1983, 1984, 1986, 1987, 1990, 1991, 1992 роках. Більше десяти років був незмінним лідером серед українських метальників. У 1983 році став переможцем Кубка СРСР. У цьому ж році був п'ятим на Всесвітній універсіаді в Канаді, шостим на Олімпійському турнірі «Дружба-84».

У 1985 році став чемпіоном Радянського Союзу, у 1986, 1987 і 1992 роках був срібним призером чемпіонатів країни, у 1986 – бронзовим призером.

З 1986 по 1990 рік – рекордсмен України зі списом нового зразка (результат – 81 м 74 см, показаний ним на матчі НДР – СРСР), переможець матчу збірних команд з легкої атлетики Італії і СРСР в Туріні (1987 рік), бронзовий призер Ігор Доброї Волі (1986 рік).

Ми перерахували найбільш значні перемоги Сергія Гаврася у змаганнях із найсильнішими атлетами країни, Європи і світу.

Зараз Сергію Петровичу Гаврасю уже за п'ятдесят, але «не зачохлив зброї» цей прославлений спортсмен. Він продовжує вести, дійсно, спортивний спосіб життя, продовжує брати участь у змаганнях і дивувати прихильників свого таланту. Сергій у складі збірної команди світу виступає в багатьох міжнародних змаганнях, але вже серед ветеранів.

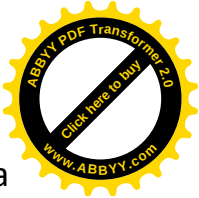
І в цій «віковій категорії» не загубився лідер українських списометальників. Радісна новина прийшла на Сумщину з чергового чемпіонату світу серед ветеранів з легкої атлетики. Дозволимо собі навести деякі фрагменти з інтерв'ю кореспондента газети «Досвітні вогні» Наталії Лимар з чемпіоном світу серед ветеранів Сергієм Петровичем Гаврасем:

«Н.Л. – Україна вдруге за свою історію бере участь у чемпіонаті світу серед ветеранів. Сергію, Вам, єдиному учаснику команди, пощастило стати переможцем цих змагань. Ви – перший чемпіон світу серед списометальників України, перший серед легкоатлетів Сумщини, тим більше, перший спортсмен з перемогою такого масштабу на Роменщині. Будь ласка, розкажіть, як усе ж відбувалося?

С.Г. – Мені здається, що усе це було просто. На краю землі, в Південно-Африканській Республіці, в місті Дюрбан зібралися сім тисяч чоловік із 113 країн світу для того, щоб розіграти медалі 12-го чемпіонату світу серед ветеранів. 23 липня 1997 року мені вдалося найдалше кинути списа й показати найкращий результат серед 200 списометальників усіх вікових категорій. Знаєте, ніхто із скептиків не вірив, що я у 45 років зможу завоювати хоча б одну медаль, не те що стати чемпіоном світу, хоча й серед ветеранів. Уважаю все закономірним. Коли мені було 24 роки, був чемпіоном України, у 27 – в Олімпійській команді, у 34 – показував результат міжнародного класу.

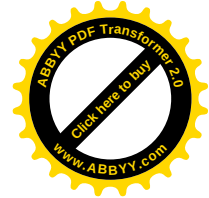
Н.Л. – Сергію, своєю перемогою Ви засвітили Україну на світовій арені, тим більше, Сумщину, місто Ромни. Чи привітали Вас спорткомітет або місцева преса зі званням чемпіона?

С.Г. – Зараз для мене це не так важливо. Спортивні результати не передаються у спадок, спортивні медалі завойовуються у чесній боротьбі. І коли в місто чи село, де живеш і тренуєшся, привозиш медалі із змагань такого рівня, воно автоматично набуває статусу легкоатлетичного. Я просто переконаний, що роменська земля сприяє спортивним досягненням і заряджена на ці результати».

П'ятнадцять медалей здобув Сергій на чемпіонатах Європи, світу та Олімпійських іграх серед ветеранів. З них – три золоті медалі на чемпіонатах світу, три золоті медалі на чемпіонатах Європи, дві золоті медалі на Іграх Олімпіад. Понад у двадцяти країнах світу лунав гімн України на честь цього видатного спортсмена.

Так, правильно сказав чемпіон світу: «Роменська земля багата на спортивні таланти». Дійсно, світову спортивну славу приніс своєму місту і Сумщині цей чудо-богатир. І можна лише дивуватися (про це ми дізналися з особистої бесіди із Сергієм Гаврасем), що йому було відмовлено не тільки у присвоєнні звання «Почесний громадянин» м. Ромни (про це клопоталася Сумська облдержадміністрація), але й у праві працювати тренером дитячо-юнацької спортивної школи. Сергій має вищу фізкультурну освіту, може багато про що розповісти юним легкоатлетам... Чи не тому це відбувається, що Сергій Гаврась був одним із лідерів Прогресивної соціалістичної партії України? Проте спорт не повинен залежати від політики?!

ВІН ПІДКОРИВ МЕЛЬБУРН

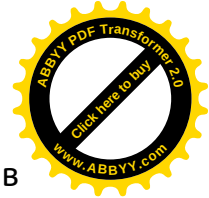
Представники і тренери радянської збірної розуміли і не засуджували тріскотню і барабанний бій навколо визнання фаворитом з бігу на довгі дистанції, тих, хто готується до старту на олімпійському стадіоні Мельбурна. У пресі неодноразово з'являлися імена відомих на весь світ бігунів: Христофер Чатауей, Дерек Ібботсон, Шандор Іхарош, Миклош Сабо, Ласло Таборі і, звичайно ж, світовий рекордсмен з бігу на 5000 і 10000 м англієць Гордон Пірі.

Спортивний світ на той час мало що знав про радянських бігунів, але ж вони були, ці чудові радянські бігуни. Був ленінградець Олексій Максунів, який переміг у 1928 році фіна Вільмарі Ісохоло – майбутнього олімпійського чемпіона, були брати Серафим і Георгій Знаменські – славні чемпіони кросу французької комуністичної газети «Юманіте», був і командир Червоної Армії Феодосій Ванін, який на початку війни установив світовий рекорд з бігу на 20 кілометрів.

На жаль, у ті роки наша країна не входила до Міжнародної любительської легкоатлетичної федерації, і, таким чином, наші спортсмени не могли брати участь у престижних міжнародних змаганнях, а світові рекорди, встановлені ними, не фіксувалися.

Звичайно, до повідомлень про результати радянських легкоатлетів любителі спорту за кордоном ставилися з недовірою. У кращому випадку припускали, що російські жінки можуть успішно виконати силові вправи – штовхати ядро, метати диск. Стосовно легкоатлетів-чоловіків, перш за все бігунів на довгі дистанції, то тут перевага віддавалась фінським, шведським, англійським, а пізніше і чехословацьким спортсменам, які мали давні і сильні традиції в бігових дисциплінах, частіше за інших перемагали на Олімпійських іграх й установили рекорди світу.

І ось несподівано в 1954 році на першості Європи з легкої атлетики невідомий спортсмен із Радянського Союзу очолив біг на 5000 метрів. Його відрив від загальної групи, нестримний порив уперед були настільки не схожі на звичайну тактику закордонних асів, що глядачі, які зібралися на стадіоні в швейцарському місті Берні, спочатку завмерли в здивуванні, а потім бурхливо вітали сміливого радянського спортсмена, який не тільки став чемпіоном Європи, але й установив світовий рекорд на цій дистанції. Утім, його успіх визнали випадковим.

А двома роками пізніше, на Олімпійських іграх у 1956 році в Мельбурні, він залишив позаду себе сильніших англійців, угорців, польських й австрійських бігунів, які завойовували золоті нагороди на обох стаєрських дистанціях.

Кожні Олімпійські ігри мають свого героя. Таким героєм у Мельбурні став радянський спортсмен, українець, наш земляк – Володимир Петрович Куц.

За три роки до Ігор XVI Олімпіади Еміль Затопек сказав про нього: «Куц – це бігун майбутнього». Але Куц не захотів чекати майбутнього.

Про те, що сталося на сотисячному стадіоні «Крикет-Граунт» 23 листопада 1956 року написано сотні статей, надруковано безліч спогадів. Усі вони зводяться до того, що героєм XVI Олімпійських ігор став сумчанин Володимир Куц, великий бігун, рівного якому немає у світі.

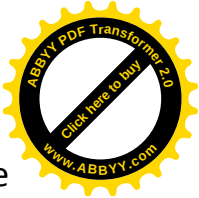
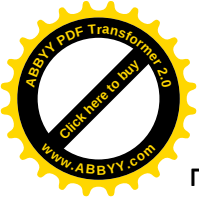
Після закінчення своєї спортивної кар'єри Володимир Куц напише книгу «Повість про біг», в якій розкаже про спортивний шлях сільського хлопця, який вперше залучився до спорту майже у двадцятирічному віці.

Як же проходила боротьба на біговій доріжці Олімпійського стадіону? Це, за свідченням очевидців, було незабутнє видовище. Недаремно фотографії героя Мельбурнської олімпіади і статті про нього обійшли всі великі видання світу, про нього написано добрий десяток книг. Та і сам прославлений наш земляк у співавторстві з письменником Володимиром Тенновим випустив у світ свої мемуари «Від новачка до майстра спорту», «Повість про біг», «Будь першим».

Але повернімося до подій на олімпійській доріжці.

«...Центральною подією першого дня змагань, – пише у своїй книзі «Моряк з Балтики» Володимир Теннов [8], виданої автором уже після раптової смерті олімпійця, – був біг на 10000 метрів. Куц зайняв місце в середині першого ряду. Після пострілу стартера червона майка з номером 200 виявилася попереду. Перше коло пройдено дивовижно швидко – за 61,4 секунди. Попереду Куц, за ним англієць Пірі. Наступне коло Куц біжить у високому, але рівному темпі. Це означає, що він навчився бігти рівномірно, без чого важко уявити бігуна високого класу.

Четверте коло – ніяких змін. Таке враження, що Пірі переслідує свого суперника без великих труднощів. Для Куца настає час застосувати свою

головну зброю. Триває довгий ривок. Пірі відстає на кілька метрів, але скоро знову «приклеюється» до радянського бігуна».

Ось що писав Гаврило Коробков, який із трибуни уважно стежив за боротьбою, яка розгорнулася на біговій доріжці: «На сьомому колі Куц відходить праворуч і біжить по другій доріжці, пропонуючи тим самим Пірі вийти вперед і повести біг... До кінця одинадцятого кола Пірі ще міцно утримується за Куцем. Обидва вони далеко відриваються від решти бігунів. Здається, що ролі в цій грі розподілилися: Пірі – мисливець, Куц – його жертва.

Володимир різко відходить праворуч на третю доріжку, відкриваючи доріжку Пірі. Але англієць вірний собі. Він ні за що не хоче йти вперед. Його завдання – утриматися за Куцем до останніх метрів, а потім, використовуючи свою перевагу у швидкості, відірватися від нього».

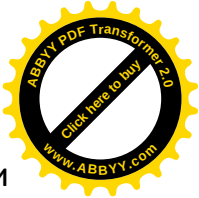
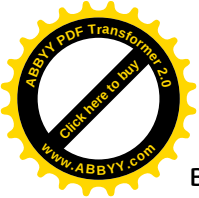
Але Куц підготовлений до будь-якого темпу, будь-яких ривків, не має наміру вести Пірі до фінішу. Багатьом глядачам здавалося, що англієць переміг. Ще кілька прискорень, і, нарешті, Куц вирішує дати своєму супернику останній бій. Дев'ятнадцяте коло. Цей спектакль настільки незвичайний, що більшість глядачів підіймається зі своїх місць.

«На повну швидкість я переходжу з першої доріжки на другу, – згадує Куц [6]. – Пірі прямує за мною. Із другої на третю, Пірі прямує за мною. З третьої на четверту, Пірі знову за мною. З четвертої назад на першу. Пірі знову за мною. Він згоден на все, навіть на зигзаги, тільки не на лідерство... І тоді я вирішую зупинитися. Не буде ж і він зупиняти біг... Я відходжу праворуч, легенько переминаюся з ноги на ногу, а потім майже зовсім зупиняюсь і жестом пропоную йому очолювати біг...

А на трибунах уже ні в кого не виникає сумніву, що суперечка між нами закінчена, що я ось-ось зйду з доріжки... І, нарешті, здійснилося. Пірі став лідером. Ми біжимо тепер поруч, і вперше за весь біг я бачу його похилену фігуру...

Я ще раз вдивляюся в його обличчя. Гордон Пірі настільки вимотаний, настільки втомився, що йому, видно, уже нічого не страшно, навіть поразка.

Пірі лідирував усього метрів сто. Я знову розвинув велику швидкість і відірвався від англійця. Біг і не вірив собі: тінь Пірі не тягнулася за мною, не чулося за спиною ні його важкого переривистого дихання, ні ударів шипів. Мені здавалося, що з мене звалилися ланцюги. Я був вільний, вільний у

виборі будь-якого темпу бігу, будь-якої швидкості. Диявольськи добре бути вільним! Пірі відставав і відставав усе більше і більше. Один за одним його обходили спортсмени.

...І ось двадцять п'яте коло, останнє. Стадіон вирує. Букети квітів, капелюхи, хустинки летять у повітря. Оглушливе «хурей, хурей!» («Ура, ура!») ледве витримують перетинки. Коли за своєю давньою звичкою, піднявши праву руку, я розірвав фінішну стрічку, мені здалося, що саме небо позбавлене олімпійського спокою. Уповільнюючи біг, я пройшов ще одне, двадцять шосте коло. Це було коло пошани».

На цей раз англієць Пірі був чесний і сказав журналістам: «Він убив мене своєю швидкістю і зміною темпу. Він надто хороший для мене. Куц, безумовно, великий бігун, і я ніколи не зміг би його перемогти. Мені не потрібно було бігти 10000 метрів...».

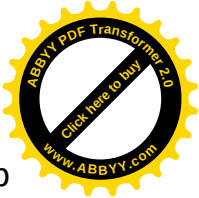
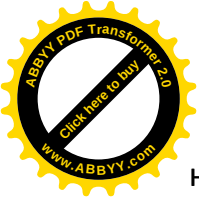
Але чи зуміє Куц так же блискуче пробігти 5000 метрів? Здавалося, що це йому буде надзвичайно важко. Англійці утворили «протикуцівську коаліцію». Була розроблена спеціальна тактика проти рваного бігу «руського».

У попередньому забігу на 5000 метрів Куц відпочивав і пробіг спокійно, ледве не в розминочному темпі, прибіг слідом за англіємцем Лоуренсом. Глядачі раділи. Вони були готові повірити, що Куц віддав усі сили бігу на 10000 метрів. Помилився навіть досвідчений спеціаліст, тренер Франц Стомфл. Він заявив: «У мене склалося враження, що Куц втопився і що казкова перемога на 10000 метрів позбавила його сил».

Біг Володимира Куца на 5000 метрів показав, що його тактика різноманітна й не шаблонна. Випередивши набагато своїх суперників, Куц показав новий олімпійський рекорд 13 хв 39 сек.

Справжнім героєм Мельбурна став Володимир Куц. Йому була виявлена довіра нести прапор радянської делегації на параді закриття Олімпійських ігор. Газети не скупилися на такі заголовки, як «Тріумф Володимира Куца!», «Російський моряк – кумир мельбурнців!», «Куц – великий бігун світу...».

Про морську службу звичайно мріють хлопчики, які живуть недалеко від моря, дихають морським повітрям, проводжають у далеке плавання кораблі. Куц же провів «найсухопутніше дитинство». Село Олексино Тростянецького району Сумської області, де він народився в лютому 1927 року і виріс, лежить далеко від водних просторів. Річка Боромля і два

невеликі ставки – ось і всі водоймища, але не можна сказати, що Володимир не мріяв про море. Він любив слухати розповіді дядька Федора, який у молодості служив моряком, про широкі морські простори, про далекі країни, про відчайдушних моряків, які готові в будь-яку хвилину на подвиг. Ось так і проходила підготовка Куца до морської служби – в річкових купаннях, ловлі раків і пірнанні на спір: «Хто далі?».

Пірнати Володимир навчився не зовсім звичайним способом. Коли вода в річці була ще холодна, малі хлопчачи витягували на сонце діжку з водою. Вода нагрівалася, і хлопці по черзі занурювалися у воду з головою, намагаючись пересидіти один одного.

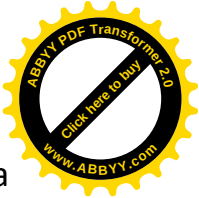
Пухтя, як прозвали Володимира Куца за неповороткість, у цих змаганнях відставав від своїх товаришів, але, маючи велику наполегливість, поставив перед собою завдання – наздогнати й перегнати.

Напевно, це було перше тренувальне заняття: він щоденно занурював у діжку голову, намагаючись залишатися в такому стані якомога довше. І як результат – Володимиру вдалося поставити рекорд перебування в діжці, пересидівши колишнього чемпіона на півхвилини. Навряд чи він припускав, що тренування в діжці допоможуть йому в майбутньому у військово-морській службі. Уже в ті роки Куц відзначався наполегливим характером, за що діти називали його впертим віслюком.

Після таких тренувань він поставив перед собою мету – навчитися ходити на лижах. Це було важче, бо лиж у селі не було, та і хто б купив хлопчині таку дорогу річ.

Спорудивши лижі-саморобки, Володя не поступався нікому. Навчився не просто ходити, а бігати, енергійно відштовхуватися палками, з'їжджати з гори. Лижі давали переваги – дозволяли економити час на дорогу до школи. Олексині – село невеличке, не більше 200 дворів, тут була тільки початкова школа. А щоб навчатися далі, потрібно було поступати в Білчанську середню школу, яка знаходилася за 5 км, і на лижах дорога здавалася удвічі коротшою. Навчаючись у десятирічці, з'явилася можливість займатися спортом.

Якщо додати до цього хатні турботи, роботу на городі і в полі, то вийде, що у шкільні роки Володя отримав добре фізичне загартування, закінчив свого роду спортивну школу.

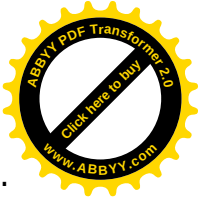
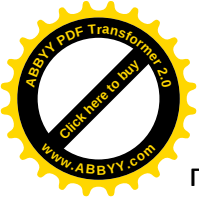

Важко сказати, коли це сталося, але поступово Пухтя перетворився на гарного сільського парубка з широкими грудьми, наділеного силою і витримкою. Цю останню якість він довів одного разу у змаганнях з батьком, який поїхав до млина на велосипеді. Володя відмовився сісти на багажник, а вирушив бігом іншим шляхом. І він опинився біля млина першим.

Сім'я була дружна. Взимку батько й мати працювали в місті. Батько – кочегаром на цукровому заводі, мати – на деревообробному комбінаті. Влітку всі виходили на польові роботи, навіть молодші – сестра Таня і брат Микола. Володя умів вести коня точно по борозні, придивлявся до роботи тракториста.

Коли почалася війна, Володя Куц повинен був перейти до восьмого класу. Але у вересні заняття не розпочалися, і незабаром у село прийшли німці. Навесні Олексино визволили наші частини. Володя просився на фронт добровольцем, але його, шістнадцятирічного юнака, не брали, і тоді він з іншими олексинськими хлопцями пішов слідом за батальйоном, що відходив. Почалося фронтове життя, Володя був зв'язковим у штабі. Наказом командира Куц був направлений на навчання до Уральського артилерійського училища. На жаль, у Курську його поїзд потрапив під бомбардування, і мішок з документами згорів, залишився у кишені один комсомольський квиток. Не маючи документів і грошей, Володя вважав, що їхати на Урал не мало ніякого сенсу. Володя повертається в Олексино і починає працювати в колгоспі бригадиром. У 1944 році як доброволець був направлений до Харкова у школу снайперів. Весною 1945 року випускники школи були направлені у фронтову частину, а незабаром у житті Володі сталися зміни: восени 1945 року він був направлений на Червонопрапорний Балтійський флот. Тут Володя став займатися спортом: лижами, веслуванням, штангою. Після призначення на нове місце служби з'явилися умови для занять легкою атлетикою. Куц хотів працювати, але не знав як. Він не проходив ніякої початкової підготовки у спортивній школі. Біг він вибрав сам, і, вважаємо, не помилився. Природа наділила залізним здоров'ям, – міцним серцем і чудовими легенями.

Щоб стати видатним бігуном на довгі дистанції, доводиться на тренуваннях пробігати тисячі кілометрів. Не кожний здатний витримати такі величезні фізичні навантаження. Від наполегливості, волі, цілеспрямованості і

працелюбства, не менше, ніж від фізичних даних, залежить успіх бігуна. Володимир Куц був і завзятий, і працелюбний, крім того, до фанатизму відданий тій меті, до якої прагнув, – стати видатним бігуном.

Крім того, йому належало розв'язати багато завдань: підвищити рівень витривалості, сили, швидкості, оволодіти досконалою технікою бігу. Потрібно було навчитися перемагати почуття втоми. Зрештою, потрібно було вивчити досвід своїх попередників. Для цього потрібні були праця і знання, а також допомога досвідченої людини, тобто тренера. На жаль, тренера у нього й не було. Начальник фізпідготовки офіцер Завалко був прибічником загальної фізичної підготовки, тому запропонував Куцу посилити зарядку.

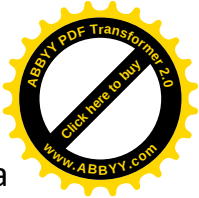
Куц успішно виступав на лижних змаганнях, але приходила весна – його тягнуло на бігову доріжку.

Весною 1951 року сталася подія, яка відіграла значну роль у його житті. Відбулася його зустріч із відомим тренером легкоатлетів Леонідом Сергійовичем Хоменковим. Протягом двох тижнів Куц тренувався, виконуючи його завдання. Як згадує Хоменков: «Уже тоді я зрозумів, що Володимир наділений неабиякими здібностями і при розумно поставленому тренуванні може показати значні результати».

Зустріч з Хоменковим стала для Куца одним з етапів його спортивного життя. Заняття бігом набули тепер для нього певної системи, на кожному етапі якої вирішувалися певні завдання.

Восени, після перемоги в гарнізонних змаганнях, Куц їде в місто Єйськ, де проходила першість військово-морських сил країни з легкої атлетики. Володимир Куц був другим, пробігши 5000 метрів за 15.73,1. Лише однієї секунди не вистачило для виконання нормативу 1 розряду.

«В історії радянської, та, певно, і світової легкої атлетики, важко знайти приклад настільки швидкого прогресу в бігу на 5000 метрів і настільки високу стабільність результатів, як ті, які в 1953 році продемонстрував Володимир Куц», – так писав у 1971 році у своїй книзі «Записки легкоатлета» старший тренер збірної команди країни Гаврило Коробков. З ним можна погодитися, але, мабуть, тільки з однією поправкою. Перші значні успіхи Куца в стаєрському бігу потрібно віднести до 1952 року, коли його тренуванням почав керувати Олександр Чикин. Справді, навесні – ще другорозрядник, восени – майстер спорту.

Узимку 1952 – 1953 року Володимир Петрович був переведений на службу в Ленінград, де й відбулася зустріч і знайомство з викладачем Ленінградського інституту фізкультури, одним із тренерів збірної команди країни Григорієм Івановичем Никифоровим. З ним він починає працювати над тактикою бігу. Поступово наполегливість Никифорова і впертість Куца дають результати. Стиль бігу Куца набув якщо не легкості, то стрімкої економності. А через кілька років кінограми бігу Володимира будуть друкуватися у спортивних журналах, а його тактиці легкої атлетики спеціалісти присвячуватимуть спеціальні статті.

Срібна медаль на фестивалі молоді і студентів у Бухаресті, звання чемпіона Радянського Союзу з бігу на 5000 і 10000 метрів дали право Володимиру Куцу ввійти до складу збірної команди країни і команди Збройних сил з легкої атлетики.

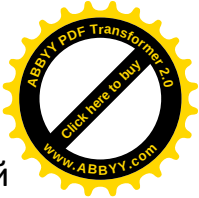
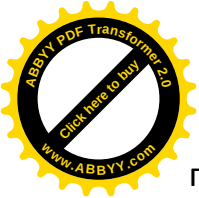
У Берні на чемпіонаті Європи з легкої атлетики Володимир Куц установив новий світовий рекорд 13.56,6 (5000 метрів). «Словами не передати, яким я був щасливий тоді, – напише пізніше Володимир Куц. – Навіть зараз, багато-багато років потому, цей день у всіх деталях стоїть перед моїми очима».

Немає більшої честі для спортсмена, ніж участь в Олімпійських іграх. Усі ці роки тренувань і змагань, перемог і невдач були для Володимира Куца своєрідною підготовкою до виступу на цьому грандіозному спортивному святі.

З чим він прийшов до 1956 олімпійського року? В його активі було звання экс-рекордсмена світу, чемпіона Європи і країни, перемоги на деяких міжнародних і всесоюзних змаганнях, високий рівень тренуваності, набутої з допомогою дуже досвідченого наставника Никифорова. Нарешті, видатні вольові якості, сміливість і наполегливість на біговій доріжці, відсутність страху перед будь-якими, навіть найтитолованішими суперниками.

До пасиву можна віднести примітивну тактику лідирування, яка принесла йому ряд поразок. Крім того, його вік, близько тридцяти, і стан здоров'я. Могутнє серце, чудові легені, але при цьому низька кислотність, яка змушувала часом переходити на дієту, і негаразди з обміном речовин, які призводили до необхідності боротися із зайвою вагою.

Постійні тренування, жорстокий режим, кожний день розписаний майже по хвилинах. Досі система тренувань Куца була уже розроблена

повністю. Це був результат спільної праці тренера і спортсмена, який ніколи нічого не приймав на віру, перевіряв усе на практиці. З існуючих систем тренувань було залишено все найбільш важливе, раціональне. Куц почав включати до тренувань довгі відрізки, аж до 1000 і 1200 метрів, пробігаючи їх у більш швидкому темпі, ніж це робилося звичайно. Велике місце посів тривалий крос, який згодом було названо марафонським тренуванням. Ранкова зарядка включала велику кількість фізичних вправ із значним тривалим бігом.

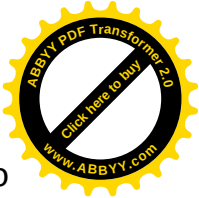
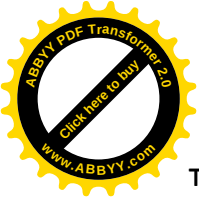
Никифоров вправно знаходив у підготовці свого учня ту межу, за якою могла з'явитися байдужість до бігу, тобто ознаки перетренованості. Куц завжди бігав багато й захоплено. Цьому допомагали й додаткові спеціальні заходи з відновлювання сил, названі у наш час «реабілітацією».

Весна почалася з участі в кросі «Юманіте». Перед цим двічі крос проходив для Володі невдало. У 1954 році він підвернув ногу і прийшов до фінішу третім, а в 1955 році був хворий і доплівся до фінішу тринадцятим. На цей раз Куц переміг, залишивши позаду видатних спортсменів.

Подією, яка стала переломною в підготовці до Олімпійських ігор, була його участь на початку серпня в Спартакіаді народів СРСР у Лужниках: «Я стартував тоді у першому номері легкоатлетичної програми – біг на 10000 метрів, – згадував Куц. – Неможливо передати почуття, пережиті мною, коли вкрай переповнені стотисячні трибуни лужниківського гіганта підтримували мене. Майже півгодини відміряв я коло за колом, і весь цей час над бетонним громадям Лужників нісся переможний шквал овацій. Я фінішував із новим всесоюзним рекордом. Це був не мій особистий, а наш спільний рекорд. Ми всі боролися за нього. Ось це почуття нерозривного зв'язку із глядачами, зі своїм народом я відвозив з собою у далекий Мельбурн».

Володимира Куца дотепер пам'ятають у багатьох країнах світу. Завойовуючи своїм талантом, справедливістю і шляхетністю симпатії, прихильність глядачів, він викликав у них цікавість до своєї країни, робив цінний внесок у зміцнення авторитету країни, в боротьбу за мир. Не випадково він був нагороджений грамотою Всесвітньої ради миру, в якій є такі слова: «...за видатний внесок у справу зміцнення миру і дружби між народами...».

На початку 1957 року Володимир Петрович Куц отримав найвищу нагороду країни – орден Леніна. Про міжнародний авторитет Куца свідчить

те, що його двічі обирали кращим спортсменом світу. Дивовижною красою в колекції Куца вражає ще один приз – каравела, макет стародавнього судна з вітрилами із чистого золота. Цей приз міська влада Генуї вручила Володимирі Куцу в 1957 році за успіхи, досягнуті ним у спорті.

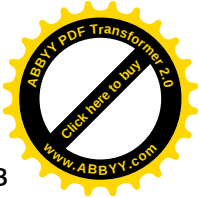
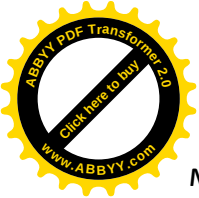
У 1961 році Володимир Куц закінчив Ленінградський військовий інститут фізкультури і став тренером ЦСКА. Були в нього свої учні, які досягли високих результатів у спорті. Це Сергій Скрипка, Володимир Афонін. Володимир Куц як спортсмен набув воістину світової слави й популярності, заслужив високі нагороди Батьківщини. Як тренер він завоював любов і повагу своїх учнів.

Нерідко великий успіх у спорті затьмарює розум: чемпіон починає дивитися на оточуючих з погордою, звекає до думки про свою винятковість. Володимир Куц до кінця свого життя залишався простою людиною, готовою в будь-яку хвилину допомогти товаришам. Саме ці якості, а не тільки рекорди, привертати до нього серця людей, принесли йому широку популярність у прихильників спорту. Можливо, значну роль тут відіграла і зовнішність Куца. Копиця світлого волосся, відкрите обличчя і доброзичлива посмішка, в якій читалося не замилювання собою, а щиросердність, бажання стати другом усіх цих людей, які аплодували йому з трибун стадіону.

Відома колись спортсменка, яка входила до складу керівництва радянської спортивної делегації в Лондоні, Наталя Василівна Петухова згадує: «Володимир Куц був доброю і щедрою людиною. Пам'ятаю, як він витратив усі гроші на частування команди радянського корабля, який стояв поблизу лондонської пристані. З яким захопленням співав він тоді українські пісні. І як я була здивована другого дня, спостерігаючи за поведінкою Куца на прийомі у Лорд-мера. Прекрасно одягнений у костюм, який добре облягав його гарну фігуру, він повадився як справжній джентльмен. Його рухи, хода, відповіді – все було бездоганно...».

На жаль, сімейне життя у Куца не склалося, і в останні роки він жив один в однокімнатній квартирі. А в 1973 році Куц потрапив в автомобільну катастрофу: травма виявилася серйозною. Вийшов із госпіталю з паличкою. Працював у ЦСКА на посаді начальника дитячої спортивної школи.

А на початку серпня 1975 року Володимир Петрович, проговоривши допізна з Сергієм Скрипкою, який залишився у нього ночувати, ліг спати, а ранком уже не проснувся. Великий спортсмен пішов із життя. За кілька

місяців перед смертю він побував останній раз в Олексині. Покрив черепицею дах, прорізав у стіні нові вікна...

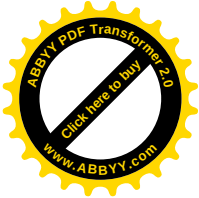
16 серпня 1975 року в французькому місті Ніцце повинні були проходити змагання на Кубок Європи з легкої атлетики. Організатори змагання зупинили спортсменів, які прямували до місця старту, і по радіо оголосили, що пішов із життя один із величних бігунів світу, олімпійський чемпіон Володимир Куц. Пам'ять радянського спортсмена присутні на стадіоні вшанували хвилиною мовчання.

У кінці Алеї слави Центрального спортивного клубу армії між бюстами видатного штангіста Юрія Власова й ушанованого лижника Володимира Кузіна підноситься бюст Володимира Куца. Його неважко впізнати. М'які і разом з тим виразні риси обличчя, копиця волосся, яке, здається, ось-ось підніме над головою вітер.

Звідси зовсім недалеко до другого грандіозного за розмірами пам'ятника Володимира Куца – підноситься футбольно-легкоатлетичний комплекс імені Куца. Пам'ятником Володимирі Куцу став монумент із чорного мармуру, який установлений на його могилі на Преображенському кладовищі в Москві.

Є й інші пам'ятники великому бігуну – змагання. Щорічно на спортивній базі ВЦРПС під Подільським проводиться День бігуна імені Володимира Куца. Йому присвячений і чемпіонат з легкої атлетики Збройних сил. На цих змаганнях розігруються призи олімпійського чемпіона. Урочисто було відзначено в лютому 1987 року в ЦСКА 60-річчя з дня народження Володимира Куца.

Звичайно, не забутий Володимир Петрович Куц і на своїй Батьківщині. У 1983 році в Більчанській школі на Тростянецьчині відбулося урочисте відкриття меморіальної дошки, а в 1985 році в місті Тростянці був відкритий пам'ятник великому бігуну. Скульптор закарбував його в той момент, коли Володимир з піднятою рукою закінчує один із своїх переможних виступів. У Тростянці відкритий центральний стадіон імені Куца, тут щорічно проводиться крос пам'яті земляка.

БОГАТИР З УСПЕНКИ

Ім'я уродженця Сумщини Леоніда Жаботинського – олімпійського чемпіона з важкої атлетики – добре відоме широким колам любителів спорту. За п'ятнадцять років Леонід пройшов великий шлях – від спортсмена-початківця до заслуженого майстра спорту, найсильнішої людини світу.

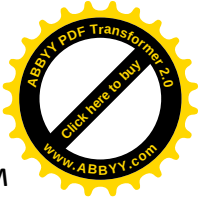
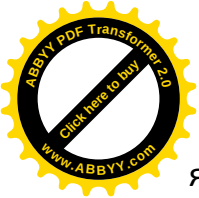
Дворазовий олімпійський чемпіон Леонід Жаботинський установив 19 світових рекордів, чотири рази перемагав на чемпіонатах світу, двічі – на чемпіонатах Європи, чотири рази на чемпіонатах СРСР. Протягом десяти років Леонід Жаботинський уважався найсильнішою людиною у світі.

Про свій життєвий і спортивний шлях Леонід Жаботинський написав книгу [9], сторінками з якої ми і скористаємося, щоб устами нашого знаменитого земляка розказати про найцікавіші моменти його довгого спортивного життя.

«Ось ти сходиш на поміст і зупиняєшся, наче в глибокій задумі, розслабивши всі м'язи перед штангою, що виблискує сталлю і нікелем. А вони, друзі твої, тренер і соратники по спорту, схвильовано стежать за кожним твоїм рухом. І як же вони вболівають у ту мить, коли могутнім зусиллям ти підносиш снаряд угору!

Батько – колишній шахтар, солдат бувалий. В армії і до спорту прилучився. Дід у нас нерідний: він узяв нашого батька-сироту за сина. Але нам з Володькою кращого діда й не треба. Всі хлопці заздрили мені із старшим братом на такого діда. Ще й батько з війни не повернувся, а Іван Макарович уже навчив нас і плавати, і гриби брати, і корів пасти, і навіть сіно скиртувати. А потім – і верхи їздити, начлігувати з собою брав. Отакий був наш дід Іван Макарович Мигаль – один з незлічених Мигалів, що й досі населяють мальовниче село Успенку Краснопільського району на Сумщині.

Льоня Мигаль був одним із моїх найближчих друзів дитячих літ. Разом з ним та іншим Івасем Дячковим ходили в ліс по гриби, ягоди та горіхи. Одного разу унадилися ми до кузні. У кузні серед усякого залізаччя знайшли ми, хлопці, й пудову гирю. Ковалі нам її не віддали, але дозволили піднімати на галявині перед кузнею. І як же ми старалися піднімати гирю і правою, і лівою руками, так що наступного дня все боліло від незвичайної напруги. Саме тут і відбувалися перші в моєму житті змагання в підніманні ваги, і, коли вдавалося випередити Льоньку та Івася,

я несказанно пишався. Згодом усі наші розваги та баталії з ганчір'яним м'ячем доповнилися шкільною гімнастикою і легкою атлетикою. Фізкультура невдовзі стала моїм улюбленим предметом.

Володя і я завжди немов відчували на плечі міцну й ласкаву батьківську руку, що вела нас у дитинстві, привчала до праці, застерігала від зла.

Через кілька років ми переїздили до міста Харкова. Коли я, сільський хлопчик, міцно тримаючись за батькову руку, вперше йшов вулицями Харкова, я був заморожений красою і незвичним життям великого міста.

— Ну, а це вже наш ХТЗ, — сказав, нарешті, батько. — Тут поблизу й житимемо.

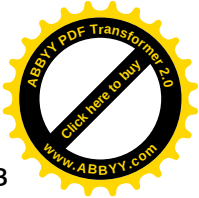
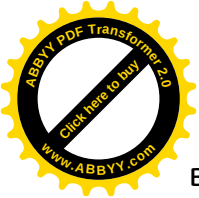
Спочатку тут я навчався у своїй рідній 80-й школі. Коли закінчив 8-й клас, батько спитав, чи вчитимуся далі.

— У вечірній школі, — відповів я. — Хочу працювати. Піду на ХТЗ.

Уперше відчув я тоді, що таке гордість робочої людини. Моїм учителем на ХТЗ став один із найкращих токарів цеху Михайло Володимирович Забарев. Коли було шістнадцять років, пішов у секцію боксерів. Мої справи йдуть якнайкраще. У цеху я незабаром дістав третій розряд. Зі спортом теж усе гаразд, встигав відвідувати секцію боксерів, досяг успіхів і в легкій атлетиці у штовханні ядра.

Траплялося, заглядав і я в не дуже затишний зал у кутку стадіону ХТЗ. Що й казати, все це було цікаво й загадково, я потроху став учащати до важкоатлетів. Спершу просто стояв десь у кутку залу, спостерігаючи, а потім наважився й собі спробувати силу. Я почав займатися важкою атлетикою у свої шістнадцять років, причому був підготовлений до неї іншими своїми спортивними уподобаннями. З юнацькою жадібністю і невтомністю я боксував, бігав, метав диск, штовхав ядро, грав у баскетбол. Отже, до Михайла Петровича Світличного я прийшов не такий уже й зелений новачок у спортивних справах. Але у важкій атлетиці, звичайно, ще нічого не тямив.

Мої тренування почалися із самим грифом. Справді, саме ця невеличка вага дає змогу новачкові відшліфувати техніку класичних рухів — жиму, ривка і поштовху. Невдовзі я вже почепив перші «млинці» на штангу, а ще через деякий час став вижимати 70 кг. Але краще давалися темпові рухи — ривок і поштовх. У свої сімнадцять років я

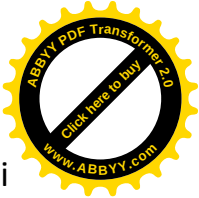
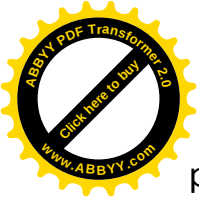
виконав, нарешті, третій розряд з важкої атлетики і, крім того, поліпшив свій результат у штовханні ядра і здобув третій розряд.

Поступово все в мене владналося, ввійшло в нормальну колію. Подолати себе – означало, зрештою, подолати і той психологічний бар'єр, який, напевно, стояв свого часу на шляху кожного спортсмена. Для мене таким бар'єром були третій і другий розряди. У 1956 році я став, нарешті, другорозрядником і здійснив те, чого розраховував досягти лише за 2 – 3 роки: переміг нашого найкращого важковаговика Василя Федулова. У 1957 році в місті Донецьку, де проходили змагання важкоатлетів-тракторобудівників, я виконав, нарешті, перший розряд, закінчив змагання з хорошим результатом 382,5, у жимі – 115 кг, у ривку – 117,5 кг і у поштовхові – 150 кг.

Хлопці здоровлять мене, і ми всі поздоровляємо один одного: наша команда виграла перше місце на змаганнях колективів заводів, шахт і будов України. Раді зустріли нас і вдома, на рідному заводі. А коли я ввечері прийшов до школи, то не без гордості прочитав на класній дошці великий напис: «Поздоровляємо Льоню з перемогою і першим розрядом!»

А втім, це вже мій другий перший розряд. На першості міста я штовхнув ядро на 15 метрів 3 сантиметри. Питання «Хто кого: ядро – штангу, чи навпаки?» й досі залишається невирішеним. Однак ще добрих три – чотири роки я не розлучався з ядром. Того ж таки 1957 року я став чемпіоном Харківщини з штовхання ядра, а восени, в Дніпропетровську, і чемпіоном України серед студентів.

Так, серед студентів! Я студент. Працюючи на заводі і не послаблюючи занять удома двома видами спорту, склав екзамени на атестат зрілості і вступні іспити до ВНЗ на факультет фізичного виховання педагогічного інституту! Пишаюсь сам собою страшенно. Товариші вітаються не інакше, як «Привіт студентові!». Раді моїми успіхами батько й матір. Подолав-таки! Себе подолав! Студент! В інститутському навчанні і наполегливих тренуваннях швидко проминула зима і весна 1958 року. А в червні сталася, нарешті, та знаменна подія, про яку я мріяв уже не перший рік і заради якої поперетягав гору металу в рідному важкоатлетичному залі на стадіоні Харківського тракторного. Вирішувалося питання, кому представляти Харківщину на

республіканській і всесоюзній спартакіаді. І ось тут, на стадіоні «Авангард», я не тільки виграв перше місце, а й набрав у триборстві 447,5 кг. У цій сумі втілювалося все набуто за чотири з лишком роки занять важкою атлетикою. І отже, я маю право називатися майстром спорту.

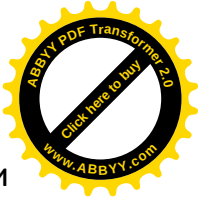
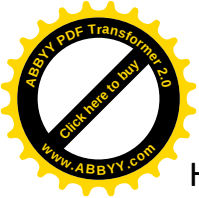
І знову, як завжди, я захищаю честь і славу мого рідного уславленого краю, Харківщину. Дружня команда приїздила до міста-красеня Києва. Ось і місто проведення змагань, полум'яніе транспарант: «Привіт учасникам II Спартакіади України». І знову у важкій вазі я борюся з торішніми і позаторішніми суперниками. У цих змаганнях я впевнено переміг і тим самим затвердив себе в команду, яка виступатиме на фінальних змаганнях II Спартакіади народів СРСР у Москві.

Мій дебют на великому всесоюзному помості не можна назвати вдалим. П'яте місце, яке я посів на Спартакіаді, давало лише два очка. Але я поступився першістю справді найсильнішим у країні. Попереду мене були Юрій Власов, Олексій Медведєв, Георгій Ромасенко і Євген Новиков – досвідчені бійці, великі майстри.

Під час проведення одних змагань у місті Запоріжжі я познайомився з симпатичною дівчиною, звать Рая. Дуже любить музику, і на цьому ми швидко порозумілися. Вона закінчує педагогічний технікум. Мої стосунки з цією дівчиною тривали довго в листуванні, листи летіли майже кожний день. Через кілька тижнів я скучив за Раєю, знову відвідав Запоріжжя. А наприкінці року все було вирішено. Я дістав батьківське й материнське благословення, розпрощався з Харковом і перетворився, як мене згодом почали титулувати газетарі, на «запорізького козака». Рая Прокоф'єва стала моєю дружиною. У Запоріжжі мене прийняли тепло і привітно. Зразу ж влаштувався на роботу в товариство «Авангард» інструктором фізкультури тресту «Запоріжбуд», де щиро мене прийняли колеги по спорту. Мені було доручено навчати спортсменів-початківців, організовувати складання норм ГПО, залучати молодь до секцій. Так це була моя професія, за якою я на той час навчався на заочному відділенні на третьому курсі факультету фізвиховання.

У 1961 році мене призвали до лав Радянської Армії. Служити довелося вдома, в Запоріжжі. Відтоді й пов'язане моє життя зі Збройними силами.

Великим щастям для мене було залучитися до могутньої плеяди армійських важкоатлетів. Ось я вже й тренуюся поруч з ними, поруч з

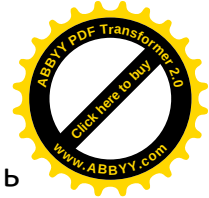
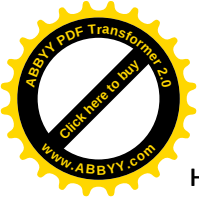

Юрієм Власовим, Євгеном Мінаєвим, Сергієм Лопатіним та іншими найсильнішими атлетами країни. Ось і перші мої змагання на першість країни в місті Дніпропетровську. Мій дебют пройшов успішно, не марно минув час підготовки до змагань, проведених в армійських збірних. «Клуб п'ятисотників» поповнився ще одним атлетом. І цей атлет – я.

Дуже мені запам'яталась моя перша закордонна поїздка до міста Гельсінкі. Я пам'ятаю, як урочисто і тепло нас зустрічали фіни. У VIII фестивалі молоді і студентів узяли участь 18 тисяч юнаків і дівчат майже з 140 країн світу. У моєму житті було багато поїздок за кордон, але перша поїздка запам'яталася на все життя, може ще й тому, що саме тут я вперше побачив першого космонавта Землі Юрія Гагаріна після його блискучого, героїчного польоту. На моє життя припало багато поїздок за кордон, довелось бути і в Канаді, Будапешті, Стокгольмі, Токіо, Парижі, Софії, Тегерані, Алжирі, Єгипті, Берліні, Мехіко і в інших містах.

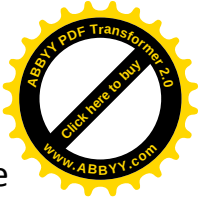
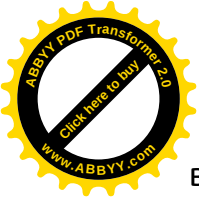
От і мій дебют на чемпіонаті Європи і світу 1963 року в столиці Швеції Стокгольмі. Велика честь випала мені змагатися поруч з Юрієм Власовим, разом із ним захищати спортивну честь Батьківщини перед цілим світом. Я виправдав надії моїх тренерів, посівши почесне третє призове місце, показавши результат в жимі 170 кг, в ривку – 167,5 кг, світовий рекорд і поштовх – 200 кг. Попереду ідуть видатні легендарні імена: Юрій Власов, Норберт Шеманські. В Юрія Власова світовий рекорд в сумі триборства 557,5 кілограмів. І знову линуть над залом могутні акорди Гімну нашої Батьківщини, на славу якої так багато й натхненно потрудилися ця мужня людина і вся наша команда.

Це була хороша репетиція для мене перед Іграми XVIII Олімпіади в місті Токіо. А до Ігор лишався цілий рік, рік проведений у дуже напружених тренуваннях, у відбіркових змаганнях. Рік 1964 почався для мене напрочуд щасливо. На першому передолімпійському випробуванні в розіграші Кубка Москви я виступав, так би мовити, поза конкуренцією. Власов не брав участі у розіграші Кубка. Я записав на свій рахунок три світових рекорди – 168,5 кг у ривку, 213 кг – у поштовху і омріяну суму – 560 кг. Але ж не було в цих змаганнях мого першого суперника Юрія Власова. Наполегливо і з хвилюванням готувався я до зустрічі з Власовим. І ось особиста першість СРСР. Хотілося довести всім, що моя березнева перемога була аж ніяк не випадковою. За результатом першості мали остаточно визначити склад

нашої команди для виступу у Токіо. Я вперше сходжу на найвищий щабель всесоюзного п'єдесталу пошани. Хоч і з скромним результатом – 545 кг. Поряд стоять Віктор Андрєєв і Віктор Поляков. Юрій Власов не приїхав.

Наш повітряний лайнер повільно йшов на зниження, і ми всі чітко бачили на обрії знаменитий японський погаслий вулкан, що став символом країни вранішнього сонця. Ось і токійський аеропорт. Нас урочисто зустрічає велика кількість людей з червоними прапорцями в руках. Широкими вулицями одинадцятимільйонної японської столиці їдемо в олімпійське селище. Олімпійське селище японці звуть «містом у місті». Живою і радісною стала урочиста й хвилююча церемонія відкриття Ігор XVIII Олімпіади. І ось настав день 18 жовтня, коли думками всіх людей, гостей Олімпіади неподільно заволоділа штанга. Сьогодні на поміст виходить Юрій Власов, Норберт Шеманські, Гаррі Губнер і я – головні претенденти на золото, срібло і бронзу. Перша вправа жим. Норберт Шеманські – 180 кілограм. Я закінчив вправу з 187,5 кг. Юрій Власов закінчив зі світовим рекордом 197,5 кг. Тепер він випереджає на 10 кг мене і на 17,5 кг – Норберта Шеманські. Починається друга вправа – ривок. Шеманські обережно починає з 155 кг і закінчує з результатом 165 кг. Я беру 160 кг. Початкова вага Власова 162,5 кг, і з цією вагою не справляється і в першому підході, і в другому. Моя друга спроба – зафіксовано 167,5 кг. Власов фіксує за третьою спробою 162,5 кг. Мій останній підхід, на штанзі – 172,5 кг, світовий рекорд. Але снаряд важко падає, і я засмучений поспішаю за куліси. Тепер, як звичайно, все вирішуватиме поштовх. Але що це? Юрій замовляє вагу світового рекорду. Отже, четвертий підхід. Затамувавши подих, зал стежить за Власовим. Узяв! І ось, нарешті, розпочинається третя і заключна вправа – поштовх. Шеманські закінчує з результатом 192,5 кг, набравши в сумі 537,5 кг і посів третє місце. А за золото і срібло продовжується боротьба між мною і Власовим. Перший підхід – 200 кг. Власов – 205 кг. Другий підхід – на снаряді вага світового рекорду 217,5 кг. Ледве відірвавши штангу од помосту, кидаю цей страшний тягар і тікаю за куліси. Юрій Власов робив свій останній, безуспішний підхід до 217,5 кг, я старанно розминався. От і фінал майже семигодинної олімпійської боротьби найважчих атлетів. Я залишаюсь сам на сам з ніким ще не покороною штангою. Р-раз! Штанга вже на грудях. Ну, тепер штовхнуть! Ось уже й випростані вгору руки. Три секунди. Тільки б

витримати... Та невже це правда? Невже я олімпійський чемпіон? Невже набрав 572,5 кг в сумі?

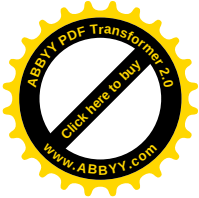
І от ми вже стоїмо втрьох, на п'єдисталі верхню сходинку займаю я, другу – Юрій Власов і третю – Норберт Шеманські. Лине твій Гімн, Батьківщино, і повільно підіймається вгору наш звитяжний стяг.

Прощавай, Олімпіадо! Прощавай, Токіо! Ми довго пам'ятатимемо твою гостинність і привітність. Ми не забудемо цих спортивних боїв, в яких кожен з нас прагнув зробити все, що може, в ім'я перемоги на славу Батьківщини» [9].

Ім'я Леоніда Жаботинського, видатного спортсмена, ми не забудемо ніколи, він залишиться в нашій пам'яті зі своїми блискучими перемогами, великими досягненнями у спорті.

Жаботинський Леонід Іванович, 28.01.1938 р. Заслужений майстер спорту. Чемпіон Олімпійських ігор 1964, 1968 років. Чемпіон світу 1964 – 1966, 1968 років. Установив 19 світових рекордів. Нагороджений двома орденами Трудового Червоного Прапора.

Ось такого богатира виростила земля Сумщини!

СТОРІНКИ СПОРТИВНОГО ПОДВИГУ

Одним із видів легкої атлетики є спортивна ходьба – олімпійський вид спорту, найпоширеніший спосіб пересування людини. Як вид спорту спортивна ходьба відрізняється від звичайної технікою виконання.

До програми стародавніх Олімпійських ігор ходьба не була включена, хоча відомо, що грецькі атлети застосовували її як засіб удосконалення своїх фізичних здібностей. У середньовічній Європі змагання з ходьби, звичайної, а не спортивної, почали проводитися ще у XIV столітті, а у 1483 році було проведено змагання на 140 км за маршрутом СЕМОР – ОТЮР – СЕМОР.

Як вид спорту, ходьба починалася з прогулянок капітана англійського флоту Барклая Аллердайса. У нього була звичка щодня ходити пішки, і чим далі, тим краще. У 1810 році він пройшов 110 миль за 19 годин 27 хвилин.

Перші офіційні змагання зі спортивної ходьби відбулися в Англії у 1866 році. Переможець Е. Чемберс пройшов 7 миль (11 км 263 м) за 1 годину 28 сек. Спортивна ходьба починає розвиватися у Німеччині, Великобританії, Данії, Франції, Швейцарії, Північній Америці (США, Канада) і в Австралії.

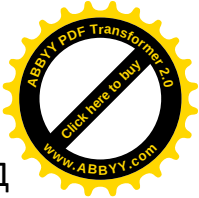
Олімпійським видом спорту спортивна ходьба стала у 1908 році. До програми Лондонської Олімпіади були включені дистанції на 3500 м та 10 миль (змагалися тільки чоловіки). Надалі олімпійські дистанції багато разів змінювалися. У цей час на Олімпійських іграх змагаються: чоловіки на 20 км і 50 км, жінки на 10 км.

Найбільшу кількість олімпійських медалей зі спортивної ходьби, по чотири кожен, завоювали український скороход Володимир Степанович Голубничий та італієць Уго Фріджеріо. Перегорнемо сторінки спортивного подвигу нашого земляка В.С. Голубничого.

Є слова, які від частого вживання тьмяніють. До них належить і слово «подвиг». Часто уживається воно стосовно спортсменів, коли треба і, на жаль, коли не треба. Але, ні секунди не вагаючись, з чистою совістю можна заявити: «Все, що зробив Володимир Степанович Голубничий у спорті, і є справжній подвиг».

Володимир Голубничий – найкращий скороход світу на дистанції 20 кілометрів. Учасник п'яти Олімпійських ігор.

Його життєве кредо: «Іти треба доти, поки є хоча б крапля сил, поки звучить у душі мелодія боротьби».

Історія спортивної ходьби колишнього Радянського Союзу і країн СНД знає багато чемпіонів і призерів Олімпійських ігор, проте саме Володимира Степановича Голубничого світова преса називає скороходом ХХ-го сторіччя. І це не перебільшення. Його ім'я виکارбуване на меморіальних дошках у чотирьох олімпійських столицях світу: Римі (1960), Токіо (1964), Мехіко (1968), Мюнхені (1972). Жоден із легкоатлетів планети не міг порівнятися з ним у стабільності високих результатів, які він демонстрував більше 25 років.

У 1976 році віце-президент Міжнародної федерації легкої атлетики Андріан Паулен сказав: «Голубничий – видатний спортсмен, він назавжди залишиться в історії наших олімпіад».

Учасникам Х чемпіонату Європи з легкої атлетики, що проходив у вересні 1974 р. у Римі, з погодою не пощастило. Сонце припікало так, що, здавалося, ладне було розплавити все живе, вологість повітря досягала 98%. Найбільше дісталось марафонцям і скороходам. Ці й без того складні види спорту тепер виявилися втричі важчими.

З особливим нетерпінням усі чекали старту ходьби на 20 км. Збірну СРСР мав представляти ушлявлений ветеран – Володимир Голубничий. Серед ходаків, які приїхали до столиці Італії, він найдосвідченіший, але й найстарший – йому вже тридцять вісім... Як же справиться Голубничий з цією тропічною спекою?

Учасники спортивної ходьби на 20 км виходять на старт.

Коли тобі 38 років і твої найкращі досягнення, показані перед чемпіонатом Європи, поступаються результатам 16 скороходів, мало хто вже чекає від тебе лаврів чемпіона.

Але з перших же метрів дистанції Голубничий запропонував надзвичайно високий для жаркого Рима темп. Так на всій дистанції і диктував свої умови. Поступово основні конкуренти відстали. Кілька скороходів, у тому числі й лідер сезону Карл-Гайнц Штадтмюллер, якого багато хто вважав майбутнім чемпіоном, зійшли з дистанції.

Голубничий лідерством нікому не поступився й першим прийшов на стадіон. Останні метри долав легко, невимушено, просто по-молодецькому. Неначе й не було за плечима двадцяти кілометрів. А після фінішу Володимир, хоч і не дуже любить розповідати про всілякі труднощі, зізнався: десь на сімнадцятому кілометрі в нього почало судомити ноги. І лише йому одному відомо, як вдалося побороти цей стан.

У Римі на чемпіонаті Європи 1974 року він переміг беззаперечно, довівши усім: є ще порох у порохівницях.

З Монреаля, зі своєї п'ятої олімпіади, Володимир Голубничий повернувся без нагороди: напередодні змагань він застудився і на старт вийшов хворий. Але сьоме місце у змаганні найсильніших атлетів світу, що його посів сорокарічний спортсмен, за плечима якого такий блискучий довгий шлях, викликає захоплення. Воно є продовженням того спортивного подвигу дворазового олімпійського чемпіона, який триває й досі.

Є спортсмени, чиї імена стають легендарними ще задовго до того, як ці майстри йдуть зі спорту. До таких цілком справедливо можна віднести й Володимира Голубничого.

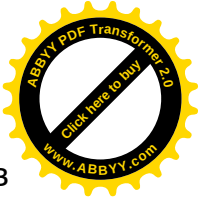
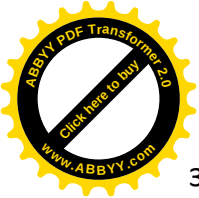
З 1955 р., коли він уперше встановив світовий рекорд, цей видатний легкоатлет протягом двох десятиліть залишався безперечним лідером серед кращих скороходів планети. Двадцять років у спорті – ціла епоха.

Він брав участь в Іграх п'яти олімпіад. У Римі й Мехіко був олімпійським чемпіоном, у Мюнхені завоював «срібло», у Токіо – «бронзу». На його рахунку багато рекордів. Можна було б, звичайно, перелічити всі світові, європейські, всесоюзні досягнення Голубничого. Але за всієї їхньої вагомості, значущості не вони видаються нам головними в його спортивній біографії. Дивовижна стабільність, причому на найвищому рівні, плюс спортивне довголіття – ось найвизначніші рекорди Голубничого.

У нього було важке, вбите війною дитинство. Шестирічним малюком уже почувався дорослою людиною. З цього дитинства в окупованому фашистами українському місті Суми він виніс і страшний спогад, який ніколи вже не забував: одного разу німецький солдат щосили вдарив його, маленьку дитину, кованим чоботом у живіт...

...Навесні 1956 року відомий уже скороход Володимир Голубничий повірив у реальність завоювання олімпійської медалі, але він тяжко захворів: боліла печінка. Хтозна, чи не було це наслідком того страшного удару?

Минуло кілька місяців. Він знову почав тренуватися, твердо вирішивши відновити колишню форму. І знову йому не поталанило. Одного жовтневого дня 1956 р. саме тоді, коли в далекому Мельбурні палав вогонь Ігор XVI Олімпіади, до Центрального київського стадіону під'їхала машина «Швидкої допомоги». Звідси, прямо з бігової доріжки, вона відвезла Володимира до лікарні. Серйозне захворювання печінки

знову вивело зі строю талановитого спортсмена. Цього разу думка лікарів була одностайна: жодних тренувань, жодних навантажень.

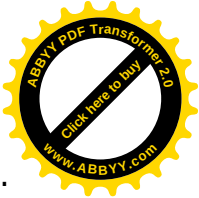
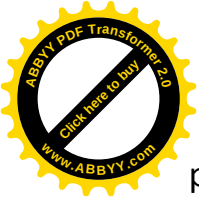
Він не міг погодитися з цим, хоча й розумів, що чогось іншого й не слід було чекати. У ньому боролися дві людини. «Олексій Маресьєв керував літаком без обох ніг, а ти злякався якоїсь там печінки», – твердив йому один голос, а другий заперечував: «Ще нікому не вдавалося повернутися у великий спорт після такого серйозного захворювання. Ну, гаразд, ти одужаєш, почнеш поволі тренуватися й через деякий час зможеш виступати. Але у відповідальну мить ти завжди згадуватимеш про печінку й нічого путнього не зможеш зробити. А кому потрібна посередність?»

Такі «діалоги» в різних варіаціях виникали не раз і не двічі. Важко сказати, чим би все закінчилось, якби не потрапила Голубничому на очі книжка Бориса Раєвського «Тільки вперед», повість про мужність, дивовижну працьовитість і цілеспрямованість плавця Леоніда Кочеткова, який зумів після важкого поранення на фронті не тільки повернутися у великий спорт, але й стати світовим рекордсменом. Володимир був особливо вражений, дізнавшись, що Кочетков – не вигадана постать, що праобразом його був наш відомий спортсмен Леонід Мешков. Повість вселила віру в можливість повернення, вона кликала на стадіон.

Голубничий вирішив чітко дотримуватися приписів лікаря. Таблетки, дієта, режим. Усе це, звичайно, допомагало. Але, мабуть, вирішальним тут було інше – сильна воля, величезне бажання повернутися у спорт. Він почав одужувати. Тільки-но вщух біль, Володя почав відвідувати заняття в інституті фізкультури, тренування, які, певна річ, відрізнялися від тих, що їх він проводив перед хворобою. По суті, тренувався мов початківець, який уперше переступив ворота стадіону. Він намагався не думати про хвору печінку, але вона раз у раз сама нагадувала про себе. Напади траплялися навіть на тренуваннях, але Володя вирішив не здаватися й продовжував заняття.

Довгі три роки боровся з хворобою. Виходячи на старт, не завжди був певен, що дійде до фінішу, що знову не опиниться в лікарні. Та, либонь, даремно кажуть: перемога любить героїв. Голубничий знову став у шеренгу найсильніших скороходів світу. З часом до нього прийшли великі перемоги й справжнє визнання.

Мужність не завжди помітна, не скрізь впадає в око. Скільки сил, скільки енергії треба для того, щоб аж наприкінці незмірно довгого шляху

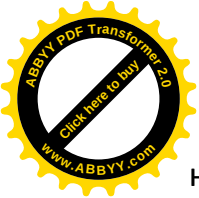

раптом одірватися від усіх суперників, які підготовлені не гірше за тебе. Саме в найголовніших, у найвідповідальніших змаганнях до нього приходило третє дихання, про яке знають лише чемпіони.

Коли ж він викував цей сильний характер? Можливо, ще в шкільні роки... Разом із друзями-шестикласниками лежав Володя на березі Псла. Поряд робітники вантажили на понтони пісок. Попросили хлопців допомогти. Ті не відмовилися. Потім катер відвів понтон в інше місце: там треба було розвантажити пісок. І з цим завданням хлопці впоралися досить швидко. Робітники попросили своїх юних помічників прийти наступного дня. Але в призначений час на березі з'явився один лише Володя. Йому виділили понтон. Протягом дня він сам навантажував його й розвантажував. Нестерпно нила спина, боліли руки, ноги. Наступні дні обсяг роботи збільшився, пісок доводилось перекидати кілька разів. Спочатку ближче до берега, а лиш потім на понтон. Хлопці дивилися, як він працює, й радили покинути це заняття. Він не погоджувався. Дев'ять днів трудився, поки не завершив усієї роботи. А потім з гордістю поклав перед здивованим батьком на стіл перший у своєму житті заробіток.

Чи, може, то трапилося пізніше, на другому матчі СРСР – США з легкої атлетики в задушливій Філадельфії? Про ці змагання написано багато, особливо про драматичний забіг на 10000 м, про останні неймовірно важкі метри тієї дистанції, що їх завдяки якимось надприродним, надлюдським силам подолав наш стаєр Хуберт П'ярнакві. А про скороходів, які теж змагалися за тієї надзвичайно жаркої погоди, на жаль, майже нічого не написано, хоча їм було аж ніяк не легше: вони змагалися на дистанції 20 км...

До стадіону залишилося три кілометри. Попереду не дуже впевненою ходою крокував атлет у яскраво-червоній майці. Це був Голубничий. Ось він вийшов на міст, хитнувся в один і другий бік. Зовсім пересохло в роті, у горлі пекло так, наче проковтнув гарячий каштан. Здавалося, що серце ось-ось вискочить із грудей. Він зупинився, зняв білу шапочку, витер обличчя, кілька разів глибоко вдихнув і примусив себе йти далі. Володимир майже не пам'ятає, як фінішував. Єдине зрозумів відразу – випередити його не зумів ніхто. А коли віддихався, то почув: лікарі побоюються, що з ним стався тепловий удар. Мало хто здатний у такому стані закінчити дистанцію, а тим більше перемогти. Але в цьому,

напевно, й полягає філософія спорту – чемпіонами стають тільки мужні, вольові атлети, які здатні вистояти в найважчій боротьбі.

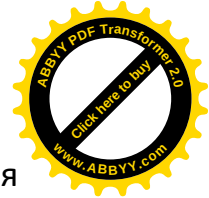
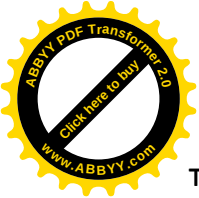
Зрештою, і на змаганнях, де не вдавалося перемогти, Володимир боровся до кінця, показуючи приклад спортивного героїзму. Так було й на Олімпіаді в Токіо. Ще до приїзду в Японію він зрозумів, що перетренувався, що навряд чи зуміє цього разу перемогти. І все ж вийшов на старт. На третьому кілометрі дистанції лондонський клерк К. Меттьюз відірвався від решти скороходів, і спроби Голубничого наздогнати «втікача» були марними. До того ж він дістав попередження і поступово почав відставати. З кожним кроком іти ставало важче, перед очима стелився туман, ноги, здавалося, грузли в асфальті.

«Невже не витримаю?» – подумав Володимир і, раптом підсковзнувшись, упав.

Поряд зупинилася суддівська машина, судді уважно придивлялися до скорохода, очікуючи, що буде далі, а він дивився на них. Тоді неквапливо пішов, намагаючись ступати якомога технічніше, бо знав, що судді тепер оцінюють кожен його крок, а потім піддав ходи й став надолужувати втрачене. Щоправда, перемогти тоді йому не вдалось. Але та бронзова медаль, завойована у столиці Японії, особливо дорога Володимирові, бо на нелегкій трасі спортивної ходьби, в дуже важкому поєдинку зумів вистояти, коли шансів на успіх, здавалося, не було жодних, зумів перемогти самого себе.

А чи, може, бійцівський характер він остаточно викував ще раніше, на Олімпіаді в Римі? Коли на останніх метрах дистанції його почав наздоганяти австралієць Фрімен, Голубничий так рвонув уперед, наче й не було за плечима двадцяти складних кілометрів. Чи в Мехіко, коли повторився той самий сюжет з тією лише різницею, що на місці Фрімена опинився мексиканець Педраса?

Важко нині точно встановити, коли в ньому народився справжній боець. Цієї дати, напевно, не визначить жоден, навіть найдосвідченіший спортивний біограф. Бо характер формується не один день, і перш ніж перемогти суперників, Голубничому тисячі разів довелося перемагати самого себе. Недаремно ж видатний письменник Леонід Леонов стверджує, що «жодна велика перемога не дається раніше від маленької перемоги над собою». Характер спортсмена народжується в щоденних

тренуваннях. Понад двадцять років у спеку і мороз, дощ і хуртовину щодня виходить Голубничий на шосе й доріжку стадіону, долаючи свої довгі кілометри. А почалося все це в дитинстві.

Голубничий прийшов у спорт важкої повоєнної пори, коли бракувало тренерів, спортивного інвентарю, а прекрасні стадіони, що їх нині можна бачити в кожному місті й селищі, існували хіба що в мріях. Країна відбудовувала зруйноване війною господарство, і всі сили було кинуте на цей мирний фронт.

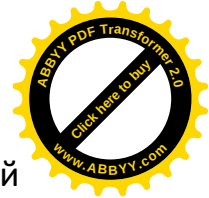
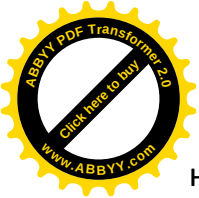
Кілька разів Володя разом зі своїм другом Едиком Третьяковим, який виділявся серед хлопців силою, спритністю, витривалістю, поривався розпочати заняття спортом. У п'ятому класі вони записалися до секції легкої атлетики, якою керував Василь Іполитович Поляков. Трохи походили й перестали, а тренер наче й не звернув уваги на них, не став їх утримувати.

Згодом захопилися лижами, а влітку багато бігали, стрибали, потроху опановували техніку спортивної ходьби. І завжди перевага була за Едиком. Він навіть став учасником першості України з ходьби. Володі ж більше подобалися лижі. Протягом року виконав норму першого спортивного розряду. Голубничий уже закінчував сьомий клас, коли сталася подія, що визначила його подальшу спортивну долю. Разом із друзями він прийшов повболівати за команду своєї школи на міські легкоатлетичні змагання, у програмі яких була й спортивна ходьба. Сидить на трибуні й не знає, що зараз настане його час. До нього підбігає Едик Третьяков:

– Виручай, Володю! Захворів другий у нашій команді скороход. Доведеться на старт ходьби вийти тобі, – не встигши віддихатися, випалив Третьяков і, не давши Голубничому й рота розкрити, вів далі: – Ми підемо не так швидко й удамо, що хочемо перемогти один одного. Спочатку я буду лідирувати, потім ти, тоді знову я... Так легше буде йти, і, напевно, ми швидко відірвемося від суперників.

Як домовились, так і зробили. Трибуни просто здригалися від оплесків та вигуків. Володимир Голубничий, який уперше вийшов на старт спортивної ходьби, не відставав від Едуарда Третьякова, що не знав досі суперників у цьому виді спорту. Вони наперемінно лідирували й разом перетнули фінішну лінію.

Аналогічну тактику хлопці застосували й на обласній першості. Щоправда, суперників там було значно більше, і, щоб відірватися від

них, довелося добре попотіти. Але досить було Голубничому й Третьякову вирватися вперед, як вони затіяли між собою «гру» й знову фінішували разом.

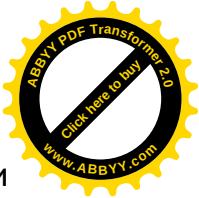
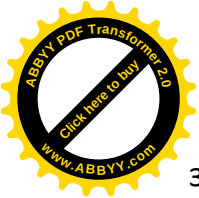
Минув цілий рік, поки Володя вирішив, нарешті, серйозно зайнятися спортивною ходьбою. Він прийшов до Василя Іполитовича Полякова й попросився до нього в учні.

— Великих перемог у спорті можуть домогтися тільки люди з головою на в'язах, умілі тактики, — розповідає Василь Іполитович. — Володимир завжди відзначався тонким тактичним чуттям, умінням оцінити ситуацію, знайти ту єдину мить, коли суперник не готовий прийняти його ривок. Він заздалегідь, перед змаганнями, намагається вивчити сильні й слабкі сторони учасників, готує їм усілякі тактичні сюрпризи. Хоча, як правило, спортивна боротьба вносить свої корективи у ці плани, та Голубничий уміє тут же перебудуватися, одним словом, знає, як досягти успіху.

Згадаймо його виступи, в яких він здійснював свої тактичні задуми разом з іншим нашим чудовим скороходом Миколою Смагою. На тренуваннях і на змаганнях вони намагалися йти разом, весь час наперемінно лідируючи, а тоді на фініші розігрували між собою перемогу.

Так було багато разів. І тільки на олімпіаді в Мехіко довелося вдатися до незапланованого варіанта. Клопіт почався ще за кілька днів до старту. Вікно кімнати, де жили в олімпійському селищі двоє друзів, виходило прямо на тренувальний стадіон. Вони могли спокійно роздивлятися суперників, прикидати, хто як підготовлений. Найсильніше враження справив на них американець Лейрд, який проходив коло за колом у неймовірно високому для гірського Мехіко темпі. Довго думали, як би нейтралізувати свого конкурента. А тут ще, на біду, захворів Смага. Застуда. Температура — тридцять вісім! І все ж він вийшов на старт. Знав, що про перемогу йому в такому стані годі й думати, але вирішив змагатися за успіх свого доброго друга — Голубничого.

З перших же метрів дистанції лідером став Володимир, за ним, як передбачали друзі, йшов американець Лейрд. Але нашого скорохода, здається, не влаштовує роль лідера, і він пропускає свого суперника вперед. Голубничий йде економно, не підводячи голови, його погляд спрямований лише на ноги американця. Раптом їм щось кричать навздогін. Виявляється, вони з Лейрдом так захопилися боротьбою, що збилися з дистанції і

завернули не на ту дорогу. Радянський та американський скороходи опинилися аж у кінці довгої низки спортсменів. Довелося взяти найвищий темп, аби наздогнати головну групу. Тут Лейрд не витримав і почав відставати, а Володимир пристроївся за спиною Смаги.

За планом вони повинні були лідирувати навперемінно, але в Голубничого зараз не було анітрохи сил після того зтяжного прискорення. З голови весь час не йшла одна-єдина думка: «Досить комусь вирватися зараз уперед, як я вже не зможу наддати ходи». Та, мабуть, інші спортсмени почувалися не краще.

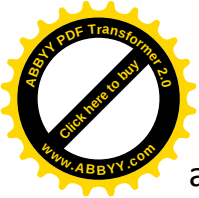
Голубничий чекав, що ось-ось до нього прийде друге дихання, коли він зможе легко зітхнути й помчати до фінішу, мов на крилах. Але ж коли це буде? Тим часом дедалі важче ставало відривати ноги від пекучого мексиканського асфальту, а до стадіону ще далеко, дуже далеко. Чи, може, зробити для себе на дистанції умовний фініш? Он там, метрів за сто, поліцейська машина. Вона зупиняється й жде скороходів. Треба дійти до неї, а далі буде видно, неодмінно треба дійти до неї... Ну, наче все гаразд. Але сили потроху тануть і тануть... Що діяти? «Ага, он там попереду старовинний особняк. До нього метрів сто п'ятдесят. Зараз ми їх!..» А далі – нова мета. Так непомітно він набрав певності, й сили відновлювались.

А весь цей час попереду був Смага. Він узяв на себе роль беззмінного лідера, хоча, звичайно, Микола залюбки бодай на деякий час поступився б своєю позицією Володимирові. Та він знав: для Голубничого це може обернутися програшем. І Смага йшов та йшов попереду, ніби свідомо прирікаючи себе на поразку.

Так, Смага молодець, дужий хлопець! Кілометрів вісімнадцять протримався він лідером цієї неймовірно важкої пішохідної гонки. Микола зумів вивести свого друга з групи, допоміг йому перемогти. Ось що таке справжня чоловіча дружба.

Після Мексики багато хто називав їх спортивними братами. Так, ця складна траса Олімпіади міцно зріднила їх. Два бійці, дві радянські людини зробили все, щоб принести на свою Батьківщину перемогу.

Мільйони телеглядачів надовго запам'ятали драматичний фініш тієї виснажливої ходьби. Мексиканець Педраса, скориставшись безконтрольністю з боку суддів, почав наздоганяти наших скороходів бігцем. Уже на очах переповненого стадіону він буквально побіг від Смаги,

але Голубничого наздогнати не зміг навіть цим недозволеним способом. Тієї миті Володимир знайшов у собі якісь йому самому невідомі сили й зумів прискорити крок... Фініш! Смага дійшов до фінішної лінії з останніх сил. Він був третім. Усе віддано задля перемоги.

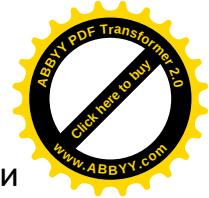
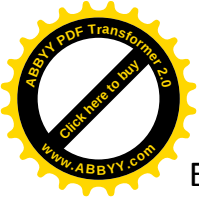
Спорт – невмолимий екзаменатор. Він нерідко ставить людину в найскладніші ситуації. І тоді перемога зумовлена не лише високою технічною і тактичною майстерністю, а передусім мужністю, стійкістю, вмінням спортсмена мобілізуватися у вирішальний момент. Ці якості не раз демонстрував Голубничий. Першоджерелом усіх його перемог є воля, помножена на майстерну техніку, відмінну фізичну підготовку, тонке тактичне чуття.

Під тактикою розуміють мистецтво ведення спортивної боротьби. Це поняття має споріднене слово, яким визначається в цілому вміння вести спортивні поєдинки протягом тривалого часу. Ми називаємо це стратегією. Голубничий однаково добре навчився володіти й тактикою, і стратегією спорту.

Спочатку він намагався перемагати на всіх змаганнях. Але з часом зрозумів, що це неможливо; найважливіше – здобувати перемогу в головних поєдинках. Якось Голубничий сказав: «Щоб уміти вигравати, треба вміти програвати». У цих словах – один із секретів спортивного довголіття нашого уславленого чемпіона, його успіхів на олімпіадах.

Таке стратегічне кредо зовсім не означає, що якісь поєдинки Володимир проводив байдуже, наперед віддаючи перемогу суперникові. Звичайно, ні. Не той характер у Голубничого, щоб навмисно відмовлятися від боротьби. На будь-який старт він виходить сповнений рішучості боротися до кінця, усе вкладаючи в кожен свій крок. Однак готувався він до різних поєдинків по-різному. Перед другорядними, на його погляд, змаганнями Володимир не зменшував тренувальних навантажень, уважаючи їх підготовкою до більш відповідальних стартів. А от до головних змагань він готувався зовсім інакше: увесь свій режим, тренувальний план підпорядковував єдиній меті – перемозі. І, як правило, виконував поставлене перед собою завдання.

Голубничий зумів знайти якусь золоту середину між романтикою і розрахунком, навчився точно розподіляти свої сили, берегти нервову й фізичну енергію, аби підійти до змагань, де мав захищати честь

Батьківщини, у найкращій спортивній формі. У періоди між олімпіадами він далеко не завжди виступав блискуче, зате щоразу у високосний, олімпійський рік здобував на чемпіонатах країни перемоги й спокійно готувався до найголовнішого старту.

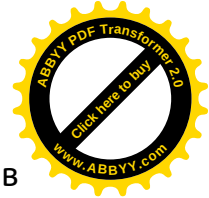
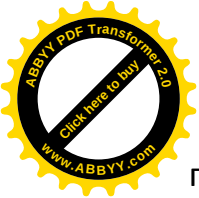
Однак 1972 року, навіть напередодні Ігор XX Олімпіади, коли Голубничий на чемпіонаті країни знову посів перше місце, багато хто не вірив у можливість його нового успіху в Мюнхені. А він, тридцятишестирічний ветеран, завоював срібну медаль, якої не вистачало в його колекції.

У щоденнику дворазового олімпійського чемпіона Володимира Голубничого є такі рядки: «З перших своїх спортивних кроків, піднімаючись на щаблях майстерності, готуючись до штурму нових висот, я завжди мріяв про перемогу, і ця мрія була отим вічним двигуном, який не дозволяв мені зупинитися. Спочатку, в далекому 1950 році, я мріяв про перший спортивний розряд, потім про норму майстра спорту, про звання світового рекордсмена, олімпійського чемпіона. Оце прагнення перемоги завжди вело мене вперед. І я твердо знаю: поки не задовольню його, залишатимусь у спортивному строю. Недаремно кажуть: «дорогу осилит идущий». Той, хто здався, ніколи не може перемогти. Йти треба доти, поки є хоч крапля сил, поки звучить у душі мелодія боротьби.

Та в житті немає нічого вічного. Рано чи пізно я таки піду у відставку, але й тоді зостануся в спорті, житиму перемогами своїх учнів, йтиму разом з ними дорогою вдосконалення, дорогою, якій немає кінця.

Ви бували коли-небудь у горах? Коли стоїш біля підніжжя гори й милуєшся чистотою, сліпучою білістю на вершинах, то здається, що піднятися туди не така вже й складна справа. Справді, спочатку, поки йдеш уторованою стежкою, ніщо не провіщає важких хвилин. Але чим вище, тим стрімкішою стає стежка, тим трудніший шлях. І ось ти вже дерешся вгору, хапаючись руками за кущі, за кам'яні виступи. Бракує кисню, важчають ноги. А до вершини ще йти та йти. Ті, хто не звертає зі шляху, хто йде з останніх сил угору, стають справжніми альпіністами. Так народжуються всі спортсмени, в тому числі й скороходи. Як і альпіністи, вони неначе крокують від однієї висоти до другої. І ті, кому хоч раз скоряються вершини, вже не уявляють собі життя без цього постійного сходження.

...У спорті найдорожча перемога та, що завойована на Олімпійських Іграх. Двічі, у Римі й Мехіко, мені вдалося сягнути найвищих олімпійських

пків. У Токіо мені скорилася трохи менша висота, у Мюнхені я зумів покорити ще одну олімпійську вершину. Кожне з цих сходжень було по-своєму складне і прекрасне, і я щасливий своєю долею. Єдине, чого мені дуже хочеться, – це передати естафету в надійні руки. Вірю, що знайдуться молоді хлопці з тих, кого особливо приваблюють осяйні вершини, юнаки, які, дивлячись на ці далекі висоти, будуть не лише захоплюватися й дивуватися їхній красі, а самі рушать угору назустріч сонцю, безмежній блакиті неба, назустріч перемогам [3]».

З Ігор кожної своєї Олімпіади він завжди повертався у рідні Суми, хоча не раз і не двічі йому пропонували змінити прописку, обіцяли золоті гори, а він і чути про це не хотів.

Чому? Не бажав тренуватися на тартані чи мати під боком теплий манеж? Звісно, він був не проти цього, але тут же уявляв собі обличчя земляків, які щоразу приходили привітати його хлібом-сіллю; море людей на вокзальній площі, які завжди зустрічали московський поїзд, що привозив чемпіона. Пригадував, як про нього турбувалися, коли він захворів. Ні, він ніколи не залишить місто свого дитинства, своєї юності, своєї зрілості.

Не уявляв собі, як може розлучитися зі своїм першим і єдиним тренером Василем Іполитовичем Поляковим, з іменем якого, пов'язував усі свої успіхи.

Незважаючи на численні заманливі пропозиції, Голубничий завжди залишався членом одного ДСТ – «Спартак». Він такий самий корінний спартаківець, як брати Старостіни, Майоров, Старшинов, Болотников. Це, здається, саме про нього сказав поет Василь Федоров:

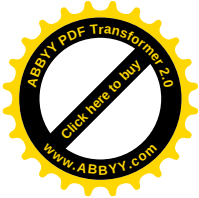
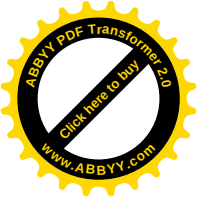
Невзгоды походов и странствий

Такому легко перенести:

Романтика есть в постоянстве,

Романтика в верности есть.

Він продовжує впевнено йти своєю життєвою дорогою. Кожного ранку в чіткій шерензі завмирають його учні, хлопчики й дівчатка школи сумського «Спартак», школи Володимира Голубничого. А потім і сам учитель виходить на доріжку, на шосе. І перемагає ... але серед ветеранів.

НА СПУЩЕНОМУ КОЛЕСІ ЗА ЗОЛОТОЮ МЕДАЛЛЮ!

Спочатку цей вид спорту розвивався як велосипедний туризм. Зростаюча популярність велосипеда призвела до створення різних його видів. Велосипеду більш ніж сто років. Перший зразок сучасного велосипеда з'явився у 1791 році у Франції. У 1800 році російський селянин Артамонов зробив із заліза велосипед та мандрував на ньому з Нижнього Тагілу до Москви.

Перший велосипед виглядав дивно: велике (приблизно метр заввишки) переднє колесо з розхитаною віссю. Наїзник натискав на педалі ногами, і таким чином оберталося колесо. Заднє колесо було меншим. Велосипед почали виробляти із заліза, і катання на ньому не було зручним, тому що він трясся. Люди жартома називали його «костотрус».

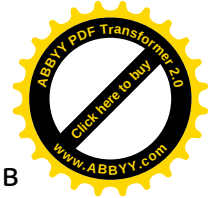
Розвиток велосипедного спорту почався з піших гонок на шосе, які були організовані в Англії та Франції у 1869 році. Перші велосипедні гонки на треці відбулися у 1868 році в Англії. Розіграний у 1869 році в Ам'єні Великий приз до сьогодні є вищим класичним призом. У Німеччині перші велосипедні гонки були проведені у 1882 році в Берліні. Перші гонки велосипедистів у Росії проводилися у 1883 році в Москві.

У 1902 році у Франції вперше відбувся чемпіонат з велосипедного кросу, а в 1924 році вперше відбулися міжнародні змагання з велосипедного кросу.

У 1900 році був створений Міжнародний союз велосипедистів (УСІ). Зараз в УСІ входять національні федерації близько 120 країн. У 1956 році була створена Міжнародна федерація професійного велоспорту ФІСП.

Чемпіонати світу з велосипедних гонок на треці для аматорів проводяться з 1893 року, з шосейних гонок – з 1929 року, з гонок у закритих приміщеннях – з 1929 року, з кросу по пересіченій місцевості – з 1950 року.

Велосипедний спорт є олімпійським видом із 1896 року. До програми Ігор першої олімпіади увійшли шість видів змагань: п'ять на треці (спринт на одне коло, індивідуальні гонки на 2,10 та 100 км, 12-годинна гонка) та один вид на шосе – групова гонка на 87 км. Перемогу одержали велосипедисти Франції, які застосували найбільш раціональну на той час індивідуальну систему тренувань.

Результати ігор 1904 року не увійшли до офіційних протоколів, бо в них брали участь лише спортсмени США.

Програми велосипедних змагань на перших олімпіадах не відрізнялись стабільністю, оскільки складалися за власним розсудом організаторів ігор. Так, командні гонки на треці проводилися на всілякі можливі дистанції. То відбувались одні лише трекові гонки (1900, 1904 р.р.) то лише шосейні (1912 р.). У змаганнях не брали участь жінки, і тільки до програми ігор 1984 року вперше була включена груповая гонка на шосе для жінок.

Уперше велосипедисти Росії взяли участь в Олімпійських іграх 1912 року. До цього у грудні 1910 року з ініціативи спортсменів Петербурга відбулась нарада представників петербурзьких та московських товариств, на якій був створений організаційний комітет підготовки російських велосипедистів до Олімпійських ігор у Стокгольмі.

У травні 1912 року були відібрані 12 велосипедистів у збірну команду для участі в іграх, на шосе під Віднем у змаганнях на 315 верст.

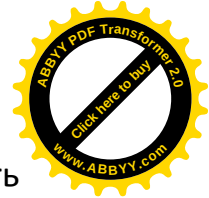
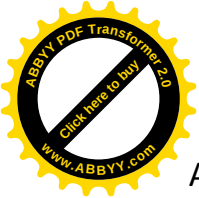
Перша велика перемога на Іграх олімпіад пов'язана з ім'ям заслуженого майстра спорту СРСР Віктора Капітонова. Ігри 1980 року були найщасливішими для радянських велосипедистів. Уперше вони стали чемпіонами в командній гонці переслідування на 4 км з установленням олімпійського та світового рекордів на шосе; була здобута срібна медаль у кілометровому гіті та бронзова у спринті. Набравши 37 очок, радянська команда вийшла на I місце, випереджаючи команди НДР та Франції.

Історія велосипеда та велоспорту подібна до найдовшої та звивистої траси, прокладеної через міста та країни, роки та події.

Піднесення розвитку велосипедного спорту на Сумщині почалося в 1950 році. Секції велоспорту були організовані у спортивних товариствах: «Авангард», «Спартак», «Буревісник».

Проводились обласні змагання, але більше за територіальним принципом на дорожніх велосипедах. Змагання здебільшого проводилися масові. Старт гонок відбувався на Роменському шосе. Здебільшого змагання проводилися між учнями та спортивними товариствами.

«Тернистим виявився шлях велоспорту на Сумщині. Його піднесення змінювалося падінням, яке призвело до розвалу велоспорту в 1953 – 1959 роках, – розповідають тренери збірної області В.Н. Романенко та

А.Н. Комиця. Не було добре обладнаної спортивної бази, промисловість зовсім не постачала гонщикам велосипедний інвентар».

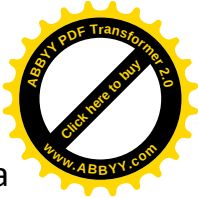
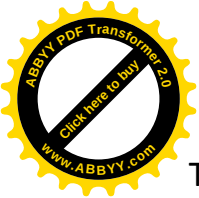
Відродження велосипедного спорту на Сумщині почалось у 1968 – 1969 роках у ДЮСШ № 1.

З подальшим розвитком спортивного життя в області почали з'являтися секції у спортивних товариствах: «Спартак», «Авангард», «Трудові резерви», тренерами яких стали вихованці ДЮСШ.

Змагання проводились на гоночних велосипедах. Продовжувались пошуки досконалої методики велосипедних тренувань. Провідні гонщики міста набиралися досвіду у переможців республіканських та всесоюзних змагань. Звичайно, в такому маленькому місті, як Суми, немає ані треків, ані кільцевих трас, але бажання виступати, вдосконалювати свою майстерність у вихованців дуже велике. Успішними були виступи на республіканських змаганнях вихованців таких тренерів, як В.П. Стаднік та В.І. Тачалов. Багато велогонщиків входили до збірних команд України та Радянського Союзу, перемагали у всесоюзних та міжнародних змаганнях. Це майстри спорту СРСР: Ігор Туров, учасник чемпіонату Європи у Греції, Олександр Колишкін (тренери В.П. Торяник та В.А. Помий), неодноразовий учасник всесоюзних і міжнародних змагань, чемпіон Збройних сил СРСР, переможець всесоюзних змагань на треці Володимир Кислий (тренер В.П. Стаднік), а також А. Лєсков та А. Мужичький. Багато разів вихованці ДЮСШ брали участь у змаганнях на першість України, де посідали призові місця. Подальші успіхи сумської школи велоспорту пов'язані з ім'ям прославленого велогонщика олімпійського чемпіона Олександра Кириченко, вихованця тренерів В.П. Стадніка, Петрова та А.В. Кулика.

13 лютого 1988 року сумчанин Олександр Кириченко вперше став чемпіоном СРСР, перемігши найсильніших гонщиків Союзу Костянтина Храбцова та Улдіса Бреманиса, але для оптимістів ця перемога двадцятирічного українського велосипедиста не була дивною, хоча й вони сумнівались, чи може ще вчорашній початківець у трекових гонках скласти гідну конкуренцію найсильнішим гонщикам країни. Сумнівались перш за все тому, що досить-таки стрімким було підняття спортсмена із Сум до п'єдесталу пошани.

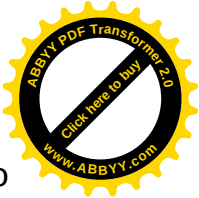
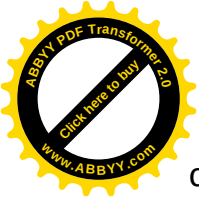
До велосипедного спорту Саша Кириченко при звичаївся рано, ще під час навчання в Сумському середньому професійно-технічному училищі № 6.

Тренувався на шосейних гонках у відомого тренера Олександра Васильовича Куліка, який після кількох спільних тренувань зрозумів, що його учень здатен виконувати такі тренувальні навантаження, які не під силу більш досвідченим спортсменам. Та ще зрозумів тренер, що не шосейні гонки – покликання Кириченка, хоча учень його терплячий і міг за рік «намотати» на велосипеді не менше 25 тис. км. Природа нагородила Сашу Кириченка прекрасними якостями спринтера – різкістю та вибуховою силою. Випробувати б його на треці, але де в Сумах трековий стадіон? Центральний стадіон «Спартак» з чудовими трибунами, футбольним полем та легкоатлетичними доріжками зруйнували за чийсь незрозумілим рішенням. І вирішив Кулік показати Сашу київським тренерам. Відомий спеціаліст велоспорту киянин Миколайчук, перевіrivши дані С. Кириченка, сказав коротко: «Чудовий хлопець! Шкода, якщо в Сумах пропаде. Богом даний талант».

Повернувшись із Києва до Сум, Олександр Кулик пішов до батьків Сашка з пропозицією відправити його для навчання і тренувань у новому виді велоспорту – трекових гонках. Це був нелегкий для тренера крок – віддати найталановитішого свого учня іншому наставникові. Кулик «переломив» себе, переконав батьків Сашка і не помилився: лише 1,5 року було потрібно Олександрю Кириченко, щоб призвичаїтися до нового для нього виду спорту – трекових гонок, призвичаїтися та увійти до складу найсильніших молодих гонщиків України, стати чемпіоном українських спортивних юнацьких ігор. Тренував здібного юнака Миколайчук, тренер київського велоцентру «Титан». Саме він наполіг на тому, щоб молодого талановитого велогонщика включили до складу дорослої команди збірної України для участі в IX Спартакіаді народів СРСР. Керівник команди повірив тренеру, і 19-річний юнак із Сум виступав у Москві у фінальних стартах Спартакіади.

«Москва. Всесвітньо відомий своїми «надзвуковими» швидкостями олімпійський трек, – писав у своєму звіті про проходження фінальних стартів Спартакіади спеціальний кореспондент газети «Ленінська правда» Григорій Сапожников, – злилися воєдино з велосипедами гонщики. Стрімко розкручується під колесами спіраль твердої кольорової смуги. Сьогодні – останні старты IX Спартакіади народів СРСР. Одним вони принесуть медалі і щасливу мить перемоги, іншим – смуток від втрат на фініші, невдоволення собою. Йдуть попередні заїзди у спринті. Зовні

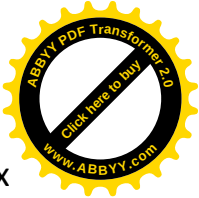
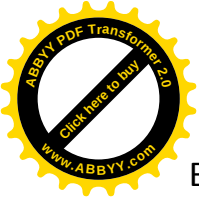
спокійний і дещо флегматичний москвич Микола Ковш, надмірно емоційний Отар Мчидеашвілі. Хтось із них скоро триматиме в руках золоту медаль. А може хтось спробує «вибити» з сідла лідерів? Чи отой невисокий міцноплечий лєнінградець, чи сухий засмаглий хлопець з Казахстану... можливо, і Сашко Кириченко, 19-річний юнак із Сум з вогненно-рудим чубом і веселими очима, який виступає за збірну України.

Тренери вірять у нього. На треках в Ташкенті і в Тулі, де йшла підготовка до спартакіадних стартів, Олександр показав себе справжнім бійцем, виконав норматив майстра спорту міжнародного класу, не спускався нижче 4–5 місця. А головне – додавав у швидкості від змагань до змагань. Кілька місяців напружених тренувань і успішних виступів у компанії з найсильнішими трековиками країни не могли не позначитися на технічній підготовці сумчанина. Він уже знав, як боротися з провідними спринтерами, чітко пам'ятав їхні тактичні прорахунки. А отже, вчився, розкладаючи перед собою кожну сотню метрів траси і круті віражі. По кілька разів «прокручував» у подумки ті кола мужності, які доведеться долати на Спартакіаді. Голос диктора відірвав Сашка від задуми. Кириченка викликали на старт спринтерської гонки. Чи сприймали всерйоз юного гонщика досвідчені майстри? Ніхто про це не казав, та видно було по всьому, що дехто сумчанина побоюється: його секунди міжнародного класу, показані недавно, насторожували.

Сашко вдало розташувався на трасі, чекаючи моменту для кидка. І не прогавав цієї миті. Мов вихор, летів останньою прямою. Як потім виявилось, його час був третім, а отже, бронзова медаль призера спартакіади прикрасила груди сумчанина і стала вагомим внеском до копилки збірної команди України. У гіті на 1000 метрів Кириченко у гострому суперництві з відомими майстрами країни посів сьоме місце, що теж можна вважати успіхом».

Після спартакіадних стартів старший тренер збірної країни Борис Васильєв в інтерв'ю з журналістами, характеризуючи збірну команду СРСР, говорив про те, що в команді з'явилися молоді, дуже обдаровані велогонщики.

«Думається, що нинішній чемпіонат СРСР на тульському велотреці, де в перший день золоту медаль здобув 22-річний рижанин Улдіс Бреманіс, а в четвірці найсильніших з'явилися ще 2 молодих гонщика – 19-річний український спортсмен А. Кириченко та 18-річний чемпіон світу серед юніорів

В. Султанов із Ашгабада. Такого дружнього та рішучого наступу молодих велосипедистів на позиції наших досвідчених і титулованих ветеранів ми не пам'ятали протягом двох останніх десятиліть. Хто ж вони «обурювачі спокою», представники нового покоління?

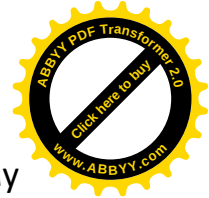
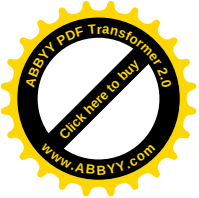
Переможець Ігор Доброї Волі У. Бреманіс у Тулі отримав першу у своєму житті золоту медаль чемпіона СРСР. Коли рекордсмен країни стає ще й чемпіоном, це, безумовно, логічна закономірність. Проте в цей раз Улдіс на цілу секунду випередив своїх найближчих суперників. А одна секунда на 1000-метровій дистанції на треці – це велика перевага.

Але шлях до цієї медалі був далеко нелегким. На всесоюзній велосипедній арені Бреманіс уперше з'явився у 1981 році. Він успішно виступив на юнацькій першості країни, однак травма вивела його зі строю майже на рік.

Сходження на вищу сходинку п'єдесталу пошани Бреманіс почав 1980 року. На чемпіонаті СРСР у Клайпеді він став бронзовим призером у гіті. На зимовому чемпіонаті-86 у Москві зумів отримати вже срібну нагороду. Тепер У. Бреманіс – лауреат Ігор Доброї Волі, рекордсмен та чемпіон країни.

Третім призером чемпіонату СРСР у Тулі вперше став 19-річний спортсмен з українського міста Суми О. Кириченко, який програв багатократному чемпіону країни москвичу К. Храбцову. Шлях у Кириченка з дебютантів відразу на п'єдестал виявився дуже стрімким. Усього лише рік тому він став переможцем українських спортивних юнацьких літніх ігор. І ось тепер несподівано сміливо увірвався до когорти найсильніших гітовиків країни. Зараз його тренує досвідчений наставник з Київського велоцентру «Титан» О. Миколайчук. І насамкінець – кілька слів про 18-річного Володимира Султанова із Ашгабада, який нещодавно на юніорському чемпіонаті світу в Касабланці завоював золоту медаль у гіті та срібну у спринті. Його тренер В. Кудряшов у минулому був відомим майстром гіту і своєму учневі відкрив таємниці цієї важкої гонки.

Тренер збірної України був правий, дійсно, за 2 роки до Сеульської олімпіади у збірній команді СРСР з велосипедного спорту відбулися зміни: до команди ввійшла ціла група молодих талановитих гонщиків, у тому числі сумчанин Олександр Кириченко.

На початку 1987 року Олександр виступав на олімпійському велотреці в Москві, де проводилися традиційні міжнародні змагання з велоспорту на призи аерофлоту. Тут він одержав відразу перемогу в гіті на 1000 м. Це була вже досить серйозна заявка на лідерство серед радянських гітовиків, оскільки у змаганнях брали участь майже всі найсильніші велогонщики країни. У гіті на 1000 м Кириченко досяг результату – 59,166 сек. Це був другий результат за всю історію велоспорту.

На питання журналістів після цієї перемоги Сашко відповів, що на цих змаганнях вони з тренером не планували високих результатів, а розглядали ці старты як вирішальний етап підготовки до зимового чемпіонату країни.

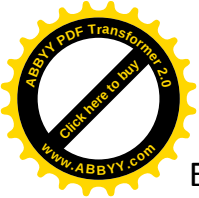
Про те, що з цього виступу вони з тренером почали новий етап підготовки до Ігор майбутньої олімпіади, Сашко змовчав. Про це скаже тренер Миколайчук після впевненої перемоги свого учня на чемпіонаті країни через рік, де за перемогу змагались досвідчені титуловані велогонщики: москвич К. Храбцов, рижанин У. Бреманіс, тбілісець О. Мchedlishvili, українці А. Валяєв та Є. Малинков.

Як спортсмени, так і тренери добре розуміли, що зимовий чемпіонат країни – це перший відбір до складу збірної команди СРСР для участі в Іграх Олімпіади в Сеулі. Про О. Кириченка тоді писали в «Радянському спорті»:

«Півтора роки тому на літньому чемпіонаті СРСР у Тулі мало кому відомий юніор Саша Кириченко, уперше стартуючи у дорослій команді найсильніших майстрів гіту, несподівано для всіх став бронзовим призером. А вже в минулому сезоні у цьому ж олімпійському виді програми він піднявся на другу сходинку п'єдесталу пошани, – і в його поки що скромній колекції з'явилася ще срібна медаль.»

– Я так мрію стати чемпіоном, – зізнався тоді Кириченко, – але в мене дуже вже сильний суперник, москвич Костянтин Храбцов.

Так, багаторазовий чемпіон СРСР, заслужений майстер спорту К. Храбцов протягом усього довгого сезону – з січня по вересень – нікому не програв свою улюблену кілометрову дистанцію, а на світовій першості-87 у Відні він став, як відомо, бронзовим призером. Та ось тиждень тому на традиційних міжнародних змаганнях на призи аерофлоту Кириченко перемагає Храбцова. Правда, різниця в їхніх результатах, скажімо прямо, мікроскопічна – кілька сотих. За свідченням заслуженого тренера СРСР

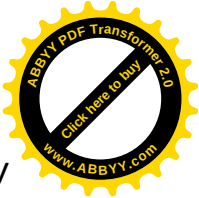
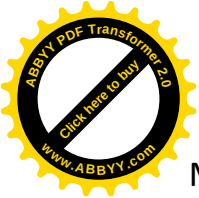
Б. Васильєва, Кириченко дуже серйозно почав підготовку до нинішнього олімпійського сезону як, безумовно, і всі його колеги. Правда, на нинішньому зимовому чемпіонаті країни в гіті на 1000 м у чоловіків надвисоких швидкостей ми не побачили ані в переможця, ані в призерів. Але цього зараз, у лютому, мабуть, і не потрібно, адже до олімпійських стартів у велосипедистів дорога ще довжиною майже у вісім місяців. Однак 20-річний Олександр Кириченко зробив сюрприз – виграв у своїх досвідчених суперників – москвича К. Храбцова й переможця Ігор Доброї Волі рижанина У. Бреманіса.

І знову, як на турнірі аерофлоту, розрив між результатами Кириченка та Храбцова становив кілька сотих секунди, а різниця у віці між ними – ціле десятиріччя.

Саме після цих змагань для найсильніших велосипедистів-трековиків почалася передолімпійська гонка. Усі розуміли, що поразки на будь-яких змаганнях олімпійського сезону зменшують шанси потрапити до збірної команди країни. Умови для того, щоб потрапити до олімпійської команди в гіті, досить жорстокі. У всіх передолімпійських стартах повинні відібрати лише двох найкращих гонщиків, які у серпні на чемпіонаті країни і розіграють між собою єдину путівку на Ігри в Сеулі. Кандидатів потрапити до цієї пари було досить багато.

У кінці травня на олімпійському велотреці в Москві на Кубці СРСР Олександр Кириченко програв своєму основному суперникові Костянтину Храбцову. Лише мить розділила Кириченка і третього кандидата до збірної Улдіса Бреманіса. Усі троє показали дуже високі результати, набагато вищі за нормативи майстрів спорту міжнародного класу.

Гонка за місце у збірній продовжувалась. Наприкінці липня головні претенденти до команди зустрілися на змаганнях сезону. Перший вид змагань на реставрованому тульському велотреці – гіт на 1000 м, де розігрувався головний приз. «Один за одним ідуть гонщики на дистанцію. Три кола. Багато це чи мало? Все залежить від того, з якою швидкістю їхати. А швидкість потрібна спринтерська, щоб розраховувати на високе місце. Багато з велосипедистів добре починали, та на другому, третьому колах здавали, гублячи десятки, соті долі секунди. Інші, навпаки, повільно набирали швидкість, намагаючись підвищити темп на фініші. Так зробив один із фаворитів, заслужений майстер спорту Костянтин Храбцов із

Москви та... прорахувався. 1 хвилина, 06,048 сек. – такий його результат. У підсумку – друге місце, але ж К. Храбцов розраховував на перемогу.

Дуель К. Храбцова з молодим обдарованим гонщиком з України О. Кириченком очікувалась із великим зацікавленням. Вони – головні претенденти на поїздку до Сеула на Олімпійські ігри. У гіті від кожної країни виступає лише один спортсмен. Кому доручать представляти на найвеличніших змаганнях радянський велоспорт? Тренери зробили спеціальну систему балів. Поки що за цією шкалою попереду К. Храбцов. Але у двох останніх змаганнях – у Таліні та ось зараз у Тулі – він програв. О. Кириченко чудово провів цей заїзд, установив рекорд «Гран прі» – 1. 05, 665. Це трішки гірше, ніж рекорд тульського треку, встановлений у 1986 році Улдісом Бреманісом з Латвії – 1.05,240.

Ще довго після фінішу Сашко не міг віддихатися. Напруга в кілометровому гіті велика. Розстібнув облягаючий комбінезон, ходив збуджений, не знаходячи собі місця. Попутно – перше інтерв'ю для журналістів.

– Взагалі, ми з тренером Б.А. Васильєвим планували результат 1.05. На останньому віражі, за сто метрів до фінішу, у мене відбувся збій: задів колесом валик. Тому результат виявився трішки гіршим.

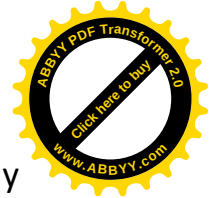
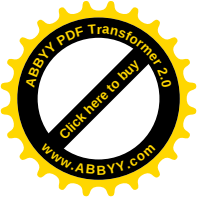
– Яке коло стало для тебе найважчим?

– Найважча частина – кінець другого кола, де потрібно тримати швидкість. Потім їхав, нічого не відчуваючи та не чуючи.

– Що ти можеш сказати про тульський трек?

– Я виступав на багатьох цементних велодромах світу: в Індіанополісі (США), Сан-Себастьяні (Іспанія) та інших. Трек у Тулі перевершив їх, тут можна показувати відмінні секунди.

Перемога на «Великому призі Тулі» вселила впевненість Олександра у свої сили, але питання про єдину путівку до Сеула було ще відкритим. Найбільш імовірними претендентами на Олімпіаду вважалися все ще багатодосвідчений Костянтин Храбцов і найталановитіший гонщик Бреманіс. Про це прямо висловився у бесіді з кореспондентом «Російського спорту» міжнародний комісар ІСІ, голова Всесоюзної тренерської ради В. Бахвалов. Коли зайшла мова про претендентів у гіті на 1000 м у Сеулі, він сказав:

– Гадаю, не помилюсь, якщо скажу, що золоту медаль у спринтерській гонці завоює хтось із гонщиків Німеччини. Представництво на іграх жорстке – один спортсмен від країни. Швидше за все це буде чемпіон світу Глюкліх. Але і Кубнер, і Куши, і Кук дуже сильні, здатні на будь-який сюрприз й американець Горскі та австралієць Нейванд, тим більше на Олімпіаді.

У гіті до претендентів на перемогу входять австралієць Віннікомб, гітовики НДР – Мальков, Глюкліх, канадець Корнет, є сильні спортсмени і в Італії, і в ФРН. І, безумовно, хтось із наших – може, найдосвідченіший К. Храбцов чи талановитий У. Бреманіс. Коли Улдіс у минулому році проїхав 1000 м за 1.03,5, він був дуже близьким до того, щоб стати лідером у цьому виді гонок. Але ж за вісім років після московських ігор нікому, крім колишнього переможця Л. Томса з Німеччини, не вдалося розмінати магічні 1.03.

Як бачимо, навіть голова всесоюзної тренерської ради віддавав перевагу на майбутніх Олімпійських іграх зарубіжним спортсменам, вважаючи, що наші велогонщики не зможуть скласти серйозної конкуренції гітовикам Німеччини, Америки, Австралії. Для нашого ж земляка Олександра Кириченка головним завданням було завоювати єдину путівку на Олімпійські ігри.

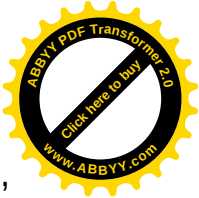
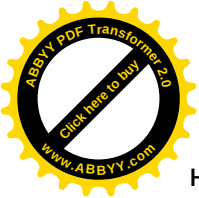
Доля цієї путівки повинна бути вирішена на чемпіонаті СРСР з велоспорту, який повинен був відбутися в кінці серпня у Москві.

Таким чином, на золото в гіті на 1000 м чемпіонату країни претендують три спортсмени: Бреманіс, Кириченко та Храбцов. Усі з напругою чекали найгострішої боротьби, але боротьби, як такої, не було...

Ось як про цей чемпіонат писали кореспонденти О. Лінде та А. Любимов у статті «Метал не витримав» у газеті «Радянський спорт» від 25 серпня 1988 року [7].

«На старт першого виду чемпіонату вийшли більш ніж два десятки хлопців. Увагу ж була прикута до двох – адже протягом усього сезону тривав поєдинок найдосвідченішого москвича Костянтина Храбцова та молодого Олександра Кириченка із Сум. І ось кульмінація: переможець, окрім чемпіонського звання, отримає путівку в Сеул!

Отже, весь трек слідував лише за ними, усі очікували на старті тільки їх. Тим часом інші учасники раз за разом намагалися перевершити себе. Ціла серія досить непоганих секунд була показана гонщиками. Як нагадав

нам після фінішу гіту заслужений майстер спорту Ростислав Варгашкін, результат 1.04 вісім років тому поставив Олесандра Панфілова на срібну сходинку олімпійського п'єдесталу, а нині не гарантував потрапити у призери... чемпіонату країни.

Панфілов уже давно пересів із сідла «бойової» машини на трибуну глядачів. І тут, у Краматорську, він уважно спостерігав за гонкою. Ось як виглядав гіт у виконанні Кириченка та Храбцова, побачений очима срібного призера Олімпіади-80:

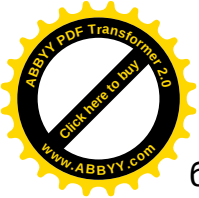
– Гіт – це така гонка, в якій, якщо тобі дуже важко і дуже погано, потрібно зробити так, щоб стало ще важче. І витримати. Після перших двох кіл, де все заплановано набагато раніше, і думати, головним чином, не потрібно, є третій... Ось тут уже зуби стиснеш, впрешся – і несподівано відчуєш, що йдеться легко, сили багато. І за спиною ніби крила виростають! Ось за ці миті гонки і люблять гіт спортсмени.

Храбцов? Фанатик. Ні, не так – сподвижник. Це правильно. Стільки років уже ганяється – і все на вершині. Це вже треті Олімпійські ігри, на які він «відбирається». О. Кириченко молодий ще, для нього поки що всі змагання – одне суцільне задоволення. Подивіться, який він спокійний на старті. Не метушиться, не смикається. Відмінно розігнався на першому колі – 23.2, найбільш жвавий початок. Звичайно, після розгону, сідаючи в сідло, гонщики заспокоюються, вважаючи, що справа зроблена, а потрібно ще додавати і додавати. Ось ця частина у Кириченка була сьогодні найкращою. Не ідеальною, але дуже гарною. І результат відмінний. Я взагалі припускав, що він покаже хороші секунди: адже на нього не тисне такий психологічний тягар, як на Костю.

А той хвилюється. Як довго він готується до старту! Це свідчить про те, що трохи невпевнений у собі, і зараз, у ці короткі секунди, намагається взяти себе у руки. У Храбцова є взагалі така риса: якщо до змагання він бачить, що хтось підготовлений краще за нього, трохи зникає. Якщо ж знає, що він у повному порядку, то тоді з ним змагатися дуже важко.

– А-ах!...

Цей вигук Панфілова потонув у загальному співчутливому стогоні, який пронісся по трибунах. А за кілька секунд до цього всі замовкли, коли завмерла на старті суха фігура Храбцова та його натруджені руки стисли крихкі на вигляд «роги» гоночної машини. Здавалось, що ще мить – і

білосніжний велосипед не витримає могутчої хватки гонщика. І метал, дійсно, не витримав... Трохи більше двох метрів зі старту пройшов Храбцов – і руль «провалився». Продовжувати гонку на «пораненій» машині не можна. Довго радились, оточивши велосипед, судді. І вирішили – поломка на совісті механіка, а тому гонщик виключається зі змагань. Завітна чемпіонська медаль дісталася його молодому супернику.

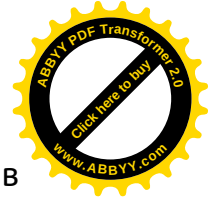
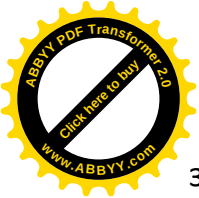
А путівка на Ігри? Як бути з нею? Невже щасливець визначився лише завдяки несправності техніки? Ні. Храбцову дозволили повторний старт. Поза конкурсом. Надали йому шанс змагатися за завітне право. На розгоні він програв Кириченку долю секунди. На двох колах – уже дві. І ось – безнадійний фініш! Але усього 1.03,504. Усього? Результат перевищує попередній рекорд СРСР. Але, на жаль, не дає проходу на Ігри...

Що ж правий Олександр Панфілов: спорт є спорт, і стосунки потрібно з'ясовувати до кінця. Мабуть, правий і Варгашкін, який казав, що ще до старту віддавав перевагу Кириченку. І не тому тільки, що той молодший. Просто в сезоні-88 він наніс стільки поразок Храбцову, що Костянтин не зумів від них остаточно відійти...»

Отже, перемігши на чемпіонаті країни своїх більш досвідчених і відомих суперників, установивши при цьому рекорд СРСР, сумчанин Олександр Кириченко здобув право виступати на найпочесніших змаганнях сучасності, Іграх Олімпіади в Сеулі. Те, що керівництво команди доручило захищати честь Радянського Союзу не багатодосвідченому велогонщику, учаснику двох минулих Олімпіад Костянтину Храбцову, а маловідомому у спортивному світі, який не має досвіду міжнародних змагань, сумчанину Олександру Кириченку, був певний ризик. Але хто не ризикує, той, як відомо, не відзначає перемогу.

Сеул. Ігри Олімпіади. Велотрек. На старті учасники змагань у гіті на 1000 м. Один за одним стартують співшукачі олімпійських нагород. Олександр Кириченко стартував шістнадцятим. Після нього стартують головні суперники – Майк Малькоф з Німеччини, Мартін Віннікомб з Австралії, яким спеціалісти велоспорту пророкували перемогу.

Зі старту Олександр набрав дуже високу швидкість. Позаду два кола – в Олександра найкращий час. Залишилось усього 200 м, та несподівано всі помітили, що здригнувся велосипед Кириченка. Борис Васильєв миттєво зрозумів – прокол колеса – і побіг до суддів, щоб

зупинити гонку, але не встиг цього зробити: Олександр не зупинився, летів до фінішу на одному колесі: друге спустило.

Сенсація! Небувала сенсація! Спортсмен на спущеному колесі показує найкращий час серед усіх спортсменів.

Один за одним стартують слідом за нашим гонщиком спортсмени, але нікому з фаворитів не вдається покращити його час – 1 хв. 04,499 сек.

Фінішував останній учасник, і наші тренери, вболівальники кинулись обіймати переможця – Олександра Кириченка. На обличчях наших спортсменів сльози радості та захоплення. Захоплення мужністю і стійкістю молодого спортсмена, сумчанина Олександра Кириченка, який уперше в історії вітчизняного велоспорту виграв «золото».

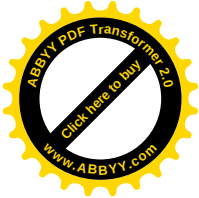
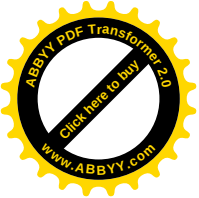
Перемога неймовірна, фантастична, сенсаційна, і не тому, що мало кому відомий гонщик переміг навіть чемпіона світу Мартіна Віннікомба та екс-чемпіона Мартіна Малькофа, інших дуже сильних та досвідчених гонщиків.

Фантастична тому, що доїхати до фінішу на спущеному колесі і перемогти найсильніших гонщиків світу – це під силу тільки видатному спортсмену.

Після перемоги в Сеулі вдома відпочивав недовго. І знову навчально-тренувальні збори, змагання, в яких постійно покращував спортивні результати.

На велотреці в Крилатському він установлює новий світовий рекорд у гіті на 1000 метрів – 1.02,299. Незабаром він виїжджає на чемпіонат світу, де його знову спіткала невдача. Чемпіонат світу проходив у Німеччині, і, як казав сам Олександр, підійшов він до нього у відмінній фізичній формі. За протоколом, Олександр повинен був вийти на старт останнім. І до часу його старту всі результати були вже відомими. Олександр знав, що від нього вимагається, і він зробив усе можливе.

Розігнав він, як і передбачали спеціалісти, найкраще, півдистанції – він випереджає графік на півсекунди. Але коли залишається 250 метрів до фінішу, в Олександра несподівано ламається права частина руля. Йому нічого не залишається, як викинути уламок та продовжувати гонку зі зламаним рулем. І як результат – закінчує гонку Олександр лише третім. Можна було б попросити перезаїзд, та на це надається лише 15 хв, а за цей час Олександр не зміг би відновити сили. Але через рік Олександр все-таки довів, що він найсильніший у світі в гіті на 1000 м, ставши чемпіоном світу. А дещо пізніше Олександр Кириченко стає переможцем на Іграх Доброї Волі.

ПЕРШІ СТАРТИ ЙОГО ПРОХОДИЛИ НА РІДНОМУ ПСЕЛІ

На свій перший у житті чемпіонат України Олександр Шапаренко поїхав з власної ініціативи. Незадовго перед тим він став майстром спорту. І от тепер вирішив, що коли вже майстер, то обов'язково має виступити на першості республіки. Відбувалася вона того літа в селі Ружична неподалік від Хмельницького. Коли приїхав до міста, дізнався, що всі спортсмени вже відправилися на старт. А він же не сам – ще й байдарка з ним. Не довго роздумуючи, звалив човен на плечі і подибав своїми довгими ногами в село. Можна уявити, як здивувався старший тренер збірної команди, побачивши цього «мандрівника» – захеканого, забрьоханого, з виразом мовчазного благання на обличчі. Що поробиш з отаким? Пригадав тренер, як навесні цей 18-річний хлопець привернув до себе увагу всіх фахівців під час розіграшу Кубка Великого Дніпра, і дозволив вийти на дистанцію, хоч до старту готувалися вже півфінальні заїзди.

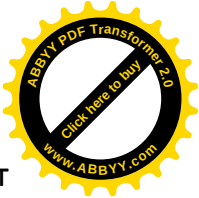
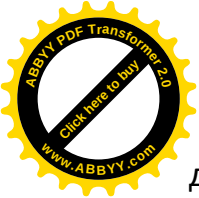
Юнак спробував і... на двох дистанціях – 500 і 1000 м став чемпіоном України. От вам і «мандрівник»!

А розпочалися мандри у спорт, коли йому минуло тринадцять. Тоді він уперше сів у байдарку, і поніс його на своїх хвилях ласкавий Псел, той Псел, який навчив його плавати, той Псел, який плюскотів хвилями біля самого ґанку батькової хати. І куди б потім доля не заносила Сашка із Сум, хоч часом нелегко бувало, а пригадає отой плюскіт, замружить очі, побачить знайомі хвилі – і відразу легше стане, наче напився живої води з рідної річки.

Чого тільки він не чув про свій Псел: і курка його вбрід перейде, і кошеня перестрибне, але ніколи не ображався: жартуйте, однаково все моє – від Псла.

Школярем бігав на річку. Став учнем технічного училища – теж не забув про неї. Почав працювати на заводі – ця дружба не згасла. Та ще потягнув слідом за собою ровесників. А вони, вже визнавши Сашкову зверхність у всіх питаннях веслярства, так само самовіддано годинами «лопалили» воду. Мали ж перед очима такий приклад.

Той несподіваний виступ Шапаренка на першості України змінив усе його життя. Хлопця включили відразу до двох збірних команд республіки –

дорослих та юнаків. У складі останньої він поїхав на юнацький чемпіонат Європи і привіз додому золоту медаль.

Ні йому самому, ні його першому тренерові Валентину Пятліну не вірилося, що великий спорт ось так гостинно розкрив свої обійми. Особливо не йняв віри Сашко, хоч тренер знав, до чого готував свого вихованця. Він бачив, що природа наділила хлопчину всім необхідним весляреві, а ще характером надзвичайно наполегливим. Шапаренко, здається, міг днювати й ночувати з веслом у руках. На заводі намагався працювати якнайкраще, щоб відпускали його без зайвих ускладнень на змагання.

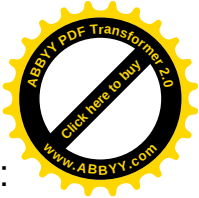
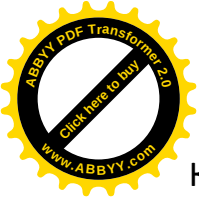
І в цеху знали: Сашко наздожене, за нього норму виконувати не доведеться.

Сьогодні, коли це ім'я відоме цілому спортивному світу, ті, хто близько знають Шапаренка, чомусь, насамперед, згадують не його гучні перемоги, а те, як він і на гребені слави завжди залишався тим самим довгошиїм і довгоногим хлопчиськом із Сум, який приїхав на свій перший чемпіонат України і потім сам дивувався, як він усіх переміг. Це залишилося в ньому назавжди: щирість і здатність радіти з кожного нового успіху, ніби він – перший у житті. І хоча роки й позначилися зморшками на обличчі, змінили хлопчачу недбалість у поведінці й одязі стриманою елегантністю, коли однаково пасує тренувальна форма і вишуканий костюм; навчили віддавати перевагу точному розрахунку там, де колись буяли емоції, – все одно він той самий, що був на початку свого блискучого сходження вгору по щаблях спортивної слави.

А йому й справді слави випало вдосталь. Олександр Шапаренко був не просто чемпіоном Європи, світу, Олімпійських ігор. Він перший з радянських веслувальників на байдарці, хто зміг вибороти ці титули в байдарці-одиночці.

Та не самою славою обернувся для нього спорт. Траплялося зазнавати й гірких розчарувань, коли відступалися від нього ті, хто перед тим так вірив у його щасливу зірку, коли його вже й не брали до уваги. А він підіймався знову і знову доводив, що немає сильнішого за нього, і що не прийшов йому час прощатися з веслом.

1966-го року Олександр Шапаренко вперше у складі збірної команди веслярів країни вирушив на чемпіонат світу. Суперників знав здебільшого з розповідей старших товаришів. Лише Еріка Хансена бачив перед тим на

Копенгагенській регаті. Щоправда, тоді вони ще не були знайомі: уславлений Хансен – чемпіон Римської Олімпіади, світу, Європи і він – нікому невідомий хлопчисько з українського міста Сум. Побачивши датчанина в їдальні, Сашко швиденько прилаштувався біля нього: хоч постояти поруч з самим Хансеном...

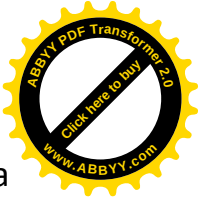
На тій першості Шапаренко назавжди відібрав у Хансена звання чемпіона світу, а через рік – і чемпіона Європи. Залишив йому тільки олімпійський титул, бо той дається на все життя. Це, однак, не завадило їм стати добрими друзями. Досвідчений датчанин полюбив щирого українського хлопця. Якось Ерік Хансен приїхав на міжнародну регату до Житомира. Тут уже Сашко приймав його як господар: увесь час були разом. Але гостинність гостинністю, а спорт... І Шапаренко позабирав у Житомирі всі нагороди, жодної не залишив гостям. Одержавши подарунок за перемоги – красивий годинник, він просто з п'єдесталу направився до Еріка: «Тримай!» А коли той здивувався, пояснив: «Без таких суперників, як ти, я б, може, й не навчився перемагати». Хансен чемно вклонився: «Тепер я перед тобою в боргу. Розквітаємося в Белграді?..»

На той час Шапаренко вже був олімпійським чемпіоном, мав по три золоті нагороди чемпіонатів Європи і світу, і тепер готувався до чергової першості 1971 року в Белграді. Ерік теж збирався там виступити якнайкраще. І те, що трапилося в столиці Югославії, спочатку викликало здивування, а потім – зливу звинувачень, багато з яких закінчувалися категорично: час Шапаренка скінчився!

А сталося ось що: у фінальному заїзді на 1000 м першим фінішував поляк Гжегош Шледзієвський, другим – швед Ларс Андерсон і тільки третім – Олександр Шапаренко.

Він уже тоді передбачав усі ті поспішні «висновки» й готувався дати їм відсіч. А поки що піднявся на третю сходинку п'єдесталу пошани і здобув бронзову медаль чемпіонату світу. Те, що для більшості веслярів уважалося б успіхом, Шапаренкові ставили на карб як поразку.

А Хансен? Він закінчив заїзд шостим. На заключному банкеті підійшов до Шапаренка і розвів руками: «Не розквітався... Може, спробуємо ще раз у Мюнхені?» І запросив до танцю найсимпатичнішу веслярку. Та радісно відгукнулася на запрошення найелегантнішого весляра.

Сашко дивився, як весело витанцьовував Хансен, і думав: «Треба вміти й програвати елегантно». Але сам він того не міг, бо прийшов у спорт, щоб перемагати. На це спрямував усі свої сили – фізичні, духовні. І якщо програвав, то це було для нього, справді, великою прикрістю, зате коли перемагав, ладен був усіх навкруги наділити своєю радістю.

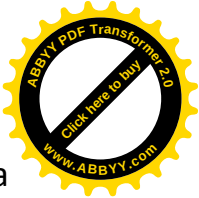
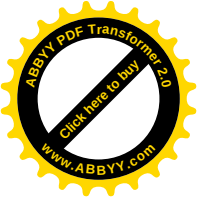
Вони зустрілися з Хансеном ще раз, на Іграх XX Олімпіади. Шлях до них Шапаренко проклав через суцільні перемоги на всіх змаганнях, що відбувалися в нашій країні. Хоч як би розцінювали його белградський програш, все одно не було в країні байдарочника, сильнішого за Шапаренка.

Хансен теж дістав право представляти свою країну в Мюнхені. Для датчанина це була третя Олімпіада. Для Шапаренка – друга. Уперше він виступав у Мексіці 1968 року відразу у двох номерах програми: в байдарці-одиночці і двійці разом з киянином Володимиром Морозовим. Між фінальними заїздами – перерва одна година (а ще ж дається взнаки високогір'я).

Йому з Хансеном на каналі Сочімілко дісталися сусідні доріжки. За два роки перед тим Шапаренко відібрав у Хансена титул чемпіона світу. Тепер вони зустрілися в боротьбі за звання олімпійського чемпіона. Неодмінно обійти Хансена – ось що було для Олександра головним у гонці. Датчанин, у свою чергу, теж намагався не випускати з поля зору давнього друга-суперника. Вони так захопилися один одним, що вже перед самим фінішем, буквально за кілька метрів, побачили, як уперед вирвався третій. Змінити щось було пізно: чемпіоном став угорець Міхай Хес.

Шапаренко піднявся на другу сходинку п'єдесталу. Та приймаючи нагороду, він подумки вже був у наступному заїзді, до якого лишалося так мало часу і в якому дуже необхідно було перемогти!

Заїзд байдарок-двійок Олександр Шапаренко закінчив у ранзі олімпійського чемпіона. Тепер і в цьому розділі олімпійського літопису з'явився радянський рядок, а в ньому – прізвища Шапаренка й Морозова. Але одиночка так і лишалася недосяжною. То ж, зрозуміло, з якою наполегливістю готувався Олександр до своєї другої олімпійської спроби. Тепер він збирався виступати лише в одному номері програми – в байдарці-одиночці.

...Зустрілися з Хансеном в олімпійському селищі. Разом приїздили на канал Фельдмохінг, щоб потренуватися. Та вже було зрозуміло, що тепер 1972 року Ерік – не суперник.

Уважно стежив за Шледзієвським. Придивлявся до Гезе Чапо, який замінив у команді Хеса. З учасників фіналу торішнього чемпіонату світу були в Мюнхені бельгієць Жан Бюрні, Йоахім Маттерн з НДР. Замість шведа Андерсона готувався стати до боротьби Рольф Петерсон. Зрештою, усі вони й зібралися у фіналі Ігор XX Олімпіади. Були ще тут чех Соучек і фін Нумісто.

Олександр знову стартував поряд з Хансеном. Тільки тепер уже не чекав від того серйозної конкуренції.

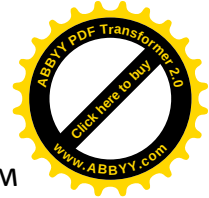
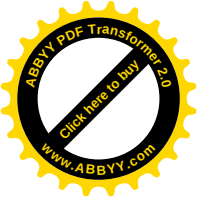
Наприкінці першої половини дистанції Шапаренко був третім. Попереду йшли Петерсон і Бюрні. Красу фінішного прискорення українського весляра змогли оцінити не лише глядачі на каналі Фельдмохінг. Ці кадри потім не раз повторювалися в телепрограмах.

...Їх розділяли чотири доріжки. Але погляди всіх були прикуті саме до них: веслярів у червоній і жовтій майках. Спочатку лідирувала жовта, навіть тоді, коли до фінішу лишалося не більше сотні метрів. І тут, ніби хтось вибудував перед жовтою перепону. Здалося, вона зупинилася – так швидко рвонула уперед червона. Весляр сидів у байдарці рівно, ніби на ілюстрації в підручнику. Тільки шалено злітало весло, захоплюючи воду зліва-справа, зліва-справа, аж поки не завмерло, коли човен перший перетнув фінішний створ.

Три байдарки направилися до плотика для церемонії нагородження. Першим причалив Шапаренко, другим підійшов Петерсон, третім – Чапо. Пролунали сурми. Олександр легко скочив на п'єдестал, озирнувся, щоб простягнути руку Петерсонові, але замість долоні срібного призера вхопив порожнечу. Рольф повільно хилився долу. Непритомного спортсмена забрав катер, і почесний заїзд найсильніших здійснювали лише дві байдарки.

Так Шапаренко вдруге став олімпійським чемпіоном, причому першим з радянських спортсменів – на байдарці-одиночці.

Хансен закінчив фінальний заїзд шостим, а переможець чемпіонату світу 1971 р. Шледзієвський – сьомим.

На третій у своєму житті Олімпіаді Хансен прощався з великим спортом, а Шапаренко починав шлях до своєї третьої.

Це був важкий шлях. 1973 року Олександр став чемпіоном світу на не олімпійській дистанції – 10000 м. І знову стало чути голоси про те, що «ера Шапаренка» у веслуванні скінчилася. Особливо вони посилювалися після того, як через рік на чемпіонаті світу в Мексиці Олександр не потрапив до фіналу в змаганнях на 1000 м, хоч на десятикілометровій дистанції він виборов срібну нагороду.

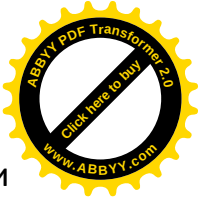
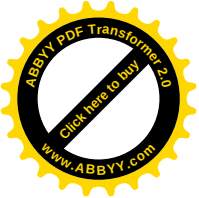
А йому на той час не було ще й тридцяти. Вік аж ніяк не «критичний». Щоправда, майже десять років він уже тримався на гребені великого спорту, де, кажуть, як на війні, – один можна зарахувати за три: стільки фізичних сил і нервової енергії забирає кожен міжнародний старт, так багато коштує кожна перемога!

Боляче було чути спортсменові, як «ховали» його молодість. Інший, може, й здався б, але не він. Він боець. І саме тепер, коли настав найважчий у його спортивному житті період, Шапаренко зібрав у міцний кулак усю свою волю. Він готувався до Ігор своєї третьої Олімпіади.

На шляху до них був ще один чемпіонат світу. Знову в Белграді. Тепер уже Олександра заявили на виступ тільки в байдарці-одиночці на 10000 м. Право виступати на кілометровій дистанції здобув Віталій Трукшин, потіснивши Шапаренка на друге місце у фіналі VI Спартакіади народів СРСР.

Дистанція на Савському озері знову виявилася щасливою для поляка Шледзієвського, який став чемпіоном світу, а Трукшин опинився на п'ятому місці. Так само п'ятим закінчив десятикілометрову трасу Олександр Шапаренко. І тренерська рада сказала своє слово: заслуги – заслугами, але місце в олімпійській збірній дають тільки перемоги.

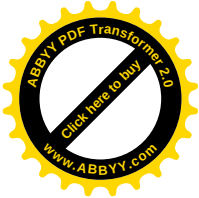
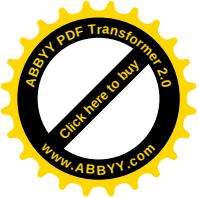
То було важке міжсезоння 1975 – 1976 рр. Власне, це тільки так кажуть – міжсезоння. У веслуванні давно вже тренуються за цілорічним графіком. І тепер усі, для кого протягом багатьох років Шапаренко залишався нездоланим, кинулися у вир тренувань: у збірній раптом звільнилося місце, яке так довго було зайняте... На нього претендували ветерани й молоді, його прагнули зайняти відомі й невідомі, ніби Шапаренка вже й не було на світі.

Та він один знав, як багато ще сил в його руках. Як прагне боротьби все його єство. І він тренувався – сам, далеко від збірної. Йому на допомогу прийшов товариш по першій олімпійській перемозі Володимир Морозов – чемпіон світу у складі естафети. Потім навчання в політехнічному інституті відсунуло на задній план заняття спортом. Молодого інженера покликали до армійської служби. І тут, у спортивному клубі, Шапаренко зустрівся з Сергієм Нікольським. Вони сіли в один човен, щоб виступити в чемпіонаті України 1976 р. Виграли його і розійшлися: Олександр готувався до Ігор Олімпіади.

Хто знає, чи не приклад старшого товариша додав Сергієві сил. Тільки спалахнуло в ньому з новою силою бажання тренуватися, боротися. Він виграє контрольні заїзди в одиночці на 500 м, потім удвох із Шапаренком робить серйозну заявку на звання найсильнішого екіпажу.

А в квітні 1977 р., під час розіграшу Кубка СРСР, Олександр Шапаренко знов зійшов на найвищу сходинку п'єдесталу пошани: спочатку за перемогу в одиночці на 1000 м і вдруге – за успіх у двійці на 10000 м. З ним поруч стояв Сергій Нікольський.

ЧЕМПІОН ІЗ КОНОТОПА

Дивовижно яскрава спортивна доля в Михайла Маміашвілі «грузина із Конотопа», так полюбляли називати його друзі по збірній команді СРСР. Там він народився, виріс, там і захопився спортом.

Багато хлопців перш ніж знайдуть себе у спорті, переберуть з десяток спортивних секцій.

Михайло Маміашвілі уже тринадцятирічним підлітком вибрав для себе класичну боротьбу і не зраджував їй ніколи.

Одна любов на все життя. У спорті наш прославлений земляк досяг всього, що під силу тільки обдарованому від природи спортсмену: він чемпіон Всесоюзних юнацьких ігор, чемпіон країни і чемпіон світу серед юніорів, трикратний чемпіон світу серед дорослих спортсменів, переможець багатьох міжнародних змагань, чемпіон турніру «Дружба-84» та, нарешті, – чемпіон Олімпійських ігор.

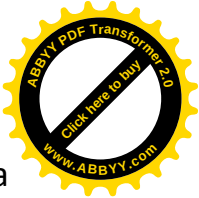
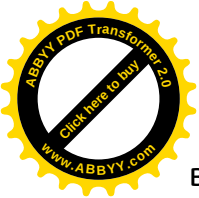
У своєму нарисі про олімпійського чемпіона Михайла Маміашвілі письменник Ф. Голубев пише: «Кожен тренер збірної команди країни може пишатися таким вихованцем. Розумний, працьовитий, талановитий. Що ще потрібно для великого спортсмена? А він до того ж і двигун збірної команди. Не береже себе, захоплює на тренуваннях інших.

Атлет, справжній атлет!»

А ось рядки із розповіді про нашого прославленого земляка журналіста Яна Димова: «Зірка Михайла Маміашвілі зійшла у 1983 році. Як зійшла! Протягом року дев'ятнадцятирічний борець, якого спочатку знали небагато спеціалістів, виграв, здається все, що можна було виграти, починаючи від Всесоюзних молодіжних ігор, Спартакіади народів СРСР і закінчуючи чемпіонатом світу. Це – фантастика!».

Жоден зі світових авторитетів не встояв перед Маміашвілі, усі вони були переможені. А серед них були і багатократні світові та олімпійські чемпіони. Навіть надзвичайно сильний румун Штефан Русу (у 1980 році в Москві він став чемпіоном Олімпійських ігор), захований в таку м'язеву броню, що з ним не те що боротися, а просто дивитися було страшно, навіть той програв Маміашвілі. Як згадує спортсмен:

«Вирішили тренери перевірити, чого я вартий за кордоном. Послали мене до Болгарії, на «Меморіал Миколи Петрова» – дуже престижний турнір класу «А». Це, вважай, малий чемпіонат світу. У всіх хлопців я там

виграв і з сухим рахунком 12:0, а у фіналі зустрівся з Русу. Ох і боротьба була, скажу я вам!

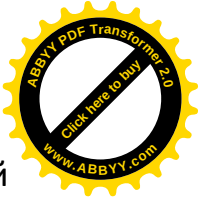
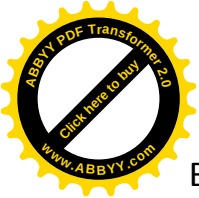
Перший період я в нього виграв з рахунком 3:0 (збив у партер і накотив). 3:0 – це ж досить пристойно, і я трохи заспокоївся. А він, старий вовк, походив, походив навколо мене, в'яло так, без ентузіазму начебто, поштовхався – давав зрозуміти, що змирився з поразкою, і раптом як зірветься. Як танк пройшов у тулуб – поперек мій захопив і закинув мене прогином відразу на 3 бали, а в мене сума з одиниць та двійки. Отже, він попереду. Якщо сутичка так закінчиться – він переможець. Бився я об нього, як об скелю. Він не тільки страшенно сильний фізично, але й витривалий, як верблюд. Якщо запропонувати йому будь-який темп, прийме, та ще й буде посміхатися знущально, мов, метушисть, метушисть, малий, ми й не таких бачили. Та що там казати, борець він що треба!

Та Русу зробив одну тактичну помилку. Він тільки гасив мої атаки, тільки захищався. Хоча міг кілька разів показати, що теж нібито атакує. Напевно, вважав це зайвим. За 5 секунд до гонга він отримав попередження і його поставили в партер. Секундометрист забарився, не відразу зупинив час, і ще дві секунди «сплинули».

Штефан стає у партер, дивиться на мене, посміхається і каже: «Енергійний ти хлопець, Маміашвілі, але що ти мені за 3 секунди зробиш? Хіба ж це час? Я ж навіть захопити себе не дозволю». А я захвату і не намагався зробити. Як тільки арбітр подав сигнал, я рвонув його з усієї сили, однією рукою за бік – намагався зробити щось схоже на накат. Але, мабуть, ривок був настільки сильний, я стільки сил вклав у нього, що Русу упав набік і навіть трохи “змостив” – віддав два бали. 5:3 – я переміг.

А на «Омезі» ще ціла секунда. Стою, хитаюся від втоми, а Русу... не дає арбітру мою руку підняти. Чудний, немов ця боротьба із суддею могла що-небудь змінити. Після цієї перемоги тренери повірили в мене – включили до збірної».

Борцем він став у своєму рідному Конотопі. Причому не останню роль у цьому відіграв його батько Герази Маміашвілі, який виріс у грузинському селищі Хашурі, й знався на боротьбі. Але так трапилося, що більшу частину свого життя він прожив далеко від батьківщини. Дійсну службу в армії проходив у Казахстані, там зустрів українську дівчину Віру Кривун, яка приїхала по путівці на цілину.

Вони одружилися, і Віра привезла чоловіка у Конотоп. У цій грузино-українській родині виросли три сини...

Михайло Маміашвілі згадує:

«Скільки знаю я свого батька, він завжди був сильною людиною. У дворі нашого будинку є турник (батько поставив його відразу, як тільки приїхав у Конотоп). Є у нас кілька гир. Батьку вже за п'ятдесят, а йому під силу десять разів на турнику легко з «кутом» підтягнутися.

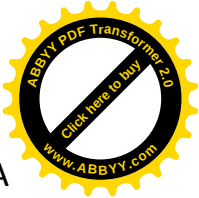
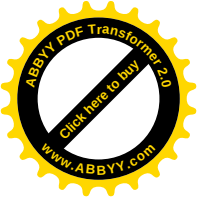
У молодості він чідаобой займався – грузинською національною боротьбою. Мій і моїх братів перший тренер – наш батько. Коли я підріс, побував на батьківщині батька – у Хашурі. Пройшло близько двадцяти років, а люди його пам'ятають. Казали, що боротися з ним було складно, бо був дуже сильним...

Мені важко перерахувати всі професії, якими володіє батько мій: тракторист, бульдозерист, грейдерист, шофер, муляр, столяр, штукатур. Робота у його руках просто горить...

Вечорами батько рідко бував удома. Сусідам допомагав будувати. Приходили його товариші й казали: «Пішли, Гриша», – так вони перекладали ім'я Герази. Батько ніколи не брав грошей, коли допомагав сусідам будувати, казав, що це не по-сусідськи, не по-грузинські. Коли сусіди сваряться, приходять до мого батька Герази Арчиловича, щоб він їх розсудив: хто правий, хто винуватий? Усе місто поважає мого батька за справедливість. Я дуже пишаюсь цим. Ви приїжджайте у Конотоп і запитайте будь-якого перехожого, де живе грузин Гриша, вам відразу покажуть наш будинок.

Мама ніколи не сперечалася з батьком. Навіть коли була абсолютно права, мовчала. Потім батько сам визнавав, що був неправий. У нашій родині грузинські закони: батько – голова родини, і цим усе сказано. Правда, коли ми, діти, хворіли, картина змінювалась. Головою ставала мама. Батько нас, хворих, на руках носив, а мама лаяла його, що він пестунчиками нас виховує...

У нашому дворі було завжди 10–15 сусідських хлопців: хто на турніку займається, хто гирю намагається підняти. Мама, втомившись від наших криків, питала, чи буде коли-небудь тихо у цьому будинку? А батько ніколи не роздратовувався. Він уважав: чим більше друзів у його синів, тим краще.

– Ви запитаете, як я прийшов у боротьбу, – посміхається чемпіон. – А дуже просто. Одного разу сусідський хлопець Толя спритно кинув мене на землю (це був, напевно, вивчений прийом). Я аж взвився – і я так хочу! І раптом дізнаюся, що Толька ходить до борцівської секції. Зрозуміло, що наступного дня я пішов за ним. І ось я, шестикласник школи № 7, був прийнятий до секції, якою керував Анатолій Семенович Єфремов. Тренувалися ми у невеликому підвалі технічного училища. Проте брати теж захоплювалися боротьбою: Юрій дійшов тільки до кандидата у майстри, а Віктор був срібним призером Спартакіади народів СРСР 1986 року, призером Кубка світу.

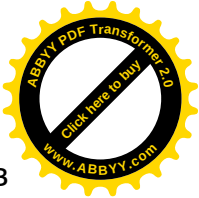
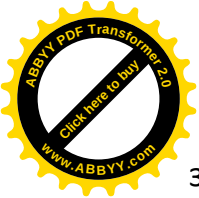
Одного разу я побачив оголошення у газеті «Радянський спорт» про прийом до СПТУ № 161, яке готувало електромеханіків і де створювався центр класичної боротьби «Трудових резервів». З дозволу батьків і тренера я поїхав до Москви, склав іспити і був прийнятий до училища. І ось із 1979 року я став москвичем, потім до цього ж училища вступив і Віктор.

Я потрапив до групи Ерека Миколайовича Задиханова. Зал відмінний, хлопці непогані, усі мріяли про великі перемоги. Дисципліна була сувора. А центр боротьби розростався, і ось ми вже тренуємося в залі Олімпійського селища. Якось на тренування прийшла невеликого росту людина у старенькому тренувальному костюмі. Схожий на ведмедика, волосся скуйовджене, ходить трохи перевалюючись. Раптом він запропонував мені поборотися. Я посміхнувся, згодився, пішов у захват і, як кажуть борці, «улетів». Оце кидок! Тоді «ведмедик» розсміявся і відрекомендувався: «Микола Павлович Єсин, старший тренер центру «Трудові резерви».

Так ми пішли далі з Єсиним. І я вдячний за це долі, адже він зліпив з мене справжнього атлета. Єсин жив у Саранську, закінчив історико-філологічний факультет Мордовського державного університету, потім інститут фізкультури. Виховав багато майстрів, створив міцну школу боротьби, а потім з'явився у столиці, вирішив узятися за велику справу.

Микола Павлович легко знаходить з багатьма спільну мову – він багато читає, має глибокі знання. На таланти у нього особливе якесь чуття, і на спортивні новації».

Заслужений тренер СРСР Микола Єсин говорить: «Ми ніколи не повинні забувати перших тренерів чемпіонів. Як тільки Михайлу присвоїли

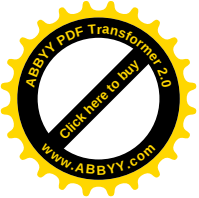
звання заслуженого майстра спорту, вище тренерське звання з'явилося і в Анатолія Єфремовича. Це справедливо. Це він захопив Мішу і Вітю боротьбою, навчив боротися. Повинен сказати, що брати мають надзвичайний дар рухатися і витривалі. Михайло взагалі дуже енергійний і зупинити його на тренуванні дуже складно. Він за натурою палкий, діяльний, нічого не ховає в собі, пристрасті виплескує зовні. Таке враження, що він ніколи не втомлюється, але ж я багато разів бачив, як він падав знесилений після занять. Та й поразки у нього теж були, похибки, знову ж таки втрачаючи контроль над емоціями. А взагалі, він весело бореться і весело живе, азартно й гаряче».

У 17 років Михайло був уже майстром спорту, став призером першості Москви серед дорослих. А потім...

Кілька років потому у збірній країни з класичної боротьби стрімко зросло представництво «Трудових резервів». Подібне стало можливим, тому що товариство досить професійно організувало роботу з юними борцями, створивши опорний центр у Москві, який очолив розумний, далекоглядний тренер Микола Єсин. Тому він і взявся за Маміашвілі, підвищив його тренувальні навантаження до фантастичних меж. І Маміашвілі вистояв. За умови усіх його чудових даних – великому таланту, витривалості та абсолютній сміливості – він трудівник, яких світ не бачив. Ось свідчення Геннадія Андрійовича Сапунова, який багато років очолював збірну СРСР з класичної боротьби:

– На кожному тренуванні Михайло працював так, наче це фінал чемпіонату світу. Ні, я не перебільшую! Такий характер – завжди горить максимально високим вогнем, не береже себе. Він досить чесно ставиться до спорту, адже тренери теж люди, у них теж є серце. Так ось я вам чесно скажу, що ми дуже любимо таких хлопців, дорожимо ними і довіряємо їм. Таких борців мало...

Це трапилося в Будапешті на чемпіонаті світу. У кінці півфінальної сутички у дворазового чемпіона світу Михайла Маміашвілі «заскочило» ребро. Суперник, захищаючись, різко смикнувся у протилежний бік. Ривок був настільки сильним, що скручений поперек того, хто атакував, зробив непередбачений анатомією нахил – нижнє ребро зайшло за верхнє, затиснуло нерв, розтягнуло міжреберні м'язи.

Обпік біль, немов на стіну наштовхнувся Маміашвілі, зупинився, обірвав атаку. Через кілька секунд прозвучав гонг. Наш борець вів у рахунку, він і переміг. Ніхто нічого не помітив.

Пройшла доба. Наближався фінал. А бік, хоча його й заморозили, горів вогнем. Зростала тривога. Так, Маміашвілі з тих, у кого потрійний запас стійкості, але невідомо, скільки нервів та сил спалить травма. Від одного страху, що у будь-яку хвилину може різонутися біль, борець може втратити увесь свій маневр. Штовхатися з такою травмою ще якось можна, а ось боротися...

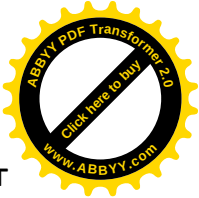
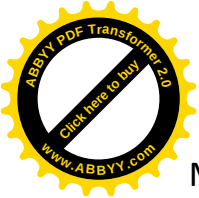
До виклику на килим дві хвилини. Маміашвілі стає у партер: «Славик, давай! Славик – це В'ячеслав Мкртичев, экс-чемпіон СРСР. Він боровся у тій же категорії, що й Маміашвілі. А тепер Мкртичев тренер збірної СРСР, вагу йому не потрібно підтримувати. Зараз він на 10 кілограмів важчий, а отже, і міцніший. Як учорашній борець, Мкртичев – прекрасний спарринг-партнер. Швидкість він, звичайно ж, втратив, зате сила збільшилась майже вдвічі (у боротьбі і таке трапляється).

Мкртичев перехоплює поперек Маміашвілі як можна нижче, щоб захват був якнайдалі від травмованого ребра. Михайло широко розставляє руки і хрипло говорить: «По одній спробі у два боки... Тільки застосуй силу на повну!» Мкртичев – майстер накатів. Він завалюється – зависає збоку, вигинає тіло дугою і з усіх сил тягне поперек Маміашвілі на себе. Опираючись цьому, опірня рука атакованого майже по лікоть увійшла у досить м'який килим. Немає накату – стоїть Маміашвілі!

Без відпочинку Мкртичев починає гнути в інший бік. І знову немає накату, Мкртичев дихає важко й часто. Маміашвілі дихає спокійніше, тільки зблід. Чесно кажучи, я й сьогодні не розумію, як він витримав ці дві спроби. Адже і здорові ребра поскрипують під час таких накатів. Як же він витримав такий біль?!

До тренувального залу забіг тренер: «Тебе викликали!» Михайло роздягнувся і разом із Сапуновим та Єсиним вийшов із залу. Біля самого килима Сапунов сказав: «Відразу жорсткі захвати. Він похилиться». Чисто перемігши, Маміашвілі третій раз став чемпіоном світу.

Увечері того ж дня він розповів: «У сутичці я майже не відчував біль, а під час розминки зі Славиком думав, що помру.» Тільки тоді я зрозумів, що зробив цей хлопець. Під час боротьби з В'ячеславом Мкртичевим,

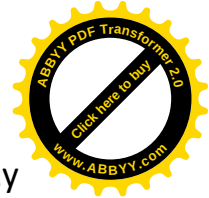
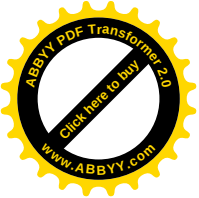

Маміашвілі свідомо підняв поріг болю. Суперник у фіналі вже нічим не міг його вразити. Є прислів'я: розумний не той, хто бачить (бачать усі зрячі), розумний той, хто передбачає.

На чемпіонаті ЄВРО-86 головний тренер збірної Г. Сапунов ходив по залу похмурий, небалакучий і злий. Дехто пояснював це його «страшним» характером, але характер був ні при чому. Лідер категорії до 74 кг М. Маміашвілі виступив погано: програв экс-чемпіону світу москвичу А. Кудрявцеву, якого у свою чергу переміг юний алматинець Д. Турлиханов, який і став чемпіоном. Маміашвілі скаржився на травму меніска, на нещодавно перенесений грип, що заважало підготовці до чемпіонату, та на багато інше, але Сапунов бачив причину втрати Михайлом чемпіонського звання. Маміашвілі – борець силового темпового безпаузного, якщо так можна сказати, складу. Він, як гонщик за лідером, «крутить педалі» від першої до останньої секунди сутички, безперервно шукає контакти із суперником, витрачає сили до межі. Така боротьба вимагає великої енерговіддачі. А Михайлу з кожним новим стартом було все складніше накопичувати звичну для нього енергію – значну її частину спалювала велика (3 – 4 кг) згонка ваги.

Виступав він часто й вагу зганяв часто. Помітно зменшилась його міць, він став відставати від власних швидкостей, від свого темпу. І це відразу відчули суперники – досвідчений Кудрявцев і юний Турлуханов. Вони витримували цей уповільнений темп, «терпіли» пресинг, що пом'якшився, отже, навчилися «стояти» проти Маміашвілі.

Сапунов побачив, по-перше, що чемпіонат ЄВРО перетворюється на «рукопашну» між Маміашвілі та Кудрявцевим і починає спалювати сили, так необхідні на світовому килимі, по-друге, Сапунов був упевнений, що необхідно повернути Маміашвілі «усе, що було»: швидкість, темп, пресинг, повернути йому силу, його рідкісну енергію. А це можливо було зробити лише одним способом – скинути вагу. І головний тренер ухвалив рішення: розвести Маміашвілі з Турлихановим і Кудрявцевим, перевести Михайла в категорію до 82 кг. Його підтримали Микола Єсин і тренер збірної країни Рустем Казаков. Сьогодні є всі підстави стверджувати, що це був мудрий та перспективний крок, але тоді, коли ухвалювалось це рішення, говорили й інше.

Зокрема говорили, що пластичному молодому талановитому Турлиханову потрібно довести, на що він здатен під час сутичок зі справжніми чоловіками. Говорили, що Маміашвілі визнаний на світовій арені лідер категорії 74 кг і що цим необхідно дорожити. Ще невідомо, як підуть справи у Михайла в новій вазі, чи вистачить у нього сил і там бути лідером. Попереджали: втратимо чемпіона у 74 кг і не знайдемо у 82!

Уявіть, яке навантаження на психіку витримав Сапунов. Які тільки сумніви були в цієї людини, але він стояв на своєму: нерозумно дозволяти двом талановитим спортсменам Маміашвілі й Турлиханову «з'ясовувати стосунки», адже на чемпіонат світу в одній вазі двох не виставлять.

А команді потрібні обоє.

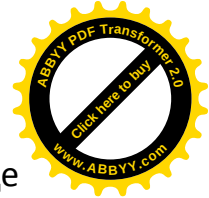
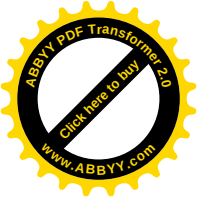
Сапунов переміг. Утім, перемогли його підопічні. Турлиханов став чемпіоном країни у вазі 74 кг, а Маміашвілі – у 82 кг. Турлиханов тричі ставав чемпіоном СРСР у вазі 74 кг, Маміашвілі – чотири рази: двічі у вазі 74 кг і двічі у вазі 82 кг. Доцільно також згадати, що передолімпійський чемпіонат Європи Михайло теж виграв у вазі 82 кг. Так, розумний той, хто передбачає...

Але все передбачити неможливо. Майже за тиждень до чемпіонату Європи-87 Михайло тяжко травмував коліно: розрив зв'язки та відрив внутрішнього меніска. Замість європейської арени борця чекав стіл хірурга. Чи встигне він відновитися до 1988 олімпійського року? Саме тоді на нього й «психував» Сапунов, який до цього часу був уже начальником Управління єдиноборств у Держкомспорті СРСР.

– Чого ти засмутився? Не в тебе першого така проблема!.. Не переживай! До Сеула на Олімпіаду ми без тебе не полетимо. Ти перший у списку. Лікуй коліна і пам'ятай: ми тебе чекаємо!

А Михайло не засмучувався: він продовжував тренуватися у лікарняній палаті. Спаринг – партнерами по черзі були брат Віктор, який став на той час майстром спорту міжнародного класу, і тренер Микола Єсин.

З ініціативи президента Міжнародної федерації боротьби Ерцегана (Югославія) з 1985 р. був оголошений конкурс на кращого борця світу. Фірма «Адідас», яка була зацікавлена цим заходом, виготовила «Золоту борцівку» переможцю. Ним став у 1985 р. багаторазовий чемпіон з вільної боротьби Арсен Фадзаєв із Ташкента. Нагорода йому була вручена на світовій першості у Будапешті.

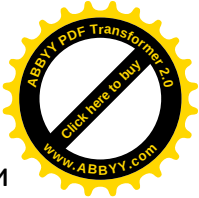
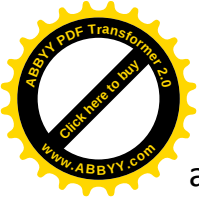

Багатьох шанувальників боротьби хвилювало питання, хто буде власником почесного призу у французькому місті Клермон-Ферране? Адже чемпіонат світу, який проходив у Франції, незвичайний, бо проводиться у рік 75-річчя Міжнародної федерації боротьби (ФІЛА). Отримати «Золоту борцівку» під час ювілейних урочистостей – особлива честь! Хто ж її удостоївся? Перш ніж оголосили переможця, стало відомо, що фірма «Адідас» запропонувала почесний приз «Золотий пояс», на якому можна написати ім'я і прізвище його власника. Це логічно, адже видатні атлети минулого відзначалися саме такою нагородою. Власником «Золотого пояса» ще на початку століття був, наприклад, чемпіон чемпіонів Іван Піддубний, а в 1985 році ним став триразовий чемпіон світу з класичної боротьби Михайло Маміашвілі.

На цьому турнірі у Франції він не виступає, лікує травму ноги. У Клермон-Ферран Михайло приїхав за запрошенням Міжнародної федерації боротьби як почесний гість. Цього разу визначити кращого з кращих було дуже непросто. У таємному голосуванні брали участь 11 журналістів з такої ж кількості країн. Кожен з них повинен був скласти свою «золоту десятку», поставити відповідно десять балів першому у своєму списку борцю, другому – дев'ять, третьому – вісім тощо. Коли підбили підсумки, виявилось, що Михайло Маміашвілі та Арсен Фадзаєв набрали однакову суму – по 77 балів. Як тут бути, адже приз – один? Взяли до уваги другий параграф положення про конкурс, перевага віддається борцю, в якого було більше найвищих оцінок. У Маміашвілі три попадання в «десятку» – троє журналістів назвали його першим, у Фадзаєва – дві «десятки», тому він другий. Цікаво й те, що найбільш влучним «стрільцем» став олімпійський і світовий чемпіон з вільної боротьби киянин Сергій Белоглазов. У нього чотири «десятки», але в сумі Сергій набрав 75 балів і посів третє місце.

На передолімпійській першості країни Михайло Маміашвілі виступав після року перерви, й усі сутички давалися йому дуже нелегко. Але на килимі був уже колишній Маміашвілі – жорсткий пресинг, високий темп, море енергії. Ніхто не міг протистояти чемпіону!

Потім були Ігри Олімпіади, перші Ігри у його спортивній біографії. У фіналі богатир із Сумщини зустрівся з дворазовим чемпіоном світу (до речі, у категорії 82 кг) угорцем Тибором Комароми. І вже перший кидок Михайла зі зворотного захвату викликав захоплення не лише у глядачів,

але й у тих, кому захоплюватися не можна, – у суддів. Цю атаку вони оцінили по максимуму – п'ятьма балами. Кінцевий результат – 10:1 на користь Михайла Маміашвілі.

Окрім Маміашвілі, олімпійськими чемпіонами стали радянські борці Камандар Мадшилов з Мінська, Левон Джулфалакян з Ленінакана та Олександр Карелін з Новосибірська. Срібним призером став Даулет Турлиханов з Алма-Ати, бронзовим – Володимир Попов з Омська.

Як тільки Михайло прилетів із Сеула до Москви, поїхав на зустріч із земляками до рідного Конотопа.

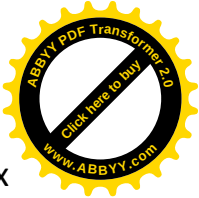
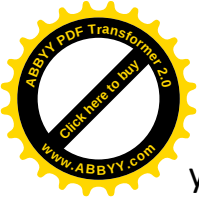
«Він тепер честь Конотопа, – розповідає про зустріч олімпійського чемпіона із земляками журналіст А. Завгородня. – У центральній пресі все частіше називають його москвичем, і тільки де-не-де у тих публікаціях проскакує «родом із Конотопа». Що ж таланту потрібен простір. І ми зустрічаємо тепер його як гостя – заслуженого майстра спорту з класичної боротьби, триразового чемпіона світу, Європи, володаря Кубка світу, «Золотого пояса», олімпійського чемпіона Михайла Маміашвілі, який навчався у Конотопській середній школі № 7 і тренувався у конотопського тренера А.С. Єфремова.

Зал Будинку культури заводу «Червоний металіст» ледве вмістив бажаючих поговорити з олімпійським чемпіоном та його першим наставником, заслуженим тренером СРСР А.С. Єфремовим. У залі було багато хлопчиків-школярів. Їх захоплені погляди свідчать багато про що: і чого сюди прийшли, і ким збираються бути, і як ставляться до спортивної боротьби.

І ось на сцену піднімаються учень і тренер: люди, для яких класична боротьба стала справою життя. Вони й зовні чимось схожі. Для них обох звичніше бути у спортивному залі, а не на сцені. «На борцівському килимі відчуваю себе більш спокійно, ніж тут», – сказав Михайло. А в залі – батьки олімпійського чемпіона: Віра Григорівна і Герасій Арчилович. Хвилювання в них перемішується із світлою радістю за сина.

Звичайно, більше запитань до олімпійського чемпіона: і про перші спортивні перемоги, і про настрій перед Олімпійськими Іграми, і завдяки кому став чемпіоном...

– На кожному етапі розвитку спортсмена всі перемоги важливі. Сьогодні бачу в залі багато дітей. Думаю, вони, як і я колись, радіють своїм

успіхам на конотопських змаганнях. І це правильно: треба і в невеликих перемогах знаходити радість. Для мене завжди такі змагання були маленьким чемпіонатом світу.

Дуже часто виїжджаю за кордон. Найчастіше доводиться бути в Скандинавських та соціалістичних країнах, де дуже розвинена класична боротьба. Та не завжди життя спортсмена складається вдало. Ми – на професійній роботі, все може статись. Під час одного тренувального поєдинку в мене прямо «вивалилось» коліно (у гарячці стукнув, ніби поставив його на місце). З'ясувалося, що повний розрив зв'язок. Двічі відкладали операцію. На третій раз її зробив спеціаліст, який певний час працював в Афганістані. Операція пройшла вдало, однак нога в коліні не згиналась. Лікувався в місті Саки. Було прикро, що так сталося, попереду ж Олімпіада. За 7 місяців «відновився». На передостанніх зборах у Кисловодську в усіх з'явилася впевненість у мені...

Коли ти капітан збірної країни, якщо чемпіон і лідер – від тебе чекають тільки перемоги. І з таким вантажем обов'язків мені вдалось справитись. І я щасливий. А якби ні... Олімпійські ігри бувають у житті тільки раз. Нічого не бачив у Сеулі, бо було велике психологічне навантаження, потім уже у дружини розпитував, як там все було. Чотири золотих олімпійських медалі одержали наші представники класичної боротьби, з них одна – моя.

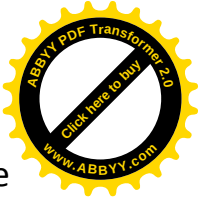
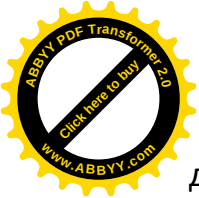
Доки виграватиму, буду боротись.

Без тренера ніколи спортсмен не відбудеться. Без віри – теж. Я таку людину зустрів у Конотопі. Протягом мого 10-річного спортивного стажу мінялися зали, тренери, але першого – А.С. Єфремова – пам'ятатиму завжди. Від нього навчився вміння зібратись, не підкорятись страху, навчився терпіння.

А запитання знову сипляться. Коли з'явилась впевненість у собі? Що для цього треба? Чому саме цей вид спорту сподобався?

– До приїзду у «Трудові резерви» М.П. Єсина я займався 3 – 4 години на тиждень, при ньому став тренуватись 6 – 7 годин на день, вихідним була тільки неділя. Такий «багаж» з'явився при ньому.

Уважаю, що ті, хто йде з великого спорту непереможеним, роблять правильно. Людина не повинна розмінюватись на дрібниці. Якщо я був би просто майстром, боровся б до 50 років. А так заслужити звання у спорті

дуже важко, а втратити – дуже легко. Слово «професіонал» для мене поєднується зі словом «добре».

Раніше не розумівся на видах спорту. Прийшов раз у спортзал до Анатолія Семеновича – і більше не пішов звідти.

Зараз багато граю в баскетбол і футбол. У них можу виплеснути свої емоції. Серйозно ще якимось видом спорту займатись не збираюсь...».

На дискотеці «Метроном» М. Маміашвілі був гостем у фізкультурників і спортсменів заводу «Червоний металіст» на підбитті підсумків 1988-го спортивного року.

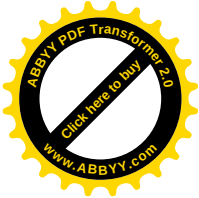
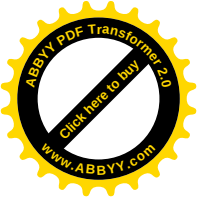
Того дня відбулися показові виступи нинішніх вихованців А.С. Єфремова, а також юних дзюдоїстів і самбістів Конотопа. Хто знає, можливо, підростають серед них майбутні олімпійські чемпіони?

Анатолій Семенович Єфремов – старший тренер відділення Конотопської дитячої спортивної школи, тренер вищої категорії, заслужений тренер СРСР, заслужений тренер України.

Народився у м. Конотопі в 1939 році в багатодітній сім'ї (7 дітей). Дитячі та юнацькі роки пройшли в рідному місті, які залишили глибокий слід у серці юнака. Батько загинув у роки Великої Вітчизняної війни, вихованням дітей займалася мати (померла у 1997 р. на 92 році життя). Після закінчення Конотопської школи № 10 А.С. Єфремов служив у лавах Радянської Армії, потім працював на заводі «Червоний металіст» і заочно закінчив технікум фізичної культури м. Брянськ. Працюючи на заводі, організував секцію з класичної боротьби, де займався з молоддю у вечірні години. У 60-х роках А. Єфремов стає майстром спорту.

Одружений. Має дві дочки: 1972 і 1983 р. народження.

Визнання принесли йому вихованці: Михайло Маміашвілі, його брат Віктор Маміашвілі (майстер спорту Міжнародного класу, заслужений тренер Росії); Сергій Цвир – заслужений майстер спорту, дворазовий чемпіон Європи, чемпіон світу; В. Бельмас – заслужений майстер спорту, майстер спорту міжнародного класу, неодноразовий чемпіон Росії, Європи, володар кубка світу; В. Капаєв – чемпіон Росії, майстер спорту міжнародного класу; О. Блохін – майстер спорту міжнародного класу, чемпіон Росії, 69 кг та інші.

СКАЖИ, ХТО ТВІЙ ТРЕНЕР?

Урок фізкультури проходив на шкільному майданчику. Бігали на оцінку 60 м, стрибали в довжину, в кінці уроку грали у футбол. Правда, грали, як правило, хлопці, дівчата, в основному, заважали грати: штовхалися, хапали за руки, м'яч штовхали куди-небудь. І Таня грала разом з усіма, нічим не виділялася серед однокласників. Головне для неї було – набігатися, награтися. Уроки фізкультури вона любила.

Після уроку до Тані підійшов невисокого росту коренастий чоловік і, представившись тренером з легкої атлетики дитячої спортивної школи, запропонував їй записатися до його групи.

– Я вже займаюся лижами у Володимира Олександровича Бондаренка, – чомусь почервонівши, відповіла вона. – Та і в легкій атлетиці я не дуже-то, в довжину ледве-ледве здала нормативи, дівчата у класі сильніші за мене, їх візьміть.

– Стрибки мене не цікавлять. Лижами давно займаєшся?

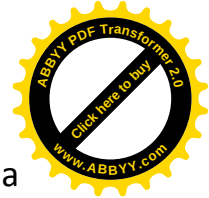
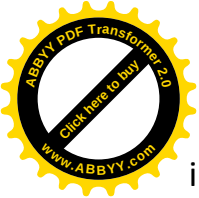
– Другий рік.

– Добре, Таня, зараз не будемо нічого вирішувати, я поговорю з Володимиром Олександровичем, потім знайду тебе. Річ у тім, що лижі й біг цілком сумісні види. У дитинстві й потрібно багатьма видами займатися, щоб стати хорошим спортсменом. У тебе дуже хороша витривалість: поки ви грали у футбол, ти від воріт до воріт разів десять пробігла, встигала і в нападі, і в захисті. Техніка бігу в тебе, мабуть, від природи хороша.

Тренер ДЮСШ з легкої атлетики Борис Анатолійович Шандиба, сам у минулому чемпіон України в бігові на 800 м серед школярів, переконав тренера з лиж, і Тетяна Головченко, поки вчилася у школі, займалася і лижним спортом, і бігом. І дійсно, тренування в лижних гонках сприяли успіхам у бігу на середні дистанції, хоча ні один, ні другий тренер не готували Тетяну «на результат», не робили з неї «скоростиглого чемпіона». Вибір повинна була зробити вона сама.

І вона зробила його, вступивши до Сумського державного педагогічного інституту ім. А.С.Макаренка на факультет фізичного виховання. До того моменту Тетяна була вже чемпіонкою області серед дівчат з бігу на 800 м і 1500 м, стала призером республіканських змагань.

Рекомендуючи свою вихованку інститутському тренерові Петру Михайловичу Сайку, з яким вони років десять тому навчалися у цьому ж

інституті, Борис Анатолійович просив: «Дивися ж, Петре, Тетяна азартна на тренуваннях, її стримувати треба. На факультеті фізичного виховання важко вчитися, особливо на першому курсі. Побережіть її, дівчина талановита».

Петро Михайлович розумів свого колегу: не часто до груп ДЮСШ потрапляють талановиті від природи діти, але в гонитві за славою іноді тренери роблять з них «скоростиглих чемпіонів», а потім передають вихованців у ВНЗ або «школи вищої спортивної майстерності», де вони «топчуться на місці», не в силах показати своїх і колишніх результатів.

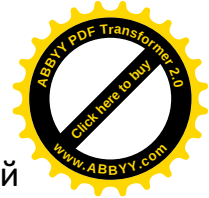
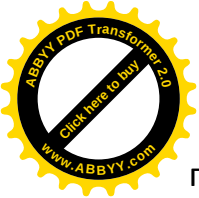
Тому Петро Михайлович зменшив у перший рік тренувальні обсяги, оскільки на академічних заняттях Тетяні доводилося займатися і плаванням, і лижами, і спортивними іграми, і гімнастикою. Організм спортсменки повинен був звикнути, втягнутися в новий ритм, як пишуть у підручниках про спорт, – «адаптуватися».

На тренуваннях Тетяна виконувала лише «спеціальну роботу». І результати не змусили себе чекати: уже до кінця лютого 1998 року на чемпіонаті України серед юніорів з кросу у м. Євпаторії Тетяна Головченко та інший учень Петра Михайловича, теж студент першого курсу Дмитро Бойко, посіли треті призові місця, а у травні на молодіжних іграх України у м. Біла Церква Дмитро й Тетяна вперше виконують нормативи кандидатів у майстри спорту.

Дмитро, як і Тетяна, почав займатися легкою атлетикою у школі. Першим його тренером був учитель Буринської школи № 2 Віктор Петрович Родін, фахівець з легкої атлетики і лижних гонок. Серед його вихованців – сильні спортсмени області: майстер спорту з лижних гонок Сергій Набойченко, кандидат у майстри спорту, легкоатлет Віктор Ласточкін та інші.

Дмитро до вступу в інститут не раз ставав призером обласних змагань і в кросі серед школярів, і в бігу на доріжці.

Бігом на середні й довгі дистанції в Україні займаються тисячі спортсменів. Це дуже популярний вид, що не вимагає дорогого обладнання та екіпіровки. Тому стати сильними спортсменами студентського товариства «Гарт» (не говорячи вже про збірну країни) було неймовірно складно. Але саме студентам факультету фізичної культури Сумського державного педагогічного інституту ім. А.С.Макаренка вже через 2 – 3 роки після його відкриття не тільки вдавалося завоювати

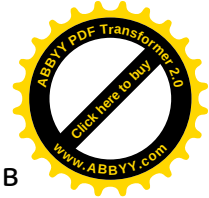
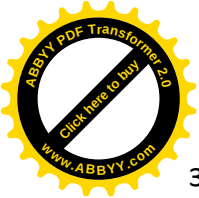

призові місця на республіканських студентських змаганнях, але й перемагати з бігу на середні й довгі дистанції і у змаганнях з кросу на багатьох всесоюзних і міжнародних змаганнях.

Петру Михайловичу Сайку після закінчення факультету фізичної культури Сумського педінституту запропонували місце викладача кафедри фізичного виховання у цьому ж інституті. Петро багато років тренувався і виступав у групі відомих в Україні та СРСР бігунів на середні й довгі дистанції, одноклубників по інституту, майстрів спорту Станіслава Дугина, Олега Сироежка, Івана Ліфінцева, Ігоря Гримайла, Володимира Сергієнка, Сергія Антоненка, Олександра Ярошенка. Саме вони не раз ставали чемпіонами і призерами республіканських і всесоюзних змагань. І хоча Петро не був лідером у цій групі (позначилася багаторічна служба у військово-морському флоті), але спортивні успіхи на доріжці не обійшли і його: виступаючи на чемпіонаті СРСР з кросу серед спортивних клубів ВНЗ СРСР у складі команди Сумського педінституту, став другим призером у командному заліку (чемпіоном країни цього року стала команда Казанського політехнічного інституту). Були й інші перемоги, але ця запам'яталася на все життя.

Виділявся Петро серед студентів своєю фанатичною відданістю легкій атлетиці і глибокими знаннями основ спортивного тренування з бігу. Тому, вважаємо, залишили його викладати в рідному інституті.

Перші роки роботи нелегко довелося молодому викладачеві: один за одним закінчили інститут друзі по команді, роз'їхалися по інших містах України, де їм дали житло і всі умови для повноцінних тренувань, а хто й зовсім залишив активні заняття спортом, перейшов на тренерську або викладацьку роботу. Кілька років Петро Михайлович набирався тренерського й викладацького досвіду: були успіхи й невдачі. І поступово вироблялося «своє бачення», погляди, стиль на сучасну підготовку висококваліфікованих спортсменів. І хоча Петро Михайлович добре усвідомлював, що передові позиції у світі з бігу на середні і довгі дистанції серед чоловіків останні два десятиріччя міцно займають бігуни Ефіопії, Кенії, Марокко, Росії, а серед жінок – китайки, пробитися українським спортсменам у цьому виді майже неможливо. Але «своєму першому коханню», своїй прихильності до легкої атлетики не зраджував; вивчав досвід вітчизняних і зарубіжних колег і знав, був просто переконаний, що

з'являться й у нього учні, яким знадобляться і його досвід, і його знання. І в нього з'явиться така сама група бігунів, в якій він тренувався сам.

І не помилився.

Першою ученицею була Любов Брикуля. Прийшовши до Петра Михайловича початківцем, через три роки наполегливих тренувань стала першорозрядницею, рекордсменкою інституту, а потім прийшли в його групу Дмитро Бойко і Тетяна Головченко.

Вони вступили до інституту не початківцями, і саме їм потрібний був досвідчений наставник, його тренерський досвід.

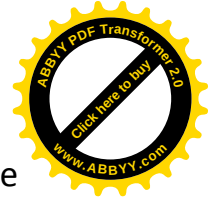
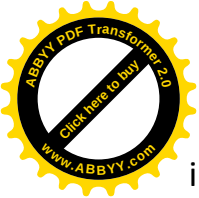
– Перші місяці занять на доріжці, – говорить про свого тренера Тетяна, – я була розчарована. До вступу в інститут я стала вже чемпіонкою області і звикла виконувати досить великі обсяги бігової роботи, а Петро Михайлович скоротив мої обсяги майже удвічі, багато працювали в той час над удосконаленням техніки бігу і розвитком швидкісних і силових якостей. Я була незадоволена, оскільки вважала, що техніка бігу в мене нормальна, а швидкість і сила для бігуна на середні і довгі дистанції не має першорядного значення. Головне – витривалість. І Петру Михайловичу доводилося терпляче роз'яснювати і мені, і Дмитру Бойко, що без досконалої техніки бігу і високого рівня швидкісних здібностей з бігу багато не доб'єшся. Він часто знімав наш біг на відеокамеру й показував нам наші недоліки в техніці, через які ми не могли тоді проявити свої здібності повністю, майже на кожному тренуванні ми десятки разів виконували спеціальні бігові вправи, вправи з обтяженням, і тренер терпляче поправляв нас. Наш біг поступово ставав більш природним, економічним.

До весни і я, і Діма помітно покращили свої результати з бігу на короткі дистанції, чекали перших літніх стартів. Я думала, що не покажу і торішніх результатів, але яким було моє здивування, коли на перших же змаганнях я перевищила свої рекорди і з бігу на два кола, і з бігу на півтораколі.

До речі, і Діма теж.

– А не важко тобі? – питаємо Тетяну, – було навчатися на факультеті фізичної культури, де тобі впродовж дня доводиться відвідувати практичні заняття з різних видів спорту, а увечері проводити ще своє тренування.

– Спочатку було важкувато, – зізналася Тетяна, – першокурсників не переводять на індивідуальний графік навчання, треба спочатку заявити про себе, щоб у тебе повірили. Та і чому може навчитися в

інституті майбутній тренер-педагог, якщо він не відвідуватиме теоретичні і практичні заняття з видів спорту, передбачених навчальною програмою? Соромно буде потім у школу піти. Мабуть, і тут позначаються майстерність, інтуїція тренера, коли треба вміло, упродовж навчального року планувати тренування з бігу, ураховуючи навантаження, отримані на навчальних заняттях. Тому наші тренування з Дімою не схожі на тренування легкоатлетів, які навчаються на інших факультетах або в інших інститутах: ми не витрачаємо дорогоцінного тренувального часу на різносторонню фізичну підготовку, це все ми отримуємо на практичних заняттях. На тренуваннях ми виконуємо лише спеціальну роботу (у цьому і перевага навчання на факультетах фізичної культури).

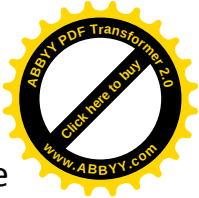
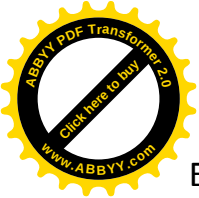
Уже після двох років тренувань під керівництвом Петра Михайловича Дмитро і Тетяна стали призерами чемпіонату України з кросу, а з бігу на трикілометровій дистанції на міжнародних змаганнях у м. Ужгород Тетяна стала чемпіонкою, Дмитро був другим на «полуторці». Це була вже серйозна заявка сумських бігунів.

Уже в наступному 2000 році Тетяна стала третьою призеркою чемпіонату України з бігу на 5000 м, уперше виконавши норматив майстра спорту. У тому ж році Дмитро став призером сільських Ігор України, а на студентських республіканських змаганнях у м. Ялта і Тетяна, і Дмитро святкували подвійну перемогу – стали чемпіонами на двох дистанціях.

За підсумками змагань року обидва вихованці Сайка були включені до збірної команди країни.

У кінці 2000 року Таня виступала вже у складі збірної команди України на престижних міжнародних змаганнях у Японії і відразу стала третьою призеркою з бігу на 5000 м. Це був прекрасний успіх молодої спортсменки. Через два місяці вона знову у складі збірної виступала на великих міжнародних змаганнях і знову в Японії, тепер уже в новому для легкоатлетів виді програми – марафонській естафеті екіден. Ці змагання досить популярні на Сході – Японії, Кореї та Китаї.

Після цих стартів Тетяна міцно укріпилась в основному складі збірної команди країни. Серед молодих бігунів України Тетяна – найбільш перспективна. Вона довела це вдалими стартами і на республіканських, і на міжнародних змаганнях: ставала чемпіоном і призером змагань у містах

Банська-Бистриця, Нітра, Братислава (Словачія). У м. Амстердам, де вперше брала участь у чемпіонаті Європи з легкої атлетики серед молоді, пройшла до фіналу з бігу на 5000 м.

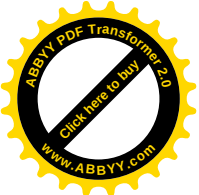
На осінньому чемпіонаті України з кросу Таня посіла третє місце, що дало їй право брати участь у складі збірної команди країни у чемпіонаті Європи з кросу. Перший чемпіонат Європи з кросу не дав Тетяні ані втіхи, ані слави: на фініші вона була лише п'ятдесятою. Але, як відомо, без поразок не буває й перемог. З кожним новим стартом набувався досвід участі у змаганнях на доріжці з найбільш досвідченими суперниками.

У 2004 році Тетяна показала у бігу на 1500 м один із найкращих результатів в Україні – 4.05,87. Усього сім сотих секунди не вистачило їй для виконання нормативу, встановленого МОК для участі в Олімпійських іграх в Афінах.

На Всесвітній універсіаді в Ізмірі у 2005 р. Тетяна Головченко здобула срібні нагороди відразу на двох дистанціях: з бігу на 5000 та 1500 м. У наступному сезоні – ще більший успіх. У складі збірної команди Тетяна виступала на чемпіонаті Європи з кросу. Зауважимо, що жодна українська бігунка на таких змаганнях не входила навіть у двадцятку найсильніших.

І цього разу на старті восьмикілометрової дистанції в італійському місті Легано поряд із Тетяною стояли найсильніші бігуни Європи: чемпіонка Росії з кросу Марія Коновалова, срібна призерка чемпіонату Європи в марафоні Олівера Євтич із Сербії і Чорногорії, чемпіонка Європи з бігу на 10000 м росіянка Інга Абітова та інші, не менш відомі спортсменки. Здавалося, шансів в українських бігунів на перемогу не було й цього разу, але яке було здивування багатьох уболівальників, коли в лідируючій групі вони побачили невисоку тендітну, зовнішньо схожу на дівчину-підлітка українську бігунку, яка значно відірвалася від «основної» групи й наполегливо долала найскладніші відрізки кросової дистанції. Чи надовго її вистачить? Адже попереду ще більша половина дистанції.

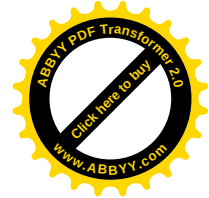
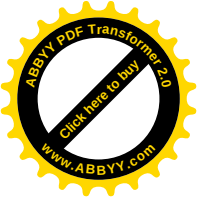
У Тетяни вистачило сил не лише протриматися у лідируючій групі до кінця траси, але й вийти вперед і фінішувати першою. Такого від неї не чекав ніхто із суперників, такого від неї не чекали й тренери, і представники української делегації, адже найкраще, чого досягали українські спортсменки на таких змаганнях, – це тридцятье місце.

Уперше українська бігунка стала чемпіонкою Європи з кросу, і що це був не випадковий успіх, Тетяна довела через чотири місяці під час участі у розіграші Кубка Європи в італійському місті Феррара. З бігу на 10000 м Тетяна здобула срібну нагороду після найсильнішої у світі на цій дистанції рекордсменки світу ефіопки Алван Абейлегессе. Результат Тетяни Головченко 31.59,98 – один із найкращих за всю історію української «Королеви спорту».

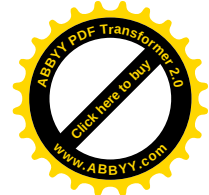
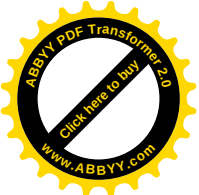
Складно потрапити до когорти провідних спортсменів країни, ще складніше – до когорти найсильніших на континенті, але Тетяна Головченко ще дуже молода, і вважаємо, що їй (навіть незважаючи на відсутність у Сумах сучасного легкоатлетичного стадіону), вдасться досягнути вершин спортивної майстерності і підтримати славу сумських олімпійців-легкоатлетів – Володимира Куца і Володимира Голубничого, які залишили помітний слід в історії радянського й українського спорту.

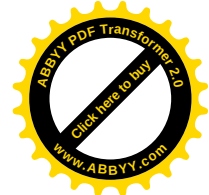
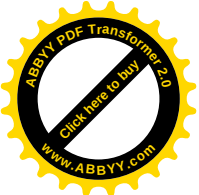
Тетяна Головченко закінчила аспірантуру інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка, готується до участі у подальших змаганнях найвищого світового рівня. Під час тренувань вона спирається на наукові дослідження. Нелешкий шлях до спортивних перемог у Тетяни осяяний світлою пам'яттю

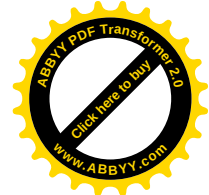
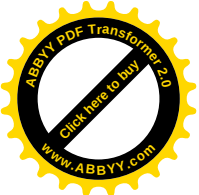

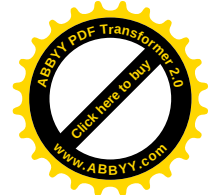
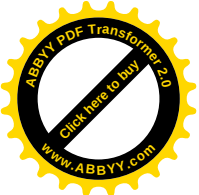
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богатырёв Е. Г. Владимир Голубничий. – М. : Физкультура и спорт, 1978. – 48 с.
2. Голубничий В. С. Чотири олімпійських сходження. – К. : Здоров'я, 1976. – 118 с.
3. Голубничий В. С. Почему люди ходят. – М. : Молодая гвардия, 1981. – 176 с.
4. Кузнецов В. В зеркале моей души. – М. : Советская Россия, 1977. – 128 с.
5. Куц В. П. От новичка до мастера. – М. : Физкультура и спорт, 1969.
6. Куц В. П. Будь первым. – М. : Физкультура и спорт, 1975. – 56 с.
7. Линде О., Любимов А. «Металл не выдержал» // газета «Советский спорт» от 25 августа 1988 г.
8. Теннов В. П. Моряк с Балтики. – М. : Физкультура и спорт, 1987. – 192 с.
9. Жаботинский Л. И. Сталь и сердце. – М. : Физкультура и спорт, 1969. – 215 с.

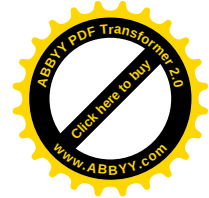
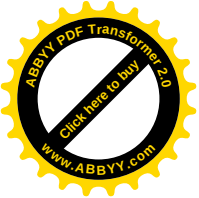

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

Бурла Олександр Михайлович
Кудренко Анатолій Іванович
Підлісний Володимир Ілліч

ЛИЦАРІ БІГОВОЇ ДОРІЖКИ

Нариси про видатних спортсменів Сумщини

Суми: СумДПУ, 2010 р.
Свідоцтво ДК «231 від 02.11.2000 р.

Відповідальна за випуск **А.А. Сбруєва**
Комп'ютерний набір **О.М. Бурла**
Комп'ютерна верстка **Ю.С. Нечипоренко**

Здано в набір 09.08.2010 р. Підписано до друку 06.09.2010 р.
Формат 60х84/16. Гарн. Calibri. Друк ризогр.
Папір офсет. Умовн. друк. арк. 1,9.
Обл.-вид. арк. 5,7. Тираж 100. Вид № 92

Видавництво СумДПУ ім. А.С. Макаренка
40002, м. Суми, вул. Роменська, 87
Виготовлено на обладнанні СумДПу ім. А.С. Макаренка

